

Aske over NORDHAVET

Om denne boken

Mørket vender tilbake over de frosne ødemarkene når gamle synder vekkes til live i «Skygger over Isødet». I denne nervepirrende fortsettelsen til «Frankenstein; or, the Modern Prometheus» flettes skyld, besettelse og menneskets grenseløse trang til å utfordre naturen sammen i en gotisk fortelling om kulde, frykt og skjebne. For lesere som lengter etter isnende stemning og urovekkende spørsmål som nekter å slippe taket.

Contents

Skygger over Isødet	3
Kapittel 1: Tilbake fra den ytterste kulde	5
Kapittel 2: Brevene til England	19
Kapittel 3: Sorgen i Genève	32
Kapittel 4: Et navn som ikke kan begravas	48
Kapittel 5: Spor i snø og aske	66
Kapittel 6: Den forlatte hytten	82
Kapittel 7: Ernests vitnesbyrd	99
Kapittel 8: En røst i mørket	113
Kapittel 9: I de dødes fotspor	130
Kapittel 10: Skapningens ensomme ferd	146
Kapittel 11: Den reddede barnet	162
Kapittel 12: Ildens fristelse	174
Kapittel 13: Møtet ved brekanten	184
Kapittel 14: Arven etter Victor	193
Kapittel 15: Aske over havet	201
Kapittel 16: Det som blir tilbake	212
	3

Skygger over Isødet

Denne boken er en oppfølger til det klassiske verket «Frankenstein; or, the Modern Prometheus» av Shelley, Mary Wollstonecraft, generert av Plyx ved hjelp av kunstig intelligens. Selv om den er inspirert av og viderefører temaene, karakterene og verdenen fra originalen, er denne oppfølgeren et selvstendig kreativt verk og er ikke skrevet av den opprinnelige forfatteren.

Kapittel 1: Tilbake fra den ytterste kulde

Da det vesen, hvis tilsynekomst hadde fylt mitt sinn med en avsky så voldsom at den nesten kvalte min medlidenhet, styrtet ut gjennom kabinvinduet og lot sin mørke skikkelse gli bort over den drivende is, ble jeg stående urørlig, som om kulden utenfor i samme øyeblikk hadde trengt seg inn i mitt blod og gjort det tregt som vintervann. Jeg hørte et rop fra en av matrosene på dekket, deretter et annet, lavere, som fra menn der frykt og vantro strider om herredømmet; men jeg maktet ikke straks å røre meg. Mine øyne var ennå festet ved den døde Frankenstein, hvis trekk, stive i den siste ro, bar et uttrykk som jeg siden ofte har forsøkt å tyde og aldri fullt har forstått. Var det forsoning? Var det forferdelse? Var det den stolte ånds siste trette avkall på kampen? Hans lepper, som så ofte hadde formet ord om hevn, plikt og skjebne, var lukket for bestandig; og dog syntes hele hans skjebne ennå å tale fra hans ansikt mer overbevisende enn mens han levde.

Jeg gikk opp på dekket. Natten lå over hav og is som et sørgeslør, men mot den fjerne rand i nord brant et blekt skjær, som om himmelen selv holdt vakt over jordens ytterste ødemark. Nakne master knirket; seilene, halvveis strammet for den sørlige vending vi omsider hadde tvunget oss til, slo med en lyd som minnet om tunge sukk. Mennene sto samlet og stirret ut i mørket.

«Så De ham, kaptein?» spurte styrmannen med en stemme han forgjeves søkte å holde fast.

«Jeg så ham,» svarte jeg.

«Og han lever altså ennå?» sa en annen.

Ved dette spørsmål fór en underlig skjelving gjennom meg. Levde! Som om jeg i samme stund ikke nettopp hadde hørt det vesens egen høystemte forsikring om at døden ventet ham og var hans eneste trøst. Men mellom ord og fullbyrdelse ligger hos mennesket, og kanskje ikke mindre hos det forlatte vesen som var mer enn menneske i lidelse og mindre enn menneske i tilhørighet, et avgrunnsdyp som ingen annens øye kan måle.

«Han forlot skipet,» sa jeg, «og søkte isen. Hva han deretter vil gjøre, vet kun Gud.»

Ingen svarte. Det navn jeg hadde uttalt, steg ikke lett opp i den luften hvor menneskets overmot nylig hadde vist seg så fryktelig. Matrosene vek tilbake til sine gjøremål, men med den nølende lydighet menn viser når de tror seg å ha seilt inn i et område hvor naturens krefter ikke lenger er de eneste makter å frykte. Jeg ble stående alene ved rekken og fulgte med øynene de hvite flatene, oppsprukne, opphøyde, dulgte av skygger. Et øyeblikk syntes jeg å skjelne en svart prikk som løftet seg og sank mellom issvullene; så ble alt ett med natten.

Vi satte vår kurs sørover.

Det var ikke med lettelse, slik jeg før hadde innbilt meg at enhver vending bort fra den ytterste fare måtte fylde et bryst, men med en tung og ydmyket følelse av nederlag, at jeg ga den endelige ordre som fratok meg håpet om den oppdagelse hvis glans så lenge hadde blendet min forstand. Den ild som i min ungdom hadde syntes meg edel og opphøyet, forekom meg nå

beslektet med den flamme som hadde fortært Victor Frankenstein innenfra og gjort hans geni til et redskap for ødeleggelse. Dog ville jeg ikke være urettferdig mot meg selv; for jeg hadde tross alt gitt etter for nødvendigheten, ja, for menneskelighetens røst, da mitt mannskap, utmattet av frost, fare og fortvilelse, hadde bønnfalt meg om å vende om. Men den lære jeg hadde mottatt ved den døendes seng, gjorde min avkallshandling til noe annet enn simpel klokskap: den ble et domfellelsens tegn over de drømmer hvor jeg hadde elsket min egen storhet mer enn mine medmenneskers liv.

I de første dagene etter denne hendelse var skipet som et hus hvor en pest nettopp har gått igjennom. Enhver talte lavt; enhver så på sin neste som for å forvise seg om at han virkelig var av kjøtt og blod. Nakne ismarker gled forbi oss i taus majestet; nå og da åpnet sjøen seg mørk og blyfarget mellom dem, og vår skute krenget seg frem gjennom et landskap som verken tilhørte hav eller jord, men et mellomrike for fortapte tanker. Solen viste seg sjelden. Når den steg, var det som en blek skive bak slør av damp, uten varme, uten nåde; og når skumringen kom, hvilket den snart gjorde i disse strøk, lå lyset lenge igjen som en døende glans over israndene, så de lignet gravmæler reist av naturen selv.

Jeg tilbrakte mange timer i Frankensteins kahytt, som jeg hadde latt være urørt. Der lå hans legeme, innhyllt med all den ærbødighet omstendighetene tillot, og ved siden av det hans papirer, noen ordnet med den omhu en lidende mann ofte vier sine siste jordiske besittelser, andre sammenkastet i febrilsk uorden. Der fantes notater på løse blad, enkelte med knapt leselige tilføyelser i margin; avbrutte brev; utdrag av bøker; og

flere sider som tydelig var skrevet i en hånd så skjelvende at det var underlig at tanken ennå hadde kunnet holde seg sammen under en slik kroppslig oppløsning.

Jeg nølte lenge før jeg åpnet disse etterlatenskaper. Det forekom meg først som et overgrep mot den døde, dernest som en mulig besmittelse av mitt eget sinn. Men den plikt jeg skyldte sannheten, og kanskje mer enn sannheten de levende som ennå kunne bli rammet av ringvirkningene av hans skjebne, tvang meg til sist. Jeg hadde allerede bestemt meg for, når jeg nådde England, å overlevere hans fortelling, slik jeg hadde nedtegnet den etter hans egen munn, til enhver som med rett kunne kreve å kjenne dens innhold. Men jeg følte også at ikke alt var sagt. Victor Frankenstein hadde talt som en mann jaget både av hevn og sykdom; hans beretning var storartet, fryktelig og dypt sannferdig i ånd, men selve den voldsomhet som ga den kraft, kunne også ha latt noe gli ut i mørket. Og dessuten: det vesens siste ord, uttalt over sin skapers lik, hadde i min sjel etterlatt en uro som ikke lot seg bringe til taushet.

Blant papirene fant jeg først flere sider som syntes å tilhøre hans tidligere studier, men hvis mening jeg knapt kunne gripe. Her møtte meg ikke en klar fremstilling av noen kunst eller metode; snarere antydninger, utrop, navngivninger av forfattere gamle og nye, bemerkninger om livskraft, forråtnelse, oppløsning og de grenser hvor naturens hemmelige virksomhet synes å spotte menneskets inndeling. Mange steder var linjer revet ut eller overstrøket med en slik voldsomhet at pennen hadde skåret papiret opp. Ett sted sto med særlig mørk og hard skrift: Jeg må tilintetgjøre sporene; ikke for å skjule seieren, men for å hindre etterligning. Et annet sted: Den som søker her,

søker ikke kunnskap, men makt over det han ikke elsker.

Disse ordene gjorde et dypt inntrykk på meg. De lød mindre som en vitenskapsmanns stolthet enn som en botsøvers dom over sitt eget hjerte. Jeg la bladet til side og fortsatte. I et lite sammenbundet hefte fant jeg notater fra den tiden da han etter sigende hadde vært på de britiske øyer og der, under skapningens tvang, begynt det arbeid han siden ødela. Flere sider var revet bort; de som gjensto, besto mest av tvilens og motviljens utbrudd. «Skal jeg,» skrev han, «utvide forbannelsen jeg allerede har frembrakt? Skal jeg gi ham et vesen som kanskje vil hate ham, og dog hate mennesket mer? Skal to utstøtte bli en stamme?» Deretter fulgte en setning, nesten uleselig: «Mennesket skjelver for pesten; hvor langt mer burde det skjelve for den rettferdighet som det selv, ved sin grusomhet, påkaller over seg.»

Jeg la denne siden fra meg med en uro som blandet ærefrykt med skrekk. For selv her, midt i sitt rettmessige gru over det han kunne komme til å gjøre, hadde Frankenstein avlagt et vitnesbyrd som ikke lot menneskeslekten stå uskadd. Skapningen var hans verk; men det samfunn som ikke kunne se forbi den ytre form og som svarte den første bedende hånd med slag, hadde også hatt sin del i den kjede av forbrytelser som fulgte.

Dog, når slike tanker steg opp i meg, reiste minnene om William, Justine, Clerval og den myrdede brud seg straks som anklagende skikkelser. Jeg kunne ikke, og jeg ville ikke, la medlidenheten utslette skyld. Selv det vesen som gråt ved Frankensteins bære, hadde innrømmet dette. Hans egen røst, så

fyllt av klage og veltalenhet, hadde ikke bedt om frifinnelse, bare om å bli forstått i sin elendighet. Men kan forståelse berolige de døde blod? Kan den oppveie den mors tomme favn, den venns knuste håp, den fars gravstille fortvilelse? Nei. Og likevel — nei på nytt til den grove letthet hvormed verden dømmer den stygge og forlatte uten å spørre hva den selv har gjort for å forvandle sår til hat.

Slik ble jeg en dommer uten dom, en tilhører for motstridende sannheter, og skipets ensomhet ga disse indre stridigheter et rom hvor de kunne vokse til nesten uutholdelig styrke.

På den fjerde dagen etter skapningens forsvinning inntraff et forhold som siden har stått for meg som første skygge av den tvil jeg aldri helt har kunnet fri meg fra. Morgenen var klarere enn vi på lenge hadde sett den. En skarp vind blåste fra nordøst og drev lettere issørpe bort fra skipssiden, så vi for en stund fikk friere utsyn enn ellers. Omtrent ved den sjette time ble det meldt fra fordekket at en mørk gjenstand var synlig mot vest, på en bred isflak som drev i avstand fra oss.

Jeg tok kikkerten og rettet den dit. Først så jeg intet bestemt; kun en ujevn forhøyning, kanskje et sammenrast stykke is tilsmusset av sjø og sot. Men idet flaket dreide seg, fanget solen et øyeblikk noe som glitret svakt og rødt, som glør under aske. Mine fingre krampet seg om messingen.

«Kan det være bål?» sa styrmannen.

«På den isen?» svarte jeg. «Hva skulle nære det?»

Dog kunne ikke mine egne ord berolige meg. For hadde ikke vesenet selv talt om et likbål? Hadde han ikke sagt at han ville

samle sitt gravbål på jordens nordligste grense og triumferende bestige det? Men denne glød, om glød det var, syntes altfor svak, altfor tilfeldig, og dessuten på et drivende flak, ikke ved noen ytterste pol hvor han i sin høystemte fortvilelse hadde lovet å fullbyrde sin skjebne.

Jeg lot barkassen gjøre klar, men isforholdene mellom oss og flaket var så usikre at forsøket ble oppgitt som for dristig. Mens vi ennå rådslagte, steg en tåke opp fra sjøen med en hurtighet som i disse strøk synes nesten overnaturlig. Den la seg som et slør mellom vårt skip og den mistenkelige gjenstand. Da den senere lettet, var flaket borte.

Denne hendelsen kunne alene ha vært av liten betydning; men samme kveld kom en av de yngste matrosene, en from og sindig gutt fra Hull, til meg med en gjenstand han hadde funnet på et stykke is som hadde støtt mot skipssiden og siden blitt halt inn med båtshaken for å hente ferskvann fra smelterennene. Det var en smal rem av mørkt stoff, stivfrossen og på én side svartnet som av røyk eller svidd ved. I den ene enden satt en metallspenne av et slag jeg straks gjenkjente som ikke tilhørende våre folk. Den var grovt tilpasset, men sterk, slik en mann av uvanlig kroppsbygning kunne tenkes å behøve den.

Jeg tok remmen i hånden. Den var for stor til å ha sittet om håndleddet eller halsen på et vanlig menneske; den kunne snarere ha vært en del av en større drakt, revet løs med makt. Jeg sa intet om min tanke, men matrosen betraktet meg med vidåpne øyne.

«Tror De den stammer fra ham, sir?» hvisket han.

«Fra hvem?» spurte jeg skarpt, som om jeg ville tvinge overtroen tilbake ved å nekte den navn.

Han slo blikket ned. «Fra den som kom til den døde herren.»

Jeg befalte ham å tie om funnet. Han gikk, men jeg visste at slik taushet ombord sjelden varer lenge. Et skip er som et isolert sinn: enhver hemmelighet gir gjenlyd gjennom alle dets hulrom.

Den natten sov jeg ikke. Jeg la remmen på bordet foran meg, ved siden av Frankensteins manuskripter, og betraktet den skiftevis med disse, som om dødt stoff og død skrift i forening forsøkte å frembringe et vitnesbyrd. Kunne den være eldre, ført hit av ukjente strømmer? Kunne den være fra et annet fartøy eller en forlatt slede? Ja, fornuften tilbød slike forklaringer. Men vår ferd hadde i altfor høy grad sprengt fornuftens vanlige grenser til at den lenger kunne regjere uten motstand. Jeg mintes den høye skikkelse på de fjerne ismarker som først hadde ledet oss til Frankenstein; jeg mintes den døendes beskrivelser av sin forfølger, hans overmenneskelige styrke, hans utholdenhet, hans evne til å livnære seg hvor andre ville omkomme; og jeg mintes endelig den mørke skapningens siste ord, der fortvilelsens sannferdighet syntes å ha kjempet med en natur som altfor lenge hadde overlevd sine egne håp.

Om morgenen åpnet jeg igjen de papirene som ennå ikke var gjennomgått. Nederst i en skrinformet reisekiste, under noen få personlige effekter, lå et brev med segl, adressert med Frankensteins hånd til «Min bror Ernest, i Genève, dersom dette noensinne når ham». Seglet var ubeskadiget. Jeg stirret lenge på det navnet, som plutselig lot hele den fortelling jeg hadde mottatt tre frem ikke bare som et moralsk eventyr, men som en

rekke virkelige sorger tilhørende bestemte mennesker som ennå levde og led under dens følger. Ernest Frankenstein! Til ham hadde den døde skrevet; til ham skulle altså en del av den byrde nå overføres som Victor ikke lenger kunne bære.

Jeg brøt ikke brevet. Jeg anså det for hellig. Men dets blotte eksistens virket som en påminnelse om at denne historien ikke kunne begraves med liket i min kahytt eller med en mulig askehaug på en ukjent polarstrand. Den ville vende tilbake til de steder hvor den først hadde tatt sin begynnelse; til Genève, til innsjøens fredelige bredder, til gravene og husene hvor minnet om de døde ennå måtte bo. Der, tenkte jeg, fantes kanskje opplysninger som kunne kaste nytt lys over Victor Frankensteins liv og villfarelser. Der fantes dessuten den siste av hans nærmeste, som kanskje hadde rett til å høre ikke bare broderens ord, men også mine, og endog — om jeg noen gang fant mot til det — de ord som var falt fra skapningens egne lepper.

Denne tanke avgjorde meg. Jeg ville ikke nøye meg med å være den passive bringer av et manuskript. Jeg ville selv føre saken frem til dens naturlige arnested. Dersom samvittigheten krevde vitnemål, skulle jeg avlegge det. Dersom tvilen om skapningens endelikt fortsatte å nage meg, måtte den prøves mot alt det verden ennå kunne fremby av spor.

Men før denne beslutning kunne omsettes i handling, ventet oss den tunge plikt å gi Frankenstein de siste æresbevisninger et menneske kan motta mellom hav og himmel.

Vi hadde nådd farvann hvor isen løsnet mer for hver dag. Sjøen åpnet seg i lange, mørke drag, og vinden hadde fått et våtere,

mindre skjærende preg, som om verden av stein og frost langsomt ga etter for et mer menneskelig klima. Likevel hersket ennå en streng kulde. På en kveld da himmelen var klar og stjernene lyste med en renhet man sjelden ser i mildere egne, lot jeg mannskapet samles. Med så høytidelig stemme jeg kunne beherske, leste jeg de bønner min hukommelse tillot, og vi senket Victor Frankensteins legeme i havet.

Da kisten gled fra planken og ble oppslukt av den mørke bølgen, fór et sukk gjennom mennene. Jeg vet ikke om det stammet fra medfølelse med den døde, fra lettelse over at den illevarslende nærhet nå var fjernet, eller fra den urgamle menneskelige skjelving som griper oss når vi overgir et medmenneske til elementene. For min egen del følte jeg som om jeg dermed ikke begravde en mann, men overlot et helt tidsalders varsel til dypet. Dog var det ikke utslettelse. Vannet lukket seg over hans legeme; men hans ord, hans feil, hans advarsel og hans ulykke levde videre i meg.

Samme natt steg vinden. Sjøen ble urolig; lange dønninger løftet skipet, mens spredte isstykker slo mot skroget med støt som lød hule og truende. Jeg hadde søkt et par timers hvile da et kraftig bank på døren kalte meg opp. Det var styrmannen.

«Kaptein,» sa han, «De bør komme.»

Jeg fulgte ham ut. Månen sto lavt og kastet et flakkende, sølvgrått lys over vannet. Om babord baug drev et større isstykke forbi, ikke langt unna. På dets snødekte overflate sås en rekke mørke merker, så tydelige at selv i måneskinnet kunne de skilles fra skyggene.

«Spor,» sa styrmannen.

Vi sto begge tause. Isstykket gled langsomt forbi, drevet av strømmen, og kom et øyeblikk så nær at jeg med øynene kunne følge avtrykkene. De var ikke som poteavtrykk etter bjørn eller sel; heller ikke helt som et vanlig menneskes fotspor. De var lengre, dypere, mer ujevne i mellomrommet, som satt av en skapning med usedvanlig steg og vekt. De begynte ved den ene kanten av flaket og fortsatte skrått over det til den andre, hvor snøen var opprevet som om noe tungt hadde satt fra eller dratt seg opp.

«Kunne det være fra en stor bjørn?» hvisket styrmannen.

Jeg svarte ikke straks. Jeg var fylt av en kulde som ikke kom fra luften. For ved siden av sporene, nesten midt på flaket, lå en liten mørk flekk, og da isen dreide seg, skinte den med en matt glans som av forkullet materiale.

Vi hadde ingen mulighet til å nå det; havet mellom oss og flaket var fullt av knust is som ville ha knust en båt hurtigere enn den kunne skytes ut. Snart gled det bort i månelysets bånd og forsvant. Men synet hadde satt sitt merke i oss alle. Jeg kunne se på mennene at den gamle frykten var vendt tilbake, nå ikke lenger som et minne om noe som hadde besøkt skipet, men som en mistanke om at det fulgte oss.

Etter dette ble reisen sørover for meg ikke en enkel tilbakevending, men en langsom prosesjon ledsaget av et nærvær jeg verken kunne bevise eller avvise. Hver stripe tåke over vannet, hver enslig skikkelse av is som mørknet mot horisonten, hvert funn av drivved eller sotfarget snø fikk en betydning som kanskje var innbilt, men som jeg ikke kunne fri meg fra. Og samtidig vokste i meg en annen, dypere uro: Hva

ville verden gjøre med denne fortellingen dersom jeg gav den fra meg? Ville den avvise den som galskap? Ville den, i sin nysgjerrige umoral, søke nettopp det hemmelige i Frankensteins forsøk som han selv hadde ønsket å skjule? Ville noen dristig og vanhellig ånd forsøke å gjenta det han hadde gjort, ikke tuktet av hans lidelse, men opphisset av hans dristighet?

Ved slike tanker falt mitt blikk stadig tilbake på de overstrøkne arkene, på de ødelagte formlene, på de moralske utbrudd som fløt sammen med vitenskapelige antydninger. Der, i denne forvirrede rest, lå kanskje menneskehetens redning nettopp i ufullstendigheten. Det fullbrakte system hadde Victor tatt med seg i døden eller tilintetgjort i avsky. Tilbake sto bare nok til å advare, ikke nok til å lære. Jeg besluttet derfor med større fasthet enn før at ingen hånd, så langt min innflytelse rakk, skulle få granske disse blad med et håp om å etterligne deres forfatter. Men som historisk og moralsk vitnesbyrd måtte de bevares.

Slik gikk dagene. Isen ble sjeldnere, sjøen mørkere og dypere, vinden mildere, skjønt himmelen ennå ofte hvilte over oss med den samme alvorlige bleghet. Likevel var det som om noe fra nordens ytterste ensomhet hadde festet seg til skipet og seilte med oss. Jeg tenkte ofte at mennesket kan forlate steder, men ikke alltid de åpenbaringer steder har tvunget frem i det.

En kveld, da jeg igjen satt alene i kahytten og ordnet Frankensteins etterlatenskaper, gled en løs lapp ut fra mellom sidene i hans egen beretning. Den syntes å være skrevet senere enn det øvrige, med en hånd enda mer urolig. Bare få linjer sto der:

«Om han taler om død, tro ham ikke uten videre. Hans fortvilelse er sann, men hans natur er seig som den kulde han søker. Dog vil han kanskje ikke leve for å skade, men fordi selv den ulykkeligste skapning skjelver for tilintetgjørelsen i det øyeblikk den står ved randen.»

Det fantes ingen dato, ingen fortsettelse. Jeg kunne ikke vite når disse ord var skrevet, eller om de gjaldt en bestemt anledning i deres jakt gjennom nordens ødemarker. Men deres virkning på meg var øyeblikkelig og voldsom. Her talte Victor selv, ikke i den avmålte fortelling han hadde gitt meg, men i en siste, rask erkjennelse som syntes å stride mot den tillit jeg nesten hadde vært rede til å gi skapningens avskjed.

Jeg foldet lappen sammen og la den til side med en hånd som skalv. Utenfor suste sjøen langs skipssiden, mørk, ustanselig, hemmelighetsfull. Jeg gikk opp på dekket. Natten var overskyet; ingen stjerner viste seg. Bare langt akterut lå et svakt bånd av blekere himmel over den vei vi hadde tilbakelagt, som om nordens isøde ennå sendte etter oss et siste, ufravendt blikk.

Da visste jeg at vår ferd sørover ikke betydde avslutning. Den var begynnelsen på et etterslep av skyld, vitnesbyrd og søken som skulle rekke langt utover dette skip, denne vinter og denne grav på havet. Bak oss lå den ytterste kulde; men dens skygge fulgte med.

Kapittel 2: Brevene til England

Til min kjære søster, fru Saville, i England.

Om dette brev noen gang når dine hender, vil det skje etter mange forsinkelser, og kanskje etter at rykter, vrangforestillinger og de usikreste beretninger allerede har løpt foran sannheten, slik tåker driver over et hav før stormen selv viser sitt ansikt. Jeg skriver nå ikke fra den ytterste kulde, men fra et farvann hvis mildere luft ennå ikke har formådd å løse den frost som synes å ha festet seg til mine innerste tanker. Skipet fører oss sørover; menneskene omkring meg gjenopptar etter hvert sitt vanlige vesen; tauverk knirker, kommandoer gis, og arbeidets nødvendighet drar de levende tilbake til de levende. Men i mitt kammer, hvor lampen ofte brenner langt inn i natten, ligger ennå den dødes papirer, og over dem hviler som en usynlig hånd både hans anklage og hans bønn.

Jeg har lenge nølt med å skrive. Min taushet har ikke oppstått av glemsel, enn mindre av mangel på hengivenhet for deg, min gode Margaret; nei, den skyldes snarere at jeg har fryktet ordenes natur. Det finnes fortellinger som, idet de nedtegnes, synes å vinne en slags virkelighet i andres sinn som de nesten ikke eier i fortellerens. Det som i den enkeltes samvittighet er en byrde, kan, når det blir offentlig tale, bli til fristelse, til nysgjerrighet, ja, til etterligning. Hadde jeg bare vært vitne til ulykke, ville jeg tale åpent; men jeg har vært vitne til noe som står ved grensen mellom forbrytelse og oppdagelse, mellom naturens krenkelse og åndens fortvilelse. Derfor må du, om du elsker meg, lese med mildhet også det jeg ikke sier fullt ut.

Du vil først ønske å vite hva som skjedde etter mitt siste. Jeg skal svare så enkelt jeg kan. Victor Frankenstein er død. Hans legeme, som inntil den siste stund syntes å holdes oppe av en vilje sterkere enn det liv som ennå glødet i ham, ble på vår ferd mot sør overlatt havets grav med all den alvor som sømmet seg for et menneske så ulykkelig og så usedvanlig begavet. Mennene, som i hans levende nærvær hadde følt seg underlig bundet til ham, blottet sine hoder, og selv de groveste blant dem viste en taus respekt, som om de instinktivt erkjente at det ikke var en vanlig død de ledsaget. Den vide, grå sjø åpnet seg og lukket seg; intet merke ble stående tilbake, uten det som preges i de få sinn hvor minnet ikke lar seg kommandere bort.

Om natten før denne sørgelige handling inntraff den scene som nå daglig vender tilbake for meg med en slik klarhet at jeg stundom tviler på om jeg siden har vært helt våken. Jeg hadde sittet alene hos den døde. Lyset var svakt; skipets bevegelser gjorde skyggen fra mast og rigg levende på veggene; og den kulde som trenger inn fra isen, hadde gjort luften så skarp at hvert åndedrag syntes å være et lån fra et fiendtlig element. Da hørte jeg en lyd, ikke høy, men av en art som straks setter sjelen i beredskap, fordi den ikke ligner de vanlige lyder om bord. Jeg vendte meg, og der, bøyd over den dødes skikkelse, så jeg det vesen hvis eksistens jeg inntil da bare hadde mottatt gjennom en annen manns ord.

Jeg vil ikke her gjenta alt som ble sagt. Skulle jeg gjøre det, måtte jeg enten gjengi det med en nøyaktighet som ville få det til å lyde som en usannsynlig fabel, eller forkorte det slik at dets forferdelige sannhet ble gjort urett. Nok at den skapning, som man av like deler medlidenhet og avsky må kalle Frankensteins

verk, talte med en kraft og en klage som ville ha beveget et hjerte av stein, hadde ikke minnet om de myrdede, de forfulgte og den døde selv stått mellom hans ord og min medfølelse. Han bekjente, han anklaget, han forbannet sitt vesen, han påkalte døden som sitt siste mål. Han erklærte at han ville søke den ytterste nordlige ødemark, samle sitt eget likbål og utslette enhver rest av den kroppen som hadde vært redskap for så mye elendighet, slik at ingen uhellig nysgjerrighet skulle kunne gjenskape et slikt vesen.

Da han hadde talt, sprang han ut gjennom kabinvinduet til et isflak som lå tett ved skipssiden. Flere av mennene så en mørk skikkelse gli bort over den drivende is. En av dem, som hadde skarpere syn enn de fleste, sverget på at skapningen vendte seg én gang og kastet et blick tilbake mot fartøyet, ikke truende, men av den art som den døende sender mot et hus hvor han har lidd og elsket. Så slukte mørket ham.

Dette er hva jeg kan fortelle med sikkerhet. Alt deretter er usikkerhet. Intet bål ble sett, intet rop hørt, ingen flamme steg mot den polare himmel. Men hvem vil derav slutte at han lever? Og hvem tør, med like stor dristighet, hevde at han er død? Isen sprakk omkring oss i de følgende dagene; tåker steg opp; sjøen åpnet seg i svarte renner; og mange spor som kunne ha gitt en visshet, ble visket ut av naturens likegyldige hånd. Likevel, min søster, siden den stund har det festet seg ved meg en tanke som jeg ikke formår å avvise. Det var ikke hans løfte om å dø som fyller meg med tvil; det var tonen hvori han uttalte det. Jeg har sett menn gå til fare med et roligere ansikt enn jeg noensinne har sett hos dem i trygghet; men i dette vesen levde motstridende krefter med en voldsomhet som gjorde enhver

beslutning usikker. Han hatet seg selv, og dog klamret han seg til følelsen; han forbannet livet, og dog talte han om ild, hav, vind og stjerner som om selv hans avsky ikke kunne rive ham helt løs fra skapningens hunger etter verden. Kan et slikt sinn pålitelig forutsi sin siste handling? Jeg vet det ikke.

Jeg skriver dette til deg, men ikke alt dette skal følge de papirer jeg siden må legge fram for andre. Her kommer jeg til det som i sannhet piner meg mer enn storm, is og nær forestående død noen gang gjorde. Jeg er den siste, så vidt jeg vet, som har hørt både den døde Frankensteins fulle beretning og hans skapnings avskjed. De journaler jeg førte under reisen, de notater jeg siden har ordnet, og de manuskripter som ble betrodd meg, utgjør tilsammen et vitnesbyrd som kanskje ville bli ansett for en roman dersom det kom fra en mindre sannferdig penn, men som fra min hånd, støttet av navn, datoer og de sørgelige levninger av en aktet families historie, kan vekke tro. Skal jeg da offentliggjøre alt? Skal jeg overlate til lærde, spekulative ånder og menn uten samvittighet nok materiale til å lete der Victor Frankenstein lettet bare en flik av naturens skjul? Skal jeg gjøre den ulykkelige døde til læremester for et slektsledd som er mer dristig enn fromt?

Nei, dersom jeg ennå eier myndighet over min egen handling, vil jeg ikke gjøre det. Jeg sier ikke at sannheten aldri bør uttales; men det finnes sannheter som ikke bør gis til verden uten et vern av taushet omkring sine farligste omstendigheter. Jeg vil bevare hovedtrekkene av hans historie, fordi den er en moralsk advarsel så høy og så fryktelig at den kunne få den mest overmodige å skjelve. Jeg vil ikke skjule hans hovmod, hans ensomhet, hans forsømmelser, hans skyld mot det vesen han

gav liv uten å gi kjærlighet. Jeg vil ikke forstille skapningens forbrytelser eller gjøre dem til noe mindre enn de var. Men de antydninger, de dunkle henvisninger til arbeidsmåter, de sammenstillinger av naturkrefter, de nattlige forberedelser som, samlet og gransket av et mer tålmodig og mindre samvittighetsfullt sinn enn mitt, kanskje kunne bli til et kart over den vei han gikk — disse vil jeg enten holde tilbake eller spre i en slik uklarhet at de dør som gnister på våt jord.

Du vil kanskje spørre om dette er redelig. Min samvittighet svarer både ja og nei. Ja, fordi jeg derved søker å avverge nytt onde. Nei, fordi jeg, ved å velge hva som skal sies og hva som skal forstumme, påtar meg en dommers myndighet over en historie som ikke er min. Var Victor selv i live, kunne han ha krevd alt utlevert eller alt fortiet; men han døde i en tilstand hvor hans siste ønsker skiftet mellom hevn og anger, mellom hat til sitt verk og en nesten religiøs frykt for at hans eksempel skulle smitte. Jeg må derfor handle etter den del av hans ånd som fremstod edlest i hans siste timer. Han ønsket ikke at en annen skulle bli som han. Dette ene skal jeg adlyde.

Jeg har allerede begynt å ordne papirene. Noen steder er hans hånd så svak og ujevn at jeg må støtte meg til hukommelsen om hans muntlige fortelling. Andre steder er uttrykkene hans så glødende, så gjennomtrengte av den lidenskap som fortærte ham, at jeg knapt våger å røre dem av frykt for å skade noe som, om enn født av elendighet, bærer preg av storhet. Når jeg leser hans beskrivelse av barndommens hjem ved Genève-sjøen, av fjellenes høye fred, av Elizabeths milde åsyn, av Clervals vennskap og hans fars rettskafne godhet, da synes det meg at jeg betrakter ruinene av et tempel og i hvert nedfalt stykke stein

ennå ser merket av den skjønnhet som en gang var hel. Deretter, når fortellingen skrider fram mot den ensomme arbeidsiver, den hemmelige gjerning, den første skrekken, forfølgelsen, blodet, gravene, da føler jeg at jeg ikke bare leser et individs historie, men en anklage mot enhver tanke hos mennesket som vil eie makt uten å bøye seg for kjærlighetens lov.

Likevel er det ikke bare den døde som forfølger meg. Det er også den levende — eller den som kanskje ennå lever. Siden den natt har jeg mer enn én gang trodd å se, på kanten av tåke eller i den usikre grensen mellom is og vann, en høy, ensom skikkelse. Når slike syner melder seg, er jeg den første til å mistenke mine sanser. Tretthet, sorg og de monotone, bleke dager i nord gjør fantasien tilbøyelig til å befolke tomheten. Men en hendelse, om enn liten, har gitt næring til min uro.

Tre døgn etter at skapningen forlot oss, mens skipet ennå arbeidet seg fri mellom drivende masser, meldte utkikken at noe mørkt beveget seg langt akterut over et sammenpresset felt av is. Flere menn samlet seg; noen lo og kalte det en bjørn, andre et drivende mastestykke som bølgene gav skinn av liv. Jeg tok min kikkert. Gjenstanden var for langt borte og luften for urolig til at jeg kunne tale med visshet; men den syntes meg ikke å gli som et dyr, snarere å skride med en merkelig målbevissthet, stanse et øyeblikk og så forsvinne bak en haug av sammenstøtte flak. Vi så den ikke igjen. Dette beviser intet; men i et sinn som allerede er hjem søkt, blir selv intet til en plage.

Du kjenner meg, Margaret. Du vet at jeg ikke av natur er gitt til overtro, men heller til en kanskje for høy tillit til hva menneskelig

vilje kan utrette. Den ferd jeg foretok mot nord, var selv et barn av denne tilbøyelighet. Jeg søkte ære, oppdagelse, et navn som kunne leve etter meg; og om ikke Victor Frankensteins historie hadde møtt meg på isen som et oppreist varsel, kunne jeg ha fortsatt til ruin, med samme stolthet som drev ham til hans laboratorium. Derfor er det som om jeg nå må betale en dobbel gjeld: én til vennen jeg mistet, og én til den dårskap i meg selv som gjorde meg mottakelig for hans fortrolighet. Hvorfor ble nettopp jeg valgt til å høre alt? Hvorfor skulle denne byrde legges på en mann hvis eget sinn allerede hadde drømt om å tvinge naturen til bekjennelser? Kanskje for at jeg, som sto nær beslektet med hans feiltagelse i sin første form, skulle bli dens motstander i det minste i dens ettervirkning. Men slike betraktninger, hvor høye de enn synes når natten er stille, gir liten trøst i dagens klare time. Da føler jeg bare at jeg har overlevd der bedre menn er falt.

Jeg må også bekjenne noe som ikke er til min ære. Da skapningen stod foran meg og utøste sin fortvilelse, kjente jeg, tross all min avsky, et øyeblikk en nesten uimotståelig tilbøyelighet til å tro at han virkelig var nær sin endelige undergang og at jeg, om jeg ville, kunne ha forsøkt å holde ham tilbake, ikke for å redde ham til verden, men for å hindre at sannheten forsvant med ham. Hadde jeg ropt på mennene, latt ham gripe, bundet dette voldsomme vesen til skipet som et dyr eller en forbryter, kunne jeg da ha tjent menneskeheten? Eller ville jeg bare ha begått enda en ugudelighet mot et elendig vesen som allerede bar sitt helvete i sitt indre? Jeg gjorde intet. Kanskje var det klokskap, kanskje feighet. Jeg stod som lammet og lot ham gå. Siden har jeg tenkt at min passivitet kan få følger

ingen av oss ennå aner.

For dersom han lever, hva er da hans bestemmelse? Han har ikke lenger den hevn å følge som holdt hans krefter samlet og hans tanke bundet til én skremmende stjerne. Han er løsrevet fra sin fiende, sin skaper, sin siste forbindelse til det menneskelige hat som gav hans liv retning. Slik kan han være nær døden; men også en annen mulighet viser seg for meg, og den er på sitt vis mer urovekkende. Et sinn så utviklet, så øvet i lidelse, så vant til å betrakte seg selv i avgrunnens speil, kan, om det ikke slokner, søke en ny form for tilværelse. Ikke forsoning — jeg våger knapt å skrive ordet — men skjul, taushet, et liv i utkanten av menneskenes syn. Skulle det skje, vil han vandre som en levende anklage mot vår art og mot den enkelte mann som gav ham form uten hjem. Og hvem skal da svare for følgene av at jeg tiet eller talte?

Når vi når England, vil dette spørsmål anta en mer håndgripelig skikkelse. Jeg vet allerede at våre eventyr i nord har vakt oppsikt. En hjemvendt ekspedisjon som nesten gikk til grunne, et navn som Frankenstein knyttet til merkelige omstendigheter, en syk fremmeds død om bord, og min egen lange taushet — alt dette vil nære den offentlige nysgjerrighet. Jeg har derfor besluttet følgende, og jeg meddeler deg det først, fordi ingen i verden har større rett til å kjenne mitt sinn. Jeg vil levere en formell beretning om reisen, dens vanskeligheter, mytteriets fare, isens natur og de omstendigheter som tvang oss tilbake. Jeg vil vedlegge en forkortet og moralsk rensket fremstilling av Frankensteins historie, slik at hans navn ikke blir offer for de laveste baktalelser, men heller står som eksempel på geniets fortapelse når det skilles fra plikt. Jeg vil derimot holde tilbake

enhver opplysning som kunne tjene som nøkkel til hans hemmeligste arbeid. Jeg vil heller ikke i noen offentlig tekst gjengi skapningens siste tale i sin fulle utstrekning. Hvorfor? Fordi ordene, løsrevet fra den redselsfulle sammenheng og den døde kroppen ved hvilken de ble uttalt, kunne forføre enkelte til å se mer storhet enn skyld i ham, mens andre, i sin avsky, ville avvise alt og således også den lærdom hans eksistens medfører. Sannheten om ham tåler ikke folkemengdens dom.

Men for deg, min søster, vil jeg bevare mer. Ikke alt; jeg er ennå ikke sterk nok. Men mer enn verden skal få. Dersom sykdom, ulykke eller noen annen skjebne skulle ramme meg før jeg selv kan ordne disse papirene til siste gang, vil jeg at du skal være den som kjenner min hensikt. Lås dem inn. La dem ikke falle i hendene på en forlegger som lukter sensasjon, eller på en naturgransker som har større hunger etter ry enn ærefrykt for grensen mellom mulig og tillatt. Søk råd hos en forstandig og from mann, ikke hos en ambisiøs. Skulle du noen gang tvile, så la flammen avgjøre det. Aske er stundom en mer barmhjertig skjebne for et manuskript enn berømmelse.

Jeg frykter at dette kan synes deg mørkt og overdrevet. Du, som lever omgitt av hjemlige plikter og de milde bånd som gjør livet ikke mindre dypt, men tryggere, vil kanskje tenke at min fantasi ennå er opphisset av de nylige farer. Gud gi at det er slik! Gud gi at jeg om et år kan lese disse sidene og smile bedrøvet over min egen høyspente alvor. Men når jeg om natten åpner kisten hvor Frankensteins papirer ligger, og ser hans håndskrift fremtre som en stemme fra graven; når jeg minnes den andre skikkelses ansikt — så forferdelig i sin dannelselse, så menneskelig i sin fortvilelse — da tør jeg ikke lenger stole på

den lettelse tiden ellers skjenker. Noe er blitt lagt til min sjel som ikke vil falle av som en reises støv. Det er som om jeg har sett, ikke bare enkeltskjebner, men en sprekke i selve den orden vi kaller naturlig; og om sprekken enn straks lukker seg for verdens øyne, vet jeg at den én gang var der.

I denne tilstand vender også mine tanker ofte tilbake til de døde hvis navn knytter seg til Frankensteins historie med en sørgelig kjede: William, barnet; Justine, den uskyldig dømte; Henry Clerval, den edle venn; Elizabeth, bruden; den gamle far, hvis hjerte ble brutt; og han selv, som overlevde dem alle bare for å samle deres gravjord i sitt bryst. Disse var ikke abstraksjoner i et filosofisk regnestykke, men mennesker som elsket, håpet og ble knust. Om jeg noen gang skulle fristes til å gjøre historien til en intellektuell kuriositet, er det deres ansikter som kaller meg tilbake til sannheten. Der hvor én mann tror han bare omgås krefter og prinsipper, kan han i virkeligheten allerede ha lagt sin hånd om strupen på de uskyldige som ennå ikke vet at de er utvalgt til offer.

Jeg tenker også, skjønt med mindre rett, på den overlevende av Frankensteins slekt, hans bror Ernest, som, så vidt jeg vet, ennå lever i Genève. Jeg har aldri sett ham; hans navn forekommer bare flyktig i de papirer jeg har lest; og dog står han for meg som en av disse stillere skikkelser skjebnen lar tilbake, ikke for å bli spart for sorg, men for å bære dens etterklang gjennom et langt liv. Bør han få vite alt? Bør noen del av denne kunnskap sendes til ham? Her vakler jeg. Han har krav på sannheten om sin brors endelikt; men har han også krav på sannheten om det vesen som var årsak og følge av familiens undergang? Eller ville jeg ved å oppsøke ham bare overføre min egen byrde til en

annen? Inntil videre gjør jeg intet. Men saken vil ikke la meg i fred.

Jeg merker at dette brev allerede er blitt lengre og mer tungt enn jeg hadde tilsiktet. Likevel føler jeg, idet jeg nærmer meg slutten, ikke lettelse, men bare den slags utmattelse som følger etter en lang bønns kamp, når man ikke vet om himmelen har hørt. Om jeg kunne sitte i ditt fredelige værelse og tale til deg ansikt til ansikt, ville kanskje mye av denne tyngde forsvinne i ditt rolige blikk. Skriv til meg så snart du kan, og skriv ikke bare for å trøste, men for å tale sant. Minn meg om de plikter som ennå binder meg til de levende. Minn meg om at mennesket ikke blir renere av å stirre for lenge ned i avgrunnen, men ved å vende tilbake fra den og vokte andre mot dens rand.

Inntil da fortsetter jeg mitt arbeid med papirene. Hver side jeg ordner, synes å være både en handling av troskap og en ny innvielse i skyld. Jeg har stundom lyst til å forsegle alt og kaste nøkkelen i sjøen; stundom til å rope sannheten ut for hele Europa, som en mann varsler om pest i en havn. Mellom disse ytterligheter må jeg finne den smale sti hvor rettferd og forsiktighet ennå kan gå sammen. Måtte Gud lede meg; for jeg stoler ikke lenger fullt på mitt eget hjerte.

Din hengivne bror,

Robert Walton

Etter å ha lukket dette brev og likevel ikke kunnet bringe meg til å sende det, åpnet jeg det igjen for å tilføye noen linjer. Vi har i kveld hatt et vær så underlig klart at den nordlige himmel, skjønt vi allerede er kommet lenger sør, ennå bar et blekt minne om de lys som der oppe synes å skrive tavse tegn over de ensommes

grav. Under dette kalde skjær kom en av styrmennene til meg med en opplysning jeg ikke kan forbigå, om enn jeg ikke vet hvilken vekt den fortjener. Han fortalte at en sjømann, samme mann som først hadde sett den mørke skikkelsen på isen, holder fast ved at han i går morges, før daggry, oppdaget på et drivende flak noe som lignet rester av et lite bål — ikke flamme, men svartbrent materiale, spredt og delvis gjennomtrukket av rim. Stedet lå for langt unna til at vi kunne undersøke det uten å sette skipet i unødige fare. Da solen steg, var flaket borte.

Hva skal jeg slutte av dette? Kanskje intet. Et bål kan være rester etter et tilfeldig menneskelig spor fra andre farende, skjønt slike knapt kan tenkes i disse strøk; eller det kan være naturens egen bedragelse. Men da han sa det, fór en skjelving gjennom meg som om en hånd fra fortiden hadde berørt min skulder. Dersom det virkelig var et bål, var det da et gravbål — eller bare et tegn fra en vandrer som ennå ikke hadde fullført sitt forsett?

Se, min søster, hvor lite som skal til for å reise hele denne bygning av tvil på ny. Derfor sender jeg brevet nå, før nye tegn gjør meg enda mer ubesluttet. Om jeg siden skriver annerledes, må du ikke tro at jeg har glemt det jeg her har bekjent, men bare at tiden, som endrer fargen på alle jordiske ting, også har lagt sitt slør over denne redselsfulle historie. Dog tror jeg ikke den noensinne vil bli helt skjult.

Farvel. Måtte den fred som unndro seg oss blant is og mørke, være over ditt hus.

Kapittel 3: Sorgen i Genève

I de første dager etter at kaptein Walton hadde avsendt sine lange og sørgmodige brev mot England, og mens skipet ennå kjempet seg frem gjennom farvann hvis grå bølger syntes å bære et blekt minne om polarhavets ødemark, hvilte det samme mørke budskap allerede som en usett hånd over et hus langt mot syd. Slik kan ulykkens nyhet, før den er uttalt, synes å gå foran seg som et uvær hvis trykk merkes i luften før den første torden taler. I Genève, ved bredden av den innsjø som så ofte hadde speilet Frankensteins huslige fred, men siden år for år hadde gjengitt dets sorg med en nesten hånlig klarhet, levde Ernest Frankenstein i en stillhet som ikke var fred, men den stumme orden hvormed et sønderrevet hjerte forsøker å bevare skikk og form etter at selve livets varme er sloknet.

Det hus som ennå bar familiens navn, var ikke øde i den betydning at ingen føtter krysset dets terskel; tjenestefolk gikk sine dempede ærender, gamle venner viste seg stundom med et ansikt hvor medlidenhet og forlegenhet kjempet om overtaket, og byens plikter lot ikke en mann helt trekke seg tilbake til sine egne tanker. Men det var likevel et øde hus. Hver sal syntes å høre en stemme som ikke mer lød; hvert vindu vendte seg mot landskapet som om det søkte noen hvis skikkelse aldri mer ville vise seg på stien. De døde hadde samlet seg der med en fasthet som de levende ikke kunne hamle opp med. William hvilte i sin barnsengs uskyldige skygge; Justines milde og tålmodige åsyn syntes å stige frem fra de avkroker hvor hun engang hadde ferdedes med en stillferdig iver; den gamle far, Alphonse, var nærværende i selve husets strenge

verdighet; Elizabeth, hvis navn ennå ikke kunne uttales uten at luften ble tyngre, var som en blek glans over alt som hadde vært hjemlig og kjær; og Victor, fraværende, tungsindig, uforklarlig, levde i minnene ikke som den sønn og bror han hadde vært, men som en skygge som allerede før sin død hadde løst seg fra de andres krets og gått ut i et mørke han verken ville eller kunne forklare.

Ernest var den siste bærer av navnet i dets nærmeste gren, og denne tanke, som i andre hus kunne vært en anledning til alvorlig stolthet, hvilte over ham som et åk. Han var ikke av den natur som søker store foretagender for sin egen herlighets skyld; hans vesen hadde alltid vært mildere, mer tilbøyelig til den borgerlige dyds beskjedne bane enn til de glødende spekulasjoner eller stormfulle lidenskaper som hadde grepet hans eldre bror. Men nettopp derfor følte han med desto dypere redsel den skjebne som hadde gjort ham til den siste vokter av et navn så lenge æret, og nå, hvis hviskende rykter talte sant, truet av en uklar vanære som ingen åpent kunne nevne og ingen helt avvise.

Morgenen da nyheten kom, var av den art som i Schweiz synes skapt for å drive sjelen inn i ettertanke. Himmelen lå lav og blek over sjøen; fjellene, som i klarere vær steg opp med den majestetiske sikkerhet hvorved naturen synes å iredettese menneskets forgjengelighet, var nå delvis tilhyllet av tåkens sørgeflor. En kald vind strøk fra vannet inn gjennom hagens nakne alléer og rørte de siste visne blad som ennå hang igjen på de mørke grenene. Ernest hadde tilbrakt formiddagen i farens gamle arbeidsværelse, hvor han lot som om han ordnet papirer som allerede for lengst var satt i orden. Sannheten var at han

søkte tilflukt blant disse tavse vitnesbyrd om en tidligere og bedre tid. Der kunne han innbille seg, i ett forbigående øyeblikk, at husets herre bare var fraværende for en times forretning, at Elizabeth når som helst kunne tre inn med den rolige omsorg som alltid hadde gjort selv sorgens hus mindre uutholdelig, eller at Victor, skjønt mørk og urolig, ennå var innenfor den krets hvor en brors hånd kunne nå ham.

Da tjeneren meldte at en budbringer fra havnebyen hadde innfunnet seg med brev av utenlandsk stempel og presserende karakter, fór en uforklarlig kulde gjennom ham. Han tok imot pakken med et ytre som han forsøkte å holde samlet; men knapt hadde hans blikk falt på den fremmede håndskrift, og på de linjer som forkynte avsenderens navn og skipskommando, før hans hjerte slo med den tunge, varsomme rytme som følger når mennesket aner at en lenge fryktet avgjørelse endelig er kommet.

Brevet var fra Robert Walton.

Ernest hadde aldri møtt denne mannen, men Victors siste, uregelmessige og forstyrrede meddelelser fra tidligere år hadde stundom nevnt engelske forbindelser, reiseruter, navn på lærde og handelsmenn; og dessuten var det i selve brevets form noe som straks røpet en person oppdratt til sannferdighet, men tyngt av et budskap han helst ville ha spart enhver medskapning for å bære. Ernest brøt seglet. Han leste først hurtig, som den som av angst vil nå det verste øyeblikkelig; deretter langsommere, siden ordene syntes å motsette seg hans forstand og måtte tvinges inn én etter én.

Kaptein Walton skrev med den verdige og sørgende tilbakeholdenhet som tilkommer en mann som har sett død og fortvilelse på nært hold. Han fortalte hvorledes Victor Frankenstein, utmattet av en lang forfølgelse gjennom ugjestmilde strøk, var blitt tatt om bord på hans fartøy i en tilstand som gjorde håpet svakt fra første stund; hvorledes han, mellom feberens glød og en åndskraft som syntes å nære seg av sitt eget forbruk, hadde meddelt sin historie; hvorledes han til sist var død, ikke forsonet med verden, men med enkelte øyeblikks mildhet som lot ane hvilken edlere natur som en gang hadde bodd i ham. Walton unnlot ikke å nevne det fryktelige besøket etter døden, den nattlige fremtoning av det vesen som Victor hadde jaget, og hvis ord, skjønt de vekket avsky, bar preg av en elendighet så dyp at den nesten tvang medlidenheten frem. Han beskrev dets flukt ut på isen; han gjentok, med tydelig forbehold, skapningens erklæring om at den ville søke sin egen tilintetgjørelse. Men, og her stanset Ernest lenge med blikket, Walton tilføyde at mørke, avstand og naturens luner hadde gjort enhver visshet umulig. Han kunne ikke med ære bekrefte det vesenets død; han kunne bare bekjenne at det var forsvunnet for hans øyne.

Ved slutten av brevet stod de ord som falt som en dødsdom over den siste rest av håp: Victor Frankenstein var død på nordhavet, og hans legeme, av hensyn til omstendighetene, var blitt overgitt til is og bølge etter de enkleste, men mest ærbødige skikker som lot seg oppdrive om bord.

Ernest lot arket synke. Han reiste seg, tok noen skritt, og måtte gripe om stolryggen for ikke å falle. Sorgens første støt er ikke alltid skrik eller tårer; ofte er det snarere en fryktelig tomhet,

som om sjelen et øyeblikk ikke kan samtykke i at den selv ennå lever mens den den elsker er gått bort. Han hadde lenge fryktet sin brors død; ja, mange ganger hadde han i mørke timer antatt den som nærmest viss. Men frykten, selv den mest begrunnede, er et skyggebilde mot virkeligheten. Nå var mulighetenes plagsomme mangfold borte; intet brev fra fjerne havner, intet plutselig skritt i gården, intet rykte fra reisende kunne mer gjeninnføre Victor blant de levende. Den rastløse, den fortiede, den forferdede vandrer var selv blitt en av de døde, og dette ikke på hjemlig jord, ikke under vennlige henders vakt, men i den ytterste kuldes ensomhet.

Han leste brevet igjen. Denne gang stanset han ved de setninger som angikk det vesens tale, ved antydningene om forbrytelser, om gjengjeldelse, om en usalig forbindelse mellom skaper og skapning. Hans ansikt, som først bare hadde båret sorgens blekhet, antok nå et uttrykk av anstrengt granskning. Han kjente nok til familiens historie til å forstå at dette ikke var feberfantasier alene. For mange dødsfall, for mange uforklarlige bevegelser i Victors liv, for mange brudd i hans ord og hans taushet reiste seg nå som brikker i et mønster han hittil hadde skygget unna av pietet, utmattelse eller redsel. William; Justine; deretter Henry Clerval; deretter Elizabeth på bryllupsnatten; og til sist farens knuste hjerte. Hele rekken stod for ham som gravstøtter langs en vei Victor alene hadde kjent til enden.

«Min bror,» hvisket han, og ordene lød så fremmede i rommet at han nesten skammet seg over å ha brutt stillheten. «Hva bar du alene? Og hvorfor lot du oss bære følgene uten å få kjenne årsaken?»

Det var ingen som svarte, om ikke den lave vinden mot rutene kunne kalles et svar; men i det øyeblikk følte Ernest at hans sorg ikke fikk lov til å være bare privat. Den var allerede vevd inn i et større mørke, og selv hans tårer ble holdt tilbake av en ny og strengere fordring: å forstå.

Dog kom tårene til sist. Han sank ned ved farens skrivebord, skjulte ansiktet i hendene og gråt, ikke med den voldsomme klage som søker lindring i sin egen lyd, men med den langsomme og dype oppløsning som følger når en mann, vant til å beherske seg, endelig lar smerten få sitt stille herredømme. Han gråt over Victor slik han hadde vært i barndommen, da hans glød ennå hadde vært nobel og hans stolthet ubesmittet; over den unge mann hvis begavelse hadde vakt beundring og håp; over den sønn som en gang hadde vært familiens stolthet; over den fremmede og fortvilte skikkelse som siden kom og gikk som om hjemmet brente ham; og mest av alt over det fryktelige at ingen av disse bildene lenger lot seg skille rent fra de andre. Kjærligheten kunne ikke utslette dommen; dommen kunne ikke utslette kjærligheten.

Da han hadde gjenvunnet noe av sin ytre ro, sendte han bud etter byens pastor, en gammel og sindig mann som hadde kjent familien i lange år og fulgt dens stadige begravelser med en troskap som var blitt nesten like sørgelig som slektskap. Til ham viste Ernest brevet; og den gamle leste det med rynket panne og med en forsiktighet som røpet at også han merket dets mørke understrøm.

«Deres bror er død,» sa han til sist, «og det er vår første plikt å sørge over ham som over et menneske, ikke som over en gåte.

Men det er klart at hans liv skjulte en byrde som ingen av oss rett forstod.»

«Skjulte?» svarte Ernest, og hans stemme fikk en skarphet som overrasket ham selv. «Nei, min kjære venn; det var mer enn skjul. Det var en villet taushet, en taushet som lå over hans handlinger som et forseglende lokk over et kar fullt av gift. Og vi, som elsket ham, drakk av dampen uten å kjenne kilden.»

Den gamle mannen så mildt, men alvorlig på ham. «Sorgen taler hardt, min sønn.»

«Og burde den ikke?» utbrøt Ernest. «Min bror er død; min far er død; min søster—hun som var min søster mer enn ved blod—ble kvalt i sin ungdom; et barn ble myrdet; en uskyldig kvinne sendt til skafottet; hans venn falt; og nå kommer et brev fra verdens ytterste rand som taler om et vesen, en fiende, et menneske eller noe verre, som var knyttet til Victor ved bånd så fryktelige at de strakte seg over alle disse dødsfall. Hvilken from tilbakeholdenhet skal jeg da øve? Skal jeg knele og si at alt er skjult i Forsynets råd, mens menneskehender kanskje selv bygget det redskap som slo oss ned?»

Pastoren svarte ikke straks. Hans taushet var ikke misbilligelse, men den betenksomhet med hvilken en rettskaffen sjel søker å holde både sannhet og barmhjertighet fast. Til sist sa han: «Om det finnes en slik sannhet, må den frem i lyset på en måte som ikke selv blir urett. De må ikke la indignasjonen føre Dem til å vanære den døde uten bevis, heller ikke til å dekke over det som burde erkjennes. Deres oppgave blir tung.»

«Da skal jeg bære den,» svarte Ernest, og noe i hans holdning forandret seg. Sorgens nedbøyde bror reiste seg i samme stund som den siste av Frankensteins hus følte et kall han ikke hadde søkt. «Jeg vil ikke la navnet vårt dø i hvisken, som om vi alle var delaktige i en skam ingen våger å nevne. Om Victor var skyldig i overmot, om han ved en villfarelse eller en forferdelig handling åpnet døren for den ulykke som fulgte, da må dette erkjennes. Men om han også led, kjempet, angret og søkte å hindre større ondskap, da må heller ikke det forties. Jeg vil samle hans liv, så langt det lar seg gjøre, ikke for å rense ham med løgn, men for å redde sannheten fra sladderens hender.»

Denne beslutning, uttalt i et værelse hvor så mange tidligere planer var blitt lagt for en lykkeligere fremtid, hadde i seg en høyere alvor enn den ungdommelige iver hvormed menn ofte lover seg selv store gjerninger. Ernest visste intet om hvor han skulle begynne; men han visste at han ikke lenger kunne forbli passiv. Den gamle huslige skam, som hittil hadde fått ham til å vike unna alt som luktet av gransking, ble i ett omskapt til en pliktfølelse. Det var som om de dødes stemmer, hver på sin måte, forlangte at tausheten endelig skulle brytes.

Samme ettermiddag åpnet han de skap og skuffer hvor familiens og Victors papirer var bevart. Dette arbeid, som for en fremmed kunne synes tørt, ble for ham en vandring gjennom ruiner. Hvert brev, hver notis, hvert avrevet utkast til et tidligere år vakte ikke bare minner, men spørsmål. Han fant ungdommelige sider fra Ingolstadt-tiden, hvor Victor med den blendede glød som ofte røper større fare enn den skjønner, talte om naturens skjulte krefter, om livets grenser, om den ære som tilfaller den som først gjennomtrenger hemmeligheter andre

bare har skuet som gjennom tåke. Disse blad var ikke i seg selv bekjennelser; men de bar den tone av ensidig opphisselse som fikk Ernest til å føle den samme uro man kjenner når man står ved en fjellsti og ser hvor skjønn den begynner, men aner avgrunnen den leder mot.

Han fant også senere brev, ufullførte og åpenbart aldri sendt, adressert til faren. I dem vaklet Victor mellom trang til å bekjenne og en voldsom motstand mot å gjøre det. Enkelte setninger var overstrøket så hardt at arket nesten var revet gjennom. «Om jeg kunne tale—» stod det på ett sted. På et annet: «Ikke av mangel på kjærlighet har jeg tiet, men fordi min tunge, når den nærmer seg sannheten, synes å bli et redskap for galskap.» Et tredje sted, som Ernest leste med bankende hjerte, lød: «Det finnes forbrytelser hvis opphavsmann ikke er den som utfører dem med hånden, men den som først setter dem i verden.» Her stanset skriften, som om forfatteren selv hadde veket tilbake for sin egen tanke.

Disse fragmenter, som for en utenforstående kunne synes dunkle, var for Ernest som glimt av lyn over et fjellandskap om natten: de viste ikke hele terrenget, men nok til å avsløre at det virkelig var der. Han samlet dem omhyggelig, ordnet dem etter år så langt det lot seg gjøre, og skilte mellom det som gjaldt familien og det som tydelig angikk den hemmelighet Victor hadde båret alene. Men jo lenger han fortsatte, desto mer innså han at hjemmets arkiver ikke ville være tilstrekkelige. Den egentlige historien lå spredt mellom byer, fremmede vitner og døde venners minner.

Da kvelden falt på, gikk han ut alene. Genève lå dempet under det tidlige mørke; få lys skinte i de høyere vinduer, og innsjøen tok imot himmelens bleke rest som en grav tar imot den siste dagsstrime. Ernest fulgte en vei som ofte hadde vært hans og Elizabeths under roligere tider. Han hadde ikke våget å gå der på mange måneder. Nå syntes hvert skritt både å såre og å styrke ham. Naturen, som hos de lykkelige ofte virker som et vennlig speil, blir for den sørgende mer som en dommer: den viser at skjønnheten består, selv når menneskets hus stuper sammen. Men nettopp i denne ubøyelige varighet ligger også en streng trøst. Fjellene hadde sett hans familie blomstre og gå under; de stod ennå. Innsjøen hadde båret barnelatter, bryllupshåp og begravelseklokker over sine vann; den lå ennå der, mørk, dyp og taus. Slik hvisket landskapet ikke om glemsel, men om utholdenhet.

Han stanset på et høydedrag hvorfra byen og vannet kunne overskues. Der kom han uvilkårlig til å tenke på den natt da William ble funnet død, på den rettssak hvis urett hadde forbitret selv de mest lovlydige sinn, på Elizabeths bleke standhaftighet, på farens langsomme sammenbrudd, og på Victor, som gjennom alle disse scenene hadde båret et blikk der skrekk og skyld syntes å strides. Hvorfor hadde han ikke talt? Var det fordi sannheten virkelig var så utrolig at den ville ha dømt ham til galskap i andres øyne? Eller fordi han selv, ved å tale, måtte ha erkjent en delaktighet som var mer smertefull enn døden? Ernest kjente at hans medlidenhet med broren, i stedet for å minske ved disse spørsmål, ofte vokste. For hvilket menneske kunne leve under en slik byrde uten å bli fordreid? Og likevel—hans mildhet stanset alltid ved de uskyldiges graver.

Der kunne ingen broderkjærlighet fritta.

Da han vendte hjem, fant han at en eldre tjenestekvinne, som hadde tjent familien siden Caroline Frankensteins dager, ventet på ham i det lille forværelset utenfor biblioteket. Hennes ansikt var furet av alder og sorg, men hennes erindring var klar, slik den ofte blir hos mennesker hvis egne ambisjoner har vært små og hvis liv derfor i stillhet har bevart andres historier.

«Herre,» sa hun, «tilgi at jeg forstyrrer Dem. Men da De i dag lot alle papirer ta frem, kom jeg til å tenke på noe som kanskje burde være Dem kjent.»

Ernest ba henne tale. Hun nølte, vred hendene og så seg om som om veggene selv kunne høre.

«Det var i den tid herr Victor kom hjem etter mange års fravær, før den stakkars herr Clerval døde, og lenge før frøken Elizabeth—» Her sviktet stemmen henne; men hun fortsatte.

«Han var ikke som andre syke. Nei, det vet De. Han fór ofte opp om natten, lyttet, og ville låse dører som alt var låst. En kveld, da jeg kom med lys, trodde han seg alene og talte høyt. Jeg hørte ikke alt; jeg ønsket heller ikke å høre. Men jeg husker at han sa: 'Om han viser seg her, skal ingen annen lide for mitt verk.' Det ordet, 'mitt verk', har siden ligget i mitt sinn. Jeg tenkte at han talte om en bok, eller om en lærdomssak. Men hans ansikt var slik at jeg aldri glemte det. Og en annen gang fant jeg i peisen et halvt oppbrent ark hvor det stod skrevet med store bokstaver: 'Den lever.' Jeg kastet det i ilden av frykt, og siden har jeg bebreidet meg.»

Ernest stod lenge taus. Denne enkle kvinnes vitnesbyrd, nettopp ved sin uforfalskede skrekk og sin uvitenhet om betydningen, bar en tyngde ingen lærds utlegning kunne ha hatt.

«Du gjorde urett i å fortie dette,» sa han til sist, men mildt.

«Ja, herre,» svarte hun og tørket øynene. «Men i dette hus ble sorg etter sorg lagt til, og vi lærte alle å tie når vi ikke forstod. Det var som om selve luften bød oss være stille.»

«Og det er nettopp den stillheten som har drept oss,» sa Ernest, mer til seg selv enn til henne.

Den natten sov han lite. Han satt lenge ved lampelyset med Waltons brev oppslått foran seg, sammen med Victors fragmenter og noen få linjer i farens hånd fra de siste måneder av hans liv. Utenfor la tåken seg tettere over vannet; stundom lød et fjernt klokkeslag fra byen, og ellers var alt stumt. I slike timer synes menneskets samvittighet å tale med en styrke dagen sjelden tåler. Ernest gjennomgikk sitt eget liv og måtte bekjenne at også han hadde tatt del i familiens taushet. Ikke i den forstand at han hadde visst og skjult, men ved at han av svakhet hadde akseptert uklarheten som en skjebne i stedet for å tvinge den mot lys. Da Victor kom hjem fortært av indre kamp, hadde Ernest vært bror mer i følelse enn i handling. Han hadde sørget, våket, fulgt, men ikke krevd. Han hadde latt kjærligheten bli passiv. Nå var det for sent å stille spørsmål til den eneste som kunne gi det fulle svar. Men nettopp fordi det var for sent, kjente han plikten brenne desto skarpere.

Før morgenen grydde, hadde han fattet en plan. Han ville skrive til kaptein Walton og be om avskrifter eller originaler av alt som angikk Victor: journalnotater, muntlige beretninger nedtegnet i ettertid, enhver opplysning om reisen, om den siste forfølgelsen og om det vesen hvis eksistens, om enn utrolig, ikke lenger kunne avvises. Han ville dernest vende seg til dem i Genève og omegn som hadde kjent Victor i de avgjørende årene, og samle deres minner før tiden eller frykten utvisket dem. Han ville også søke spor etter Henry Clervals siste ferd og, om mulig, etter de personer i Tyskland og Frankrike som i tidligere år hadde vært i berøring med Victor. Selv om sannheten viste seg ufullstendig, ville han i det minste reise et vern mot løgnens grovere skikkelser. Navnet Frankenstein skulle ikke overleveres til fremtidens munn som et ubestemt ekko av skrekkehistorier, men ledsages av den fryktelige, menneskelige sammenheng hvorfra både skyld og lidelse sprang.

Ved daggry, da de første bleke strimer lå over fjellenes mørke fot og innsjøens overflate fikk det matte skjær som minner om stål under aske, satte han seg til skrivebordet. Hans første brev var til Walton. Han skrev med en verdighet som til tider ble brutt av følelser han knapt kunne styre:

«Herre, De er for meg ennå en fremmed, men De har sett min bror dø, og ved dette ene forhold er De trådt inn i en krets hvor få vil ønske Dem, men hvor jeg likevel må be Dem bli. Deres brev har gitt meg vissheten om hans bortgang; det har også åpnet en avgrunn jeg ikke lenger kan vende meg bort fra. Jeg ber Dem, ved den respekt De nærer for den døde, og ved den sannhetskjærlighet som synes å prege Deres ord, at De lar meg få del i alt det min bror meddelte Dem, så langt hensynet til

anstendighet og samvittighet tillater. Jeg søker ikke å vekke skandale, men å hindre den; ikke å rense en skyldig med usannhet, men å forstå hva det er vår familie har lidt under og kanskje, uvitende, medvirket til. Om det vesen De omtaler virkelig var hva min forstand skjelver for å anta, da hviler over min brors minne en dom som bare sannheten kan gjøre rettferdig, selv der den ikke kan gjøre den mild.»

Da han hadde forseglet dette brevet, kjente han ikke lettelse; slike handlinger lindrer sjelden straks. Men han følte at hans sorg nå hadde fått retning. Den var ikke lenger bare en tilbakeskuende fortvilelse, men en kraft som søkte et mål. Dette mål var kanskje uoppnåelig; den sannhet han jaget kunne være like unnvikende som den skikkelse Walton hadde sett gli bort over isen. Likevel var selve søken en form for troskap, både mot de døde og mot det moralske krav som deres død hadde reist.

Før han forlot værelset, lot han blikket hvile på portrettet av familien, malt i en tid da fremtiden ennå syntes åpne seg som en solfylt dal. Der stod faren med sin alvorlige mildhet; Caroline med det uttrykk av øm edelhet som sykdom og prøvelser bare hadde foredlet; Victor i ungdommens stolte skjønnhet; Elizabeth som en lysere ro ved hans side; barna omkring dem, ennå uberørt av den skjebne som alt lå som en usynlig frost over deres bane. Ernest betraktet lenge dette bildet, inntil tårene igjen steg ham i øynene. Men da han talte, var stemmen fast.

«Jeg kan ikke gi dere livet tilbake,» sa han. «Jeg kan ikke gjøre ugjort det som ble gjort i mørke, av hovmod, frykt eller fortvilelse. Men jeg skal ikke la dere gå inn i glemselens eller løgnens makt. Om navnet Frankenstein skal dø, da skal det ikke

dø stumt.»

Slik begynte i Genève den gjerning som ingen av dem som engang hadde levd lykkelig under dette navn, kunne ha forestilt seg. Ikke i triumf, ikke i håp om ære, men i sorg, tvil og en nesten religiøs frykt gikk Ernest Frankenstein i gang med å samle de spredte restene av sin brors liv og sin families undergang. Og mens morgenen sakte steg over sjø og fjell, som om naturen med uforstyrrelig hånd igjen åpnet en dag for menneskene, begynte også en annen opplysning, langt mørkere og møysommeligere, å gry i hans sinn: den at noen historier ikke kan begraves med den døde, fordi deres egentlige grav ennå ikke er funnet.

Kapittel 4: Et navn som ikke kan begravnes

Det var sent på høsten da kaptein Walton, etter en ferd som hadde syntes ham lengre enn mange år av hans tidligere liv, endelig satte foten på kontinentets jord. Havnen hvor han gikk i land, lå under en himmel av blyfarget dis; de høye mastene vugget som mørke skogstammer i en vind som luktet av salt, råtnende tauverk og den første fjernhet av vinter. Intet ved stedet bar preg av det opphøyde; tvert imot hersket der en travel, jordisk uro, en virksomhet av menn som lesset kasser, ropte kommandoer og bannet over varer, forsinkelser og avgifter. Men nettopp denne vanlige støy, denne uskjønne og nesten trøstende nærhet av menneskelig drift, virket underlig på ham. Han hadde så lenge båret i sitt indre et bilde av isens taushet, av den døde venns ansikt og av den mørke skikkelse som gled bort over den drivende flate, at enhver lyd av hverdagslig liv syntes å tilhøre en annen verden, hvortil han selv ennå ikke fullt ut var vendt tilbake.

Han hadde allerede sendt bud videre om sin ankomst og om sitt ønske om å fortsette reisen sørover uten opphold. Blant sine få eiendeler bar han med seg, som en mann kunne bære med seg en relikvie eller en forbannelse, de journaler, notater og løse blad som utgjorde den del av Victor Frankensteins historie som ikke var nedskrevet i kapteinens egne brev. Flere ganger under overfarten hadde han tenkt å forsegle dem for alltid, eller å avlevere dem til en betrodd person med påbud om at de først skulle åpnes etter hans død. Men hver gang hans hånd nærmet seg denne beslutning, hadde en annen tanke stanset den:

dersom den ulykkelige historien ennå ikke var fullendt, dersom dens gjenstand ikke var fortært av den ild han hadde lovet å tenne, kunne tausheten selv bli en ny medskyldighet.

Likevel var det ikke med den rolige overbevisning som følger pliktens klare stemme at Walton reiste videre. Hans sinn befant seg i en tilstand av uopphørlig vaklen. Han følte seg bundet til den døde av vennskap, beundring og et løfte som ikke helt lot seg uttrykke i ord; men han var også bundet til sannheten, den samme sannhet som i hans hender kunne bli et våpen, et skrekkenes vitnesbyrd, eller kanskje et frø til nye dårskaper i et mindre samvittighetsfullt sinn. Var det en barmhjertighet mot verden å tie? Eller var det et forræderi mot de døde?

Slik gjennomkrysset han sletteland og daler, og siden de stigninger som førte mot Sveits. Reisen, som for andre kunne ha vært rik på behagelige avvekslinger, ble for ham ledsaget av et stadig mørkere alvor. Naturen syntes, som så ofte i menneskets mest innadvendte timer, å bøye seg etter hans grubling. De brede elver han passerte, fløt ikke glitrende, men tunge og stålgrå under den forkortede dagen; skogene sto allerede delvis avløvet, og deres gjenværende løv brant ikke i gyldne farger, men hang som en sykelig glød over grener som vinteren snart ville blottstille. Når fjellene endelig viste seg, først som bleke skygger i det fjerne og siden som veldige, tause former nær himmelens rand, følte han ingen av den rene begeistring som slike syn tidligere ville ha vakt i hans bryst. Han så i deres snøkleddede høyder noe av den samme majestet som hadde glødet i Victor Frankensteins tale når denne, selv i sin fortvilelse, beskrev naturens storhet som en dom over menneskets hovmod. Men han så også noe annet: en kulde som ikke trøster,

et lys som bare fremhever ensomheten.

Da han nærmet seg Genève, ble dette inntrykk sterkere. Byen lå med sin gamle verdighet ved sjøen, de velkjente tårn og murer avtegnet i en blek ettermiddagssol som snart skulle dø bort bak skyer. Vannet lå nesten urørlig; kun av og til løp en lang, skjelvende stripe av mørkere blått over flaten, som om sjøen under sitt fredelige ansikt skjulte en uro den ikke kunne legge fra seg. Over alt hvilte en stillhet som ikke var absolutt, men tilbakeholdt: hjul mot brostein, en kirkeklokkes dempede slag, stemmer på avstand. Walton, som aldri før hadde sett denne byen, følte straks at han steg inn i et rom hvor sorgen alt hadde tatt bolig og gjort hver gjenstand til sin tjener.

Han tok inn i et vertshus av anstendig, men ikke prangende art, og sendte derfra et brev til Ernest Frankenstein, hvori han meldte sitt navn, sin forbindelse med den avdøde Victor, og sitt alvorlige ønske om et møte så snart det kunne skje uten å krenke husets sorg. Han overveide lenge hvordan han skulle formulere disse linjer. Hver setning syntes ham enten for kald eller for dristig. Til sist lot han enkelheten råde, skjønt hans enkelhet var gjennomtrengt av den tilbakeholdte bevegelse som fyller en mann når han vet at ethvert ord kan åpne et sår.

Svaret kom raskere enn han hadde ventet. Det var kort, skrevet med en fast, men merkbart anspent hånd. Herr Ernest Frankenstein samtykket i å motta ham neste dag i familiens hus, og tilføyde kun at dersom kapteinen virkelig var i besittelse av opplysninger om hans brors siste dager, ville han anse det som både en smertefull og en nødvendig plikt å høre dem.

Walton sov lite den natten. Han gikk flere ganger frem og tilbake over kammerets gulv, mens lyset brant lavt og vinden utenfor fikk vindusrammen til å klage med en lyd som minnet ham om skipets knirk under nordhimmelens trykk. Han tok frem papirene, ordnet dem, la dem ned igjen, åpnet på nytt enkelte sider og stanset ved velkjente passasjer som om de kunne gi ham råd. Men der sto bare den samme sammenflettede fortelling av begavelse, overmøte, kjærlighet og ulykke. Intet sted fant han et klart svar på hvor mye en bror burde få vite om den skapning som hadde gjort hans slekts navn til et ekko av gravene.

Neste dag var luften skarp og klarere. En kjølig vind blåste fra sjøen, og skyenes slør var revet opp slik at fjellene sto frem med en nesten ubarmhjertig renhet. Da Walton ble vist inn i Frankensteins hus, slo det ham hvor lite prakt og hvor meget tilbakeholden verdighet som hersket der. Dette var intet hjem hvor rikdommen søkte å overdøve sorgen med glans; tvert imot syntes hver sal, hvert møbel, hver tung gardin å bære preg av en orden som en gang hadde vært varm og levende, men som nå var opprettholdt av vane, plikt og en stille ærbødighet for de fraværende.

Tjeneren som førte ham inn, talte lavt, som om huset fremdeles var et sykeværrelse. Walton ble stående alene i et værelse hvor et høyt vindu vendte mot en hage som allerede lå nesten avkledd under årstiden. Nakne grener ristet svakt i vinden; enkelte gule blader, som ennå klamret seg fast, glitret med en siste, syk skjønnhet mot den grå himmel. På veggene hang portretter. Han trengte ikke å bli fortalt hvem de forestilte. I ett så han en mann med et åpent, alvorlig ansikt, hvis uttrykk av

godhet bar den skjebnesvangre maktesløshet som så ofte følger de rettskafne når ondskapen ikke kommer utenfra alene, men fødes i det de elsker. I et annet så han en kvinne hvis blikk hadde den milde styrke som må ha gjort henne til husets sjel. Han vendte seg bort, for han følte det som om han sto blant de døde før han ennå hadde møtt den levende.

Døren åpnet seg, og Ernest Frankenstein trådte inn.

Walton hadde, ut fra de få opplysninger Victor hadde gitt om sin yngre bror, ventet seg en mann av mindre bestemt preg, en som var blitt stående i utkanten av de store hendelser uten å formes av dem. Men skikkelsen som nå nærmet seg ham, motsa dette første inntrykk. Ernest var ikke høy; hans holdning røpet mindre kraft enn selvbeherskelse. Ansiktet, som kanskje i ungdommen hadde vært åpent og mildt, var nå strammet av erfaring. Sorgens arbeid hadde ikke forherdet, men fordypet det. Rundt munnen hvilte et drag av vedvarende vilje; i øynene, som løftet seg mot Walton med en blanding av gransking og tilbakeholdt smerte, fantes den særegne klarhet som ofte oppstår hos mennesker som lenge har levd i nærhet av tap og derfor har lært å frykte både håpet og usannheten.

«Kaptein Walton,» sa han og bøyde seg med høflighet, «jeg takker Dem for at De kom. Dersom Deres navn ikke allerede hadde vært anbefalt av Deres eget brev og av enkelte omstendigheter som gjør at jeg ikke kan tvile på Deres forbindelse med min bror, ville selve Deres ansikt vært en tilstrekkelig attest. De bærer et uttrykk jeg altfor godt kjenner igjen hos dem som har sett ham i hans siste fortvilelse.»

Walton bukket dypt. «Herr Frankenstein, jeg skulle ønske at min ferd hit hadde hatt et mildere ærend. Jeg kommer ikke med trøst. Jeg kommer kun med det som i beste fall kan kalles en smertefull opplysning.»

Ernest gjorde en bevegelse mot stolene ved peisen. Ilden der var nylig tent; den brant med lav, rød glød, som om også den nølte med å fylle rommet med varme. «La oss da ikke sløse bort tid på høflighetsformer,» svarte han. «Når et hus som dette har gjennomgått så mange begravelser, lærer det å skjelne mellom tom medfølelse og nødvendige ord. De har sett min bror dø?»

«Ja.»

«Og De var hos ham i hans siste timer?»

«Så langt hans krefter tillot samtale, var jeg hos ham.»

Ernest ble stående et øyeblikk uten å sette seg. «Da ber jeg Dem,» sa han endelig, og stemmen var fast, men ikke uten kamp, «fortell meg først ikke hva han led; det vet jeg allerede nok om. Fortell meg heller hvem han var mot slutten. Var han i fred? Var han forsonet? Eller døde han som han hadde levd de siste år, jaget av en tanke han ikke kunne overvinne?»

Walton svarte ikke straks. Han så for seg den døende mannens oppflammende øye, hans vekslende motløshet og fanatiske beslutsomhet, hans høye ord om plikt og hevn, hans ømme anger over den besatte iver som hadde ført ham bort fra alt menneskelig. «Han døde ikke i den fred verden gjerne tillegger de døde,» sa han til sist. «Hans sinn var for stort opprørt, hans skyldfølelse for dyp, hans formål for lenge næret, til at en slik fred kunne komme lett til ham. Men han døde heller ikke uten

klarhet. Han visste hva han hadde gjort; han visste hva han hadde unnlatt å gjøre. Om jeg tør si det, så bar han ved slutten i seg både dommeren og den dømte.»

Ernest satte seg langsomt, som om disse ord traff ham mindre ved sin gru enn ved sin sannhet. «Det ligner ham,» sa han lavt. «Fra først til sist måtte han være sin egen strengeste anklager. Men De forstår, kaptein, at en familie ikke kan leve av antydninger. Byen hvisker allerede. Det finnes menn som minnes min brors urolige ferd, hans lange fravær, hans avbrutte studier, de dødsfall som fulgte i hans bane. Det finnes andre som av medlidenhet tier, men hvis taushet selv er en form for dom. Jeg står tilbake med et navn som folk uttaler lavt. Jeg må vite hva jeg forsvarer, eller hva jeg bøyer hodet under.»

Walton hørte i disse ord ikke stolthet alene, men en pliktfølelse beslektet med den han selv hadde kjent overfor sin søster og sitt skip. Ernest søkte ikke skandale; han søkte et grunnlag hvorpå han kunne bære videre restene av sin slekt. Og likevel nølte Walton. Han kunne ikke uten videre løfte hele sløret. Det som hadde talt til ham ved Victors dødsleie og deretter i kabinen over liket, var ikke et hvilket som helst morddyr, som rettsvesen og offentlighet kunne behandle med vante mål. Det var en skapning så avskyelig og så elendig, så skyldig og så forført, at enhver beretning om ham risikerte å skade sannheten ved selve sin usannsynlighet.

«Herr Frankenstein,» sa han, «det jeg kan gi Dem, er en del av Deres brors egen fortelling, nedtegnet under forhold som utelukker bedrag fra hans side, om ikke et sinn i ytterlig nød skal kalles et bedrag mot seg selv. Men før jeg legger den i Deres

hender, må jeg be Dem forstå at den omhandler forhold av en slik natur at enhver forhastet meddelelse til andre kunne få følger jeg knapt våger å tenke på.»

Ernest så skarpt på ham. «De taler som en mann som ennå skjuler den mest avgjørende del.»

«Jeg taler som en mann som ikke vet om verden blir mindre ulykksalig av å høre alt.»

«Da er vi allerede ved sakens kjerne,» svarte Ernest. «Min bror skjulte også, og i hans taushet lå et onde. Skal den samme taushet nå fortsette fra en venns hånd?»

Disse ord, uttalt uten heftighet, traff Walton nesten som en bebreidelse fra den døde selv. Han rettet seg opp og besvarte dem med alvor. «De gjør meg ikke urett i å minne meg om dette. Jeg ber bare om tillatelse til å gå frem gradvis, ikke for min egen letthets skyld, men fordi jeg frykter at fortellingen, fremsatt uten orden, kunne synes et vanviddsverk og dermed frata Dem det lille utbytte av sannhet den kan gi.»

Ernest foldet hendene hardt sammen. «Gradvis, da. Men ikke skånsomt. Jeg er forbi den alder da et menneske tror at skånsomhet alltid er godhet.»

Walton tok frem en pakke dokumenter, bundet sammen med et mørkt bånd som vinden og reisene hadde slitt. Da han løste det opp, følte han på ny den underlige fornemmelse av å åpne et gravkammer. Han begynte ikke med de mest forferdelige sidene, men med en redegjørelse for Victors siste ferd, hans oppjagede ankomst til den nordlige kyst, hans forfølgelse gjennom is og ødemark, hans svekkelse og redning om bord.

Deretter leste han utdrag av de notater hvor Victor, med den presisjon som ofte ledsager sterke lidenskaper, hadde gjenfortalt sitt livs forløp fra ungdommens studier til den første katastrofe. Han unnlot ikke navnene på William, Justine, Henry og Elizabeth; ved hvert navn syntes rommets luft å bli tyngre.

Ernest avbrøt ham flere ganger, ikke med utrop, men med korte spørsmål som viste hvor intenst han fulgte alt. «Sa han dette uttrykkelig?» «Var dette før min fars død?» «Nevnte han noensinne at han hadde søkt hjelp hos myndighetene?» Til slike spørsmål svarte Walton samvittighetsfullt, og når han ikke visste, sa han det uten omsvøp. Slik vokste mellom dem, midt i det uhyggelige stoff, en første form for tillit: den som oppstår når to menn mer frykter usannheten enn smerten.

Men da fortellingen nærmet seg det punkt hvor Victor første gang hadde beskrevet sin virksomhet på loftskammeret i Ingolstadt, og de uklare, men fryktelige antydninger begynte å samle seg til en form, løftet Ernest hånden.

«Stans et øyeblikk,» sa han.

Walton så opp. Ernest hadde blitt blek, men det var ikke en svak mannens blekhet; det var et ansikt hvis indre arbeid for en stund hadde trukket alt blod tilbake til hjertet. «Jeg begynner å ane,» fortsatte han, «hva min bror aldri våget å si i klare ord, selv om skyggen av det lenge har ligget over alt. Hans studier, hans avsky for sitt eget verk, den uforklarlige forbindelse mellom hans handlinger og de dødsfall som fulgte ham — alt peker mot noe så grusomt at forstanden selv nøler. Og likevel, kaptein, dersom det De vil meddele er sant, da er ikke min bror bare en ulykkelig; han er opphavsmann til en katastrofe som overskrider

familien og kanskje hele den moralske orden vi trodde oss beskyttet av.»

Walton la papirene fra seg. «Det er nettopp denne erkjennelse som gjør min tunge treg.»

Ernest reiste seg og gikk til vinduet. Utenfor strøk vinden gjennom de nakne grenene; et par tørre blader løsnet og fór over den mørknende hagegang. «Jeg husker ham som gutt,» sa han, uten å vende seg. «For meg var han lenge ikke den mørke og tause mann andre siden lærte å kjenne, men en eldre bror hvis ånd syntes bestemt for alt stort. Selv hans stolthet hadde da noe rent ved seg; den var ikke den smålige forfengeligheit som søker applaus, men den farlige overbevisning at intet som er skjult for andre, bør være skjult for en selv. Vår far beundret hans evner. Elizabeth trodde på hans godhet som på en religion. Og jeg, som sto yngre og svakere ved siden av ham, tok hans glans for naturens orden. Når et slikt menneske faller, faller han ikke alene. Han drar med seg et helt kretsløp av tillit.»

Han vendte seg om. «Si meg da dette, om De ennå ikke vil si alt: trodde min bror, da han døde, at det onde han hadde satt i bevegelse virkelig var slutt?»

Spørsmålet kom så rett at Walton, til tross for sitt forsett om forsiktighet, kjente sitt indre vakle. Han kunne ikke lyve. Men han kunne heller ikke uttale det siste møtet i hele sin vekt uten å kaste Ernest inn i et mørke som kanskje aldri ville lette.

«Han håpet det,» svarte han. «Han ønsket det med en kraft som var nær besettelse. Men jeg kan ikke med fullt alvor si at han døde i visshet.»

«Hvorfor ikke?»

Walton så ned mot ilden. Flammene kastet et svakt, urolig lys over papirene. «Fordi jeg selv, etter hans død, var vitne til en hendelse som gjør enhver endelig konklusjon vanskelig.»

Ernest tok et skritt frem. «En hendelse?»

«Ja.»

«Da var min brors fortelling ikke bare en beretning om en fryktet mulighet, men om en realitet De selv har sett?»

Walton løftet blikket og møtte hans. «Jeg har sett noe, herr Frankenstein, som jeg aldri kan glemme, og som jeg heller aldri vil beskrive lettsindig. Det som talte til meg over Deres brors legeme, var ikke et menneske slik vi bruker ordet, men heller ikke et dyr. Det var et vesen som bar spor av begge uten å finne hvile i noen av delene.»

Ernest grep ryggstøtten på stolen ved siden av seg. «Da er det sant,» hvisket han, men straks etter, som om han skammet seg over å ha gitt etter for sjokkets språk, fortsatte han fastere: «Og lever dette vesen fremdeles?»

Dette var øyeblikket Walton hadde fryktet siden han satte fot på land. Han hørte igjen den dype, fortvilede stemmen som hadde lovet ild, død og forsvinning; han så den mørke kroppen springe ut i natten; han husket også matrosenes rop, den usikre skygge mot isen, og siden intet mer. Var det død? Var det bare avstand? I denne uvissheten lå hele fremtidens gru.

«Jeg vet det ikke,» sa han langsomt. «Og enhver mann som hevdet mer, ville tale dristigere enn sannheten tillater. Vesenet

erklærte at det ville søke sin egen tilintetgjørelse. Dets ord bar et alvor som tvang selv min avsky til taushet. Men isen, mørket og havet gir ingen attest. Jeg så det forsvinne. Jeg så det ikke dø.»

Ernest lukket øynene et øyeblikk. Da han åpnet dem igjen, var der i hans ansikt ikke lenger bare sorg, men også noe av den kalde oppmerksomhet som kommer når frykten må bli virksom. «Da er vi altså ikke ved avslutningen,» sa han. «Vi er ved et nytt slags begynnelse.»

Walton svarte ikke straks. Det forekom ham at disse ord uttalte den hemmelige overbevisning som hadde fulgt ham siden nordhavet, og som han forgjeves hadde forsøkt å undertrykke med fornuft. «Kanskje,» sa han til sist. «Men vi må vokte oss for å gjøre uvissheten til visshet. Et menneske som lenge har levd i redsel, begynner å se sin gjenstand i hver skygge.»

«Og et menneske som nekter å se, blir dens offer,» svarte Ernest.

Det oppsto en stillhet, dypere enn noen av de foregående, fordi den ikke lenger bare var full av minner, men av mulige handlinger. Utenfor var dagslyset begynt å falme. Fjellenes hvithet mistet sin skarpe kant og gled over i skumring; hagen lå nå nesten svart, og vinduet speilte svakt rommets indre slik at de to menn kunne skimte sine egne skikkelser som bleke dobbeltheter mot mørket.

Ernest var den første som brøt tausheten. «De må forstå min stilling, kaptein. Om dette blir kjent i sin fulle form, vil mange kalle det umulig og dermed vanære min brors minne som en vanvittigs. Andre vil tro det, men uten den moralske gru som burde følge troen; de vil høre om skapelse, ikke om ansvar, og

forvandle hans forbrytelse til en fabel for nysgjerrighet. Jeg ønsker ingen av delene. Men dersom det finnes den minste mulighet for at dette vesen ennå vandrer på jorden, kan vi heller ikke gjemme oss bak husets gardiner og late som om gravene allerede har gjort sin gjerning.»

Walton nikket. «Deres ord stemmer med mine egne mørkeste tanker.»

«Da må De gi meg mer enn fragmenter.» Ernest satte seg igjen, men nå med en annen holdning enn ved begynnelsen; ikke lenger som en sørgende mottaker av nyheter, men som en mann som har innsett at hans sorg må omdannes til plikt. «Jeg krever ikke at De i dette øyeblikk skal overlate meg hvert papir eller hvert minne. Men jeg ber Dem om dette: trekk Dem ikke tilbake bak medlidenhet eller skrekk. Dersom De kom hit bare for å avlegge en from rapport ved min brors dødsleie, kunne De ha sendt et brev. De kom fordi De tvilte på at historien var slutt. I det tvilspunkt møtes vi.»

Walton kunne ikke nekte sannheten i dette. Han hadde, kanskje uten å fullt innrømme det for seg selv, søkt ikke bare å levere en beretning, men å finne en annen samvittighet som kunne bære en del av dens vekt. «Ja,» sa han. «Der møtes vi.»

Ernest bøyde hodet et øyeblikk, som om han tok imot ikke en trøst, men en byrde han alt hadde ventet. «Da la oss begynne med det som kan gjøres med verdighet. De skal bli i Genève noen dager, om De kan. Jeg vil lese de deler av min brors beretning De finner forsvarlige å overlate meg nå. Til gjengjeld skal jeg vise Dem visse papirer og brev som er kommet i familiens eie, og som jeg hittil har holdt tilbake selv fra våre

nærmeste bekjente, fordi de forekom meg for underlige til å fremlegges uten videre. Etter hva De nå har sagt, kan deres underlighet kanskje være av en annen art enn jeg trodde.»

Walton kjente en skjelving gå gjennom seg. «Brev? Fra hvem?»

«Det vet jeg ikke sikkert. Noen er gamle notater i min brors hånd, skjønt skrevet i en tid da vi antok at hans sinn var opptatt av helt andre emner. Andre er rapporter, om man kan bruke et så tørt ord, fra personer i fjellbygder og ved sjøen, som har fortalt om observasjoner de selv knapt våger å stå ved. Jeg har hittil avvist dem som produkter av frykt, overtro eller et ønske om å knytte seg til et navn som allerede er omgitt av mørke. Men et navn som vårt tiltrekker seg slikt. Og likevel—» Han stanset.

«Og likevel?» gjentok Walton.

«Og likevel finnes det enkelte detaljer i disse beretninger som stemmer for godt overens med min brors vedvarende terror til at jeg lenger kan le av dem.»

Walton så for seg igjen den høye skikkelse på bredden av isen, sporene som ikke tilhørte noe kjent dyr, den merkelige blanding av styrke og sorg i stemmen. «Da kan vi ikke handle som om dette bare angår fortiden.»

«Nei,» sa Ernest. «Men vi må heller ikke kaste oss inn i jakt som hevngjerrige menn. Min brors liv var altfor lenge fortært av forfølgelse. Om vi skal søke noe, må det være sannhet og, om Gud tillater, forebyggelse av mer lidelse.»

Disse siste ord gjorde et sterkt inntrykk på Walton, for de skilte Ernest fra Victor nettopp i det punkt hvor den dødes storhet

hadde vært mest fordervet av lidenskap. Her sto en mann som var mindre glitrende, mindre begavet kanskje, men derfor også mindre tilbøyelig til å gjøre sin personlige smerte til verdens målestokk. Walton følte i samme stund både respekt og en slags ydmykelse. Hadde han selv, med all sin tale om forsiktighet, kanskje i det skjulte båret på en mer dramatisk, mer selvopptatt forestilling om å løse gåten alene? Ernest rev denne forfengeligheit i stykker ved sin nøkterne alvorlighet.

«Herr Frankenstein,» sa han, «jeg vil ikke skjule for Dem at min første plikt etter dette møtet blir å ordne alt jeg vet i en form som kan prøves, ikke bare føles. Jeg skylder Dem fullkommen redelighet. Det finnes deler av min egen opplevelse som jeg ennå ikke er rede til å nedskrive for andre enn Dem, og kanskje ikke engang for Dem før jeg har betraktet dem på nytt med kaldere sinn. Men jeg skal ikke forlate Genève uten å ha gjort det klart hvilket grunnlag vi står på.»

Ernest svarte: «Det er alt jeg kan forlange i dag.»

De reiste seg begge. Samtalen hadde vart så lenge at kveldsmørket nå lå tett mot vinduene. Tjeneren kom inn med lys; flammene sprang opp og fylte rommet med et gyllent, men utilstrekkelig skjær, slik at portrettene på veggene et øyeblikk syntes å tre tydeligere frem fra mørket. Walton kunne ikke unngå å se på dem igjen, særlig på ansiktet som måtte være Victor i yngre år, før lidelsen hadde formet hans trekk til den strenge adel som døden hadde bevart. Han tenkte med en smertefull klarhet at et navn kan bæres videre i arv, i dokumenter og i hus; men når det først er bundet til en handling som overskrider de vanlige mål for menneskelig skyld, lar det

seg ikke legge i jorden som et legeme. Det fortsetter å arbeide i de levende, kreve tolkning, fremkalle frykt, ansvar og motstand. Slik blir et navn selv en skygge.

Ved avskjeden stanset Ernest ham ved døren. «Kaptein Walton,» sa han, «jeg takker Dem ikke for Deres nyheter; slike nyheter kan ingen takke for. Men jeg takker Dem for at De ikke behandlet meg som en mann som må skjermes mot sannheten. Kom tilbake i morgen. Da skal jeg vise Dem det jeg har nevnt.»

Walton bøyd seg. «Jeg kommer.»

«Og én ting til,» tilføyde Ernest, lavere. «Om De i natt skulle kjenne anger over at De talte, så minn Dem selv om dette: tausheten har allerede gjort nok skade i vår familie.»

Walton svarte ikke straks, for disse ord rørte ved den dypeste nerve i hans egen samvittighet. «Jeg skal minne meg det,» sa han så.

Da han trådte ut i den kalde kvelden, slo luften mot ansiktet med en ren, nesten skjærende friskhet. Over sjøen lå et svakt slør av damp; bortenfor hevet fjellene seg mørke, med enkelte snøflater som fanget de siste rester av himmelens lys. Byen omkring ham var ikke stum, men dens lyder virket fjernere nå, som om han allerede var trådt inn i en ny krets av hemmeligheter hvor hver vanlig menneskelig bevegelse bare tjente som bakgrunn for noe mer skjult og alvorlig.

Han gikk langsomt tilbake mot sitt vertshus, uten å merke fullt ut hvilke gater han tok. I hans bryst arbeidet ikke lenger bare den ensomme frykt som hadde fulgt ham fra nord, men også den strenge lettelse som følger når en byrde er delt. Likevel var

denne lettelse mørk av natur. For i stedet for å avslutte hans ansvar, hadde møtet med Ernest gitt det form. Det fantes nå en annen vilje knyttet til hans egen, en annen ettertanke, et annet blikk som ville kreve av ham ikke bare minner, men handling.

Over ham ble himmelen klarere mellom skyene, og enkelte stjerner trådte frem, bleke og fjerne. Han så opp mot dem og kom uvilkårlig i hu den skapningens siste ord om at han ikke mer skulle se sol eller stjerner eller kjenne vinden spille mot sine kinn. Om disse ord var blitt oppfylt, hvilte et av jordens mest elendige vesener allerede i utslettelse. Om ikke, vandret det kanskje ennå under den samme nattehimmel, alene mellom avsky og anger, uten grav og uten navn som verden ville gi det. Men navnet Frankenstein, tenkte Walton, kunne ingen jord lenger dekke over. Det var kastet ut blant de levende, hvor det måtte prøves i sannhetens og samvittighetens bitre luft.

Og med denne tanken, som var mindre en beslutning enn en dom, gikk han videre inn i Genève's natt.

Kapittel 5: Spor i snø og aske

Vinteren hadde nå lagt sin hånd ikke alene over fjellene, men over menneskenes sinn. I Genève hvilende en blek himmel over sjøen, og de nakne trær langs promenadene sto som sørgende vitner, hver gren utstrakt i en stum anklage mot den årstid som fratar jorden dens ynde uten å gi den fred. Det var i disse dager, da naturen syntes å holde pusten under et lokk av rim og lavt skydekke, at de første merkelige beretninger begynte å nå byen; ikke som en samlet forklaring, men som løse, foruroligende toner, båret fra havn til havn, fra vertshus til poststasjon, inntil de til sist tok skikkelse av noe som kunne kalles et spor.

Kaptein Walton hadde i flere uker befunnet seg i en tilstand av stadig uro, som om hans sjel, én gang opprevet av synet av Victor Frankensteins død og av den mørke gjests avskjed, aldri mer kunne finne sitt gamle leie. Han var ofte å se bøyd over sine papirer i det hus hvor han hadde tatt inn, med brev, notater og attestasjoner spredt omkring seg i en uorden som dog var en høyere orden for den som gransket med lidenskap. Han hadde søkt menn av handel, sjømenn, postførere og reisende; han hadde lært at den verden han tidligere hadde betraktet som fast og målbar, i sannhet besto av usikre overleveringer, av ansikter som husket ulikt, av røster som fordreide det fryktelige til det fantastiske. Likevel fantes der iblant denne mengde av tvilsomme utsagn visse sammentreff for mange til å forklares som ren villfarelse.

En kveld, da mørket falt tidlig og med en tyngde som nesten var legemlig, satt han sammen med Ernest Frankenstein i et rom hvor ilden brant lavt og kastet et rødt, urolig skjær oppover veggene. Ernest hadde på kort tid eldet mer enn år alene kunne ha voldt. Sorgens arbeid, som hos noen mennesker gjør ansiktet tomt og matt, hadde hos ham gitt trekkene en fastere alvorlighet. Han var ikke av sin brors natur, ikke drevet av den samme stormende trang til å tvinge hemmelighetene ut av verden; men det var i ham vokst frem en stille standhaftighet, født av tap og av den bitre innsikt at den som blir tilbake, ikke gis den dødes hvile, men de levendes plikt.

Walton la et brev fra seg og så lenge inn i ilden før han talte.

«Jeg ville ha ønsket,» sa han, «at alt dette kunne tilskrives menneskers tilbøyelighet til eventyr og overdrivelse. Intet ville vært meg kjærere enn å tro at den skikkelse jeg så forsvinne over isen, virkelig gikk sin bestemte undergang i møte, og at hans ord om ild og aske ikke var det siste bedrag som utgikk fra hans ulykkelige munn. Men jo mer jeg lytter, desto mindre våger jeg å stole på et slikt håp.»

Ernest tok brevet han rakte ham og leste det for annen gang, langsommere nå enn først, som om han håpet at gjentakelsen skulle avdekke en ny mening. Det var skrevet av en kjøpmann i Christiania til en kompanjong i Hamburg, og hadde ved omveier nådd Walton gjennom en engelsk konsul. Midt blant opplysninger om pris på tran, tømmer og seilduk sto en tilføyelse, nærmest som en kuriositet, om en «uhyre lang og forkommen mannsperson» som var blitt sett nær et pakkhus i en nordlig havn, hvorfra flere ulltepper og et parti tørket fisk var

forsvunnet. Den samme natten hadde en matros på vakt avfyrt et skudd mot inntrengeren, men erklært at skikkelsen, skjønt den vaklet som en syk, sprang bort med en hurtighet «ingen ærlig født mann kunne eie».

«Dette beviser ennå intet,» sa Ernest, men uten kraft. «Enhver havn kjenner sine tyver og sine drukkenbolter; enhver vinter skaper egne spøkelser.»

«Sant,» svarte Walton. «Men hør resten.»

Han tok frem et annet dokument, langt enklere, nesten grovt i sin form, et avskrift av et prestebrev fra en avsides bygd ved en fjord langt mot nord. Presten ba om råd angående en fremmed som ikke var kommet inn blant folk, men som flere bønder hevdet å ha sett i skumringen. Han var usedvanlig høy, gikk med klær som syntes samlet fra mange hender og tider, og hadde ved to anledninger tatt brød og en salmebok fra en kirkestue uten å gjøre skade på noe annet. En gammel kone, som hadde møtt ham ved en låve i morgengryet, fortalte at han ved synet av henne hadde trukket seg tilbake bak veggen og latt henne gå forbi uskadd, skjønt han med letthet kunne ha overmannet henne om han var av mordlyst. Hun hadde siden sverget på at hun så et ansikt så vederstyggelig og så sørgmodig at hun i flere netter ikke våget å slukke lyset.

Ernest lot brevet synke ned i fanget.

«En salmebok,» hvisket han. «Hvorfor skulle et slikt vesen ta en salmebok?»

Walton svarte ikke straks. Han husket en annen røst, dyp og velordnet selv i fortvilelsen; han husket hvordan skapningen

hadde talt om bøker som om de var de første vinduer mot menneskehetens sjel. At han kunne stjele mat, var naturlig; at han kunne stjele klær, nødvendig; men bøker — der lå noe mer uhyggelig enn sult, fordi det vitnet om en ånd som ennå ikke var sunket ned i dyrets blinde nød.

«Fordi han er den samme,» sa Walton til sist, med en dyster sikkerhet som om ordene tvang seg frem mot hans vilje. «Om det er han, er han den samme. Fornedret, jaget, forkommen — men ikke forvandlet til et stumt udyr. Han vil ennå lese, ennå tenke, ennå lide.»

Ernest reiste seg brått og gikk til vinduet. Utenfor lå byen i et mørke som sneen bare gjorde blekere, ikke mildere. En enslig vogn klirret over brolegningen langt borte; lyden døde snart hen, og stillheten vendte tilbake med fordoblet makt.

«Da lever min brors gjerning,» sa han, uten å vende seg. «Ikke min bror; nei, Gud forby at jeg skulle ønske ham tilbake til det som fortærte ham. Men hans gjerning lever; og med den lever også alt det onde som fulgte av hans taushet, hans hovmod og hans forskrekkede flukt fra sitt eget ansvar. Jeg trodde, da jeg hørte deres beretning, at tragedien i det minste hadde nådd sin ytterste grense. Nå synes det som om den bare har skiftet sted.»

Walton betraktet ham med alvorlig deltagelse. «De taler strengt om deres bror.»

«Mildere enn han fortjener, og likevel med større kjærlighet enn jeg kan forsvare,» svarte Ernest og vendte seg. «Det er familiens siste ulykke at vi ikke engang kan hate uten å sørge. Victor var ikke alene skyldig; det ser jeg klarere for hver dag.

Men han var den første skyldige. Han kalte et vesen frem til lys og avsky, og overlot det deretter til mørket. Om denne skapning ennå vandrer under himmelen, da er det ikke alene som morder, men som et levende vitnesbyrd om en plikt som ble fornektet i det øyeblikk den oppsto.»

Disse ord, uttalt med en behersket glød, gjorde et sterkt inntrykk på Walton, for de svarte til de tanker som lenge hadde arbeidet i ham uten å finne full klarhet. Han hadde beundret Victor, sørget over ham, nesten æret ham med den hengivenhet man viser den heroiske lidelse; men ettersom tiden fjernet den første medynk, trådte også det fryktelige ved hans feil mer skarpt frem. Ikke hans søken alene, men hans etterfølgende svik mot det skapte, hadde vært avgrunnens egentlige rand.

Dog var det ikke bare brev som nærmet denne mørke formodning. Samme uke kom en sjøkaptein fra Arkhangelsk til Genève på gjennomreise, en barsk mann med værherdet panne og tale så knapp at hvert ord fikk en egen vekt. Han søkte Walton, etter å ha hørt gjennom handelsfolk at en engelsk kaptein interesserte seg for underlige observasjoner i nord. Møtet fant sted i et gjestgiveri nær byporten, hvor lampelyset var gult og luften tung av våte kapper og den sure lukt av snø som smelter på lær.

Kapteinen fortalte at en av hans styrmenn, mens skipet lå værfast nær en forblåst kyststrekning, hadde sett et menneskelig vesen bevege seg over is og stein i skumringen. Han trodde først det var en bjørn som reiste seg, så høy syntes skikkelsen; men da den vendte hodet mot lyset fra skipet, ble han slått av noe i holdningen som var menneskelig, ja nesten

edelt, dersom ikke ordet ville være vanhellig brukt om noe så unaturlig. Senere oppdaget man at en kiste med gamle klær, bøker på fransk og noen redskaper var brutt opp i et skur ved stranden. Ingen blodspor fantes; ingen var skadet. På snøen så man derimot avtrykk som var dypere enn en kraftig manns og lengre enn noen fot kapteinen i sitt liv hadde målt.

«Og De tror dette var samme vesen?» spurte Walton.

Den andre trakk på skuldrene. «Jeg tror intet med glede. Men jeg tror det jeg ser, og jeg tror spor som ikke kan tilhøre noe kjent dyr. Om det er et menneske, da er det et menneske naturen selv synes å ha fornektet. Om det er noe annet, da skal jeg ikke navngi det. Jeg har levd for lenge ved havet til å sette navn på alt det Gud lar passere i tåken.»

Da denne mannen var gått, og døren lukket seg etter ham med et dump slag som syntes å forsegle snarere enn avslutte hans vitnesbyrd, ble Walton sittende i taushet. Ernest, som hadde vært til stede, hadde under hele beretningen holdt hendene knyttet så hardt at knokkene sto hvite.

«De ser,» sa Walton til slutt, «at tvilen ikke lenger er en luftig innbilning. Om ikke skapningen lever, da går det i nord et annet vesen som er ham foruroligende likt i kropp, vane og ulykkelighet.»

Ernest svarte med et blikk som nesten bebreidet selve forsiktigheten i denne formulering. «Det finnes ikke to slike ulykker i verden.»

Det ble besluttet at disse beretninger måtte prøves mot hverandre med større nøyaktighet. I de følgende dager arbeidet

de sammen med en iver som hos begge hadde mer av samvittighet enn av eventyrlyst. Walton ordnet havner etter breddegrad, datoer etter vind og farvann, vitneutsagn etter troverdighet og egeninteresse. Ernest sammenholdt navn, gårder, prester og handelsforbindelser, og skrev til menn i Bern, Hamburg, København og Stockholm som kunne innhente videre opplysninger. Slik vokste langsomt et mønster frem, ikke rettlinjert, men likevel merkbart: fra de ytterste nordlige kyster og havner kom meldinger om en skikkelse som viste seg om natten eller i den grå timen før dag, som tok det den behøvde for å overleve, men unngikk sammenstøt, ja stundom syntes å flykte fra dem med større redsel enn den inngav.

En fiskerfamilie i en norsk bukt hadde våknet til at noen hadde løftet vinduslemmen og tatt en sekk byggmel som sto innenfor; men ved siden av lå en sølvskje, gammel og mørk av bruk, som ingen i huset eide. Om dette var betaling, hån eller tilfeldig etterlatenskap, kunne ingen si. I en svensk utpost ved skogsgrensen var en reisendes kappe og en latinsk bok borte fra et uthus; den reisende sverget at han ved morgengry hadde sett en skikkelse knele ved den frosne bekken og drikke av hendene som et dyr, men reise seg med en bevegelse så full av dyster menneskelighet at han, til tross for sin skrekk, ikke kunne få seg til å rope alarm. Fra en liten islandsk skute kom det senere et rykte om en kjempe som hadde stått på en klippe og sett utover sjøen som om den speidet etter et skip som aldri kom; men dette siste var så uklart og sent gjengitt at Walton noterte det med større tvil.

Det som særlig grep Ernest, var ikke styrken eller den overnaturlige veksten, men de små tegn på valg midt i nøden.

Skapningen, om det var han, tok ikke alt han kunne; flere steder lot han penger, smykker eller lett omsettelige varer ligge urørt, mens han tok brød, gamle frakker, sko, tørt ved, nål og tråd, bøker. En gang var en gutt blitt funnet sovende i en vedbu etter å ha gått seg vill i snøstorm. Ved guttens side lå et ullteppe familien visste de ikke eide fra før, og utenfor så man spor som førte bort mot skogen. Gutten kunne ikke forklare hvor teppet kom fra; han mintes bare en stor skygge som hadde løftet ham fra sneen og satt ham inn under tak.

Da denne beretning nådde dem, satte Ernest seg ned og skjulte ansiktet i hendene. Walton, som fryktet et nytt sammenbrudd, ventet. Men da Ernest endelig så opp, var hans øyne ikke fylt av svakhet, men av en pinefull klarhet.

«Hva skal et menneske gjøre med dette?» sa han. «Om han er det samme vesen som myrdet William, som kvalte min brors brud og rev livet ut av Henry Clerval, da er enhver mild handling fra hans hånd en ny og nesten utålelig gåte. Jeg vil ikke frikjenne ham. Jeg kan ikke. De døde roper høyere enn disse fattige tegn på tilbakeholdenhet. Og likevel — om han nå, etter all sin forbrytelse, skåner der han kan, hjelper i det skjulte, velger sult fremfor blod — hva betyr det? Er det anger? Er det bare tretthet? Eller er det den samme fortvilte hunger etter å stå i et forhold til menneskene som ikke er rent ødeleggende?»

Walton svarte: «Kanskje alt dette på én gang. Ondskap er sjelden så enkel som de rettferdige ønsker å tro, og bot heller ikke så ren som prekenen fremstiller den. Men om han lever, må han finnes. Ikke for hevn alene; kanskje ikke engang først og fremst for hevn. Han må finnes fordi hans eksistens i seg selv er

en dom over en handling verden ennå ikke har våget å forstå.»

«Og om vi finner ham?» spurte Ernest. «Hva da? Skal vi føre ham frem som et misfoster til lærdes og dommeres betraktning? Skal vi jage ham til den død han selv unnlot å fullbyrde? Skal vi høre ham tale igjen?»

Disse spørsmål hengte seg i rommet som røk som ikke vil stige. Walton visste ikke fullt ut hvilket svar hans samvittighet krevde av ham. Han følte ennå avsky ved minnet om skapningens nærvær ved Victor Frankensteins dødsleie; han husket de gule øynenes glans, den veldige skikkelsens smertefulle bøyde holdning, de hendene som både hadde myrdet og sørget. Men han visste også at den som én gang har hørt en slik stemme, ikke lett kan nøye seg med å dømme uten å høre den igjen. Ikke fordi dommen nødvendigvis skulle bli mildere, men fordi sannheten selv forlangte mer enn instinktets første forkastelse.

I disse dagene mottok Walton også et svar på et tidligere brev til sin søster i England, et brev så fullt av søsterlig bekymring og kristelig formaning at hans hjerte både ble trøstet og såret ved å lese det. Fru Saville ba ham, med all den myndighet mild kjærlighet kan eie, om ikke å la seg oppsluke på ny av den samme nordlige besettelse som én gang nær hadde kostet ham livet og hans menn deres. Hun minnet ham om hans tidligere løfter, om den grense erfaringen hadde satt for ambisjonen, og om den plikt han nå skyldte de levende fremfor de døde. Men selv mens han følte vekten av hennes ord, kunne han ikke fortrenge tanken på at plikten mot de levende kanskje nettopp krevde en ny ferd nordover. Dersom skapningen vandret der ute, hjemløs og dødelig, men ennå virksom, da var det ikke bare

en familiehistorie eller en privat sorg; det var et spørsmål som angikk hele den menneskelige samvittighet.

Han viste brevet til Ernest, som leste det med respekt og sa: «Deres søster taler viselig. Jeg ville ikke lokke Dem inn i fare med lett sinn.»

Walton svarte: «De lokker meg ikke. Jeg går om jeg går, fordi jeg alt er trukket. Men jeg ville ikke gå uten å si Dem åpent at jeg tror vår vei peker mot nord.»

Ernest gikk noen skritt frem og tilbake, som om han søkte å måle ikke gulvets lengde, men avstanden mellom sin fortid og den handling som nå krevdes av ham. Til sist stanset han.

«Jeg har levd,» sa han, «som en mann som er spart bare for å bære navnene på de døde. Først var jeg den yngre bror, siden den overflødige sønn, deretter den siste av et hus hvis ære ble knust av dets egen fortreffeligste sønn. Jeg har sørget, men lite handlet. Kanskje er det min natur; kanskje er det feighet forklart som beskjedenhet. Men dette kan jeg ikke overlate til andre. Om det finnes et spor å følge, da skal jeg følge det. Ikke som jeger etter et dyr, men som den som skylder både de døde og de levende å se hva dette ender i.»

Denne beslutning, som ikke ble uttalt med patos, men med en enkel fasthet, rørte Walton dypere enn mer lidenskapelige forsikringer kunne ha gjort. Han så i Ernest ikke lenger den oversette skikkelse i utkanten av Victors historie, men et menneske som gjennom sorgens langsomme ild var blitt omdannet til noe hardere og renere enn før.

Fra den time gikk forberedelsene raskere. De kunne ikke reise som eventyrere i hemmelighet, men heller ikke som offentlige utsendinger med forkynnelse av sitt formål. Hvem ville tro dem, og om noen trodde dem, hvilket kaos av nysgjerrighet, hån eller grådig jakt kunne da ikke vekkes? Det ble derfor bestemt at Walton skulle opptre under påskudd av å samle nautiske og geografiske opplysninger i nordlige farvann, et forehavende som lå nær hans tidligere virksomhet og som ingen ville finne mistenkelig. Ernest, på sin side, skulle reise som privatmann under henvisning til helse og forretninger knyttet til slektsforbindelser og handel. Kun noen få fortrolige fikk vite mer, og selv disse ikke alt.

Før avreisen gjorde Ernest en vandring alene til familiens gravsted. Dagen var uten sol; sneen lå som et likklede over jorden, og de mørke steinene sto frem med en streng enkelhet som gjorde all menneskelig pryd ynkelig. Han ble lenge stående ved navnene som var hans blod og hans dom. Victor. Elizabeth. Alphonse. William. Deres stillhet var større enn enhver anklage, og dog syntes han å høre i den en fordring som ikke kunne forveksles med hevn. Han knelte ikke; hans sorg var av den art som ikke lenger søker lindring i stillinger, men i utholdenhet. Da han vendte tilbake, bar han i ansiktet det uttrykk Walton allerede begynte å kjenne: et menneske som har gitt opp håpet om trøst, men ikke om plikt.

Også Walton hadde sine egne nattlige kamper. Ofte, når huset sov og vinden strøk langs murene som en hånd over gravsten, tok han frem Viktors papirer og leste på ny de deler hvor hans venn hadde skildret sin første henrykkelse, sin voksende besettelse, sin redselsfulle oppvåkning. Han gransket hvert ord

med en nesten juridisk samvittighet, som om rettferdigheten mot de døde besto i å la intet uklart bli stående av bekvemmelighet. Det slo ham med stadig større kraft at den egentlige forbrytelse ikke bare lå i å overskride en grense, men i å nekte farskapet til det man hadde frembrakt. Mennesket, tenkte han, er kanskje aldri mer gudsbespottelig enn når det vil skape uten også å ville elske, eller i det minste bære.

Slik ble reisen ikke bare et forsøk på oppsporing, men et mørkt pilegrimstog mot et spørsmål som ingen av dem kunne formulere uten frykt: Er det mulig at noe som er født av overmot og avsky, ennå kan bevege seg mot en slags bot? Eller er selve denne tanken en ny forførelse, en svakhet hos hjertet som ikke tåler den rene fordømmelse?

De siste opplysninger før avreisen kom fra Lübeck og deretter København. I den første by hadde en skipper hørt av russiske handelsmenn at en underlig fremmed hadde forsøkt å bytte en bok skrevet på fransk mot tørket kjøtt og votter. Handelen var mislyktes, fordi mannen som så ham flyktet i redsel før ord kunne veksles; men boken, som ble etterlatt i snøen, var siden kommet i hendene på en skriver som beskrev den som et bind av Plutarks levnetsbeskrivelser, skadet av fukt og med blader revet ut. I København hadde en embedsmann mottatt rapport om et øde sjømerkehus hvor man fant spor etter nattely: forkullet ved, filler av mange slags stoff, og på veggen, risset inn med noe skarpt, noen ord på fransk så ujevne at de først knapt kunne tydes. Avskriften som nådde Walton, lød: «Jeg skåner dem når jeg kan.»

Dette ene utsagn gjorde mer med dem begge enn de mange ryktene om styrke og størrelse. Det var ikke bevis; det kunne være et bedrag, en spøk, et misforstått merke. Men ordene bar en tone som ingen sjømanns skrøne helt kunne etterligne. De talte ikke som triumf, men som en streng, nesten fortvilet regnskapføring over egne handlinger. Ikke «jeg er uskyldig», ikke «jeg angrer», men: «jeg skåner dem når jeg kan.» Som om også barmhjertighet for et slikt vesen måtte uttrykkes som begrensning, ikke som dyd.

Ernest foldet avskriften sammen med hender som skalv svakt. «Han vet hva han er,» sa han.

«Ja,» svarte Walton, «og kanskje vet han også at vi følger.»

«Tror De det?»

«Om han leser spor slik vi leser hans, og om han har beholdt sin skarpsindighet, da må han før eller siden forstå at hans ferd ikke lenger er helt skjult. Spørsmålet er om han vil flykte dypere inn i ødemarken, eller om han — av tretthet, stolthet eller et siste behov for å bli dømt av et menneskelig øye — vil la seg finne.»

Ernest svarte ikke, men hans stillhet sa nok. Begge ante at denne søken ikke ville bli en enkel jakt hvor den ene part forfølger og den andre unnviker. Mellom dem og den de søkte lå et bånd av fortid, skyld og gjensidig erkjennelse som gjorde hele foretagendet mer likt en skjebnens tiltrekning enn et vanlig sporarbeid.

Endelig kom dagen da de måtte forlate Genève. Morgenen var skarp og klar på den måte bare vintermorgener kan være, når luften synes rensset til smerte, og hvert fjell står så nær øyet at

avstanden selv virker som et bedrag. Sjøen lå mørk under bleke striper av lys; snøen på høydene glødet et øyeblikk som om himmelen hadde tent alterlys over en grav. Walton så seg tilbake mot byen med en følelse han vanskelig kunne skille mellom sorg og forutanelse. Her hadde han søkt svar blant de levende og de dødes navn; her hadde han møtt den siste Frankenstein og funnet i ham en ledsager i et forehavende som ingen av dem hadde ønsket, men begge måtte adlyde.

De reiste først nordover langs de veier handel og årstid ennå holdt åpne, med få tjenere og lite oppstyr. Bagasjen var nøktern, men nøye valgt: varme klær, kart, brev til konsuler og prester, penger til raske skifter av hester og båter, noen bøker, noen våpen som ingen av dem gledet seg ved å bære. Walton hadde dessuten med seg de mest nødvendige av Viktors papirer, ikke uten betenkelighet, men drevet av den tanke at de kunne bli nødvendige om de møtte en mann som krevde bevis før han trodde deres hensikt, eller — mørkere enn dette — om de møtte skapningen selv.

Da vognen rullet bort fra byens ytterste hus og ut på den hvite landeveien, satt Ernest lenge taus. Til sist sa han, uten å se på Walton:

«Om vi finner ham, må De love meg én ting.»

«Hvis det står i min makt.»

«At vi ikke lar ham reduseres til bare et syn, et under, en gru for nysgjerrige øyne. Hva enn han er blitt, var han først et ansvar. Om rettferdigheten krever hans død, får det avgjøres senere; men ikke la oss forråde sannheten ved å gjøre ham til et markedsskue.»

Walton bøyd hodet. «Det lover jeg.»

Sneen knaste under hjulene; hestene pustet damp i den bitende luften; bak dem sank Genève langsomt ned i vinterlysets bleke dis. Foran dem lå veier, havner, fremmede tungemål, hav med is langs kantene og ødemarker hvor menneskelige spor snart utslettes av vind. Men nå var retningen valgt. De fulgte ikke lenger et minne alene, men tegn, avtrykk, stjålne bøker, sparte liv, aske etter små nattbål og ord risset i ensomhetens vegger. Det var som om noe stort og sørgelig, som verden hadde trodd gått til grunne på isen, igjen beveget seg gjennom den, ikke med triumf, men med den seige utholdenhet som tilkommer den uforløste lidelse.

Og mens dagen steg kald og hvit over den vei de tok, syntes det begge at de ikke bare reiste mot nord, men inn i en mørkere del av den menneskelige sjel, hvor skyld og medlidenhet går side om side som to reisende under samme vinterhimmel.

Kapittel 6: Den forlatte hytten

Det var på den tredje dag etter at Walton og Ernest hadde forlatt den siste befolkede dal, at landskapet antok en strengere og mer øde skikkelse, som om naturen selv, trett av å bære menneskenes små sorger, her hadde avkastet all mildhet og stått frem i sin stumme, ubøyelige majestet. Veien, som allerede lenge hadde vært lite mer enn et spor mellom mørke granstammer og forblåste knauser, løp nå opp gjennom et trangt fjellpass, hvor snøen lå i harde, skitne driver langs steinveggene, og vinden før igjennom med en klage så vedvarende at den kunne synes å være stemmen til noe levende, noe som sørget i disse høye ensomheter over en eldgammelm krenkelse.

Ernest red foran en stund, taus og fremoverbøyd, som en mann hvis ytre ferd er blitt ett med en indre tvang. Walton, som ofte hadde sett modige menn tie under fare, men sjeldnere under erindring, betraktet ham med den medlidenhet man føler for dem hos hvem sorgen ikke lenger utgyter seg i klager, men har sunket dypere og blitt til karakter. Den unge Frankenstein, som i ungdommen hadde levd i skyggen av navn større, lysere og mer ulykkesbærende enn hans eget, syntes nå å vokse under byrden av det navn han bar; ikke til stolthet, men til en slags mørk troskap mot de døde, som om han med hvert skritt svor at deres skjebne ikke skulle forbli uten vitne.

Ved middagstid stanset de ved en forfallen skysstasjon, hvor en gammel mann med et ansikt så furet som barken på et vintertre ga dem brød, tynn vin og et ildsted som røykte mer enn det varmet. Det var herfra den siste beretningen stammet, den som

hadde tvunget dem bort fra all tvilens behagelige lunkenhet og drevet dem hit opp blant stein, skog og snø. En vedhogger, het det, hadde i skumringen sett en høy skikkelse bære et bundt ved på ryggen opp mot en ubebodd seterhytte, som for mange år siden var forlatt etter et snøras hadde tatt to av husets folk. En annen hadde siden funnet spor omkring stedet: ikke ulvespor, ikke bjørn, men fotavtrykk av en størrelse som gjorde ham så skrekkslagen at han ikke våget å nærme seg døren. Og endelig var det kommet en merkelig tilføyelse, så besynderlig at Walton først hadde avvist den som bygdesnakk: noen hadde gjennom en glippe i skodden sett lys der inne, og mot lyset skyggen av en skikkelse bøyd over noe som liknet en bok.

Da Walton nevnte dette for den gamle verten, så mannen raskt opp fra ilden.

«De skal ikke gå dit etter mørkets frembrudd,» sa han. «Om det er et menneske der, er det et som ikke ønsker å bli sett; og om det ikke er et menneske, da er det bedre å la fjellet beholde sitt.»

«Har De selv sett stedet?» spurte Walton.

«Jeg har sett røken,» svarte den gamle. «Én gang. Mot den hvite himmelen. Den steg rett opp, som fra grønt virke. Men neste dag var den borte.»

«Og ingen har gått inn?»

Mannen ristet på hodet. «Ikke den som ønsker å sove uten drømmer.»

Ernest, som til nå hadde sittet med blikket senket, løftet det og sa med en hard ro som gjorde større inntrykk enn sinne ville ha

gjort: «Noen mennesker har ikke lenger den valgfrihet.»

Den gamle bøyde seg, som om han hadde forstått at det her ikke var nysgjerrighet, men dom og gravferd som reiste.

De forlot stedet før ettermiddagens bleke lys begynte å synke. Himlen var lav og tung; bak de fjernere tindene samlet skyer seg i lag som mørke foldeverk, og hele den øvre luft syntes oppfylt av en ventende kulde. Stien ble snart så bratt at de måtte la hestene bli igjen hos en gutt fra stasjonen og fortsette til fots. Snøen knaste under støvlene med den tørre, skjøre lyd som bare kommer når frosten har herdet jorden til stein. Nakne bjørkestammer sto her og der mellom granene som bleke lemmer løftet i bønn, og under dem lå gammelt løv fastfrosset i en jord som ikke lenger tok imot noe.

Mot kveld nådde de en høyde hvor skogen åpnet seg. Derfra kunne de se motsatt dalside, og på en avsats under en mørk bergvegg sto den hytten som hadde gitt kapittelet i deres søken sin dystre betegnelse. Den var mindre enn Walton hadde forestilt seg, mer som en grov kasse av tømmer enn et hus, med taket halvt nedtyngnet av gammel snø og den ene skodden hengende skjevt som et skadet øyelokk. Likevel var det noe ved dens stilling i ensomheten som gjorde den frykteligere enn om den hadde vært større; for omkring den var intet annet liv enn noen svarte graner og en stripe islagt bekk som glinset som stål. Den så ikke ut til å være forlatt av fattigdom eller tid alene, men av håp.

Walton stanset uvilkårlig. Han var ikke feig; havet hadde prøvet ham, og polarnatten hadde møtt ham uten at han flyktet. Men det finnes steder der frykten ikke kommer av fare, men av

forestillingens plutselige overbevisning om at menneskets ytterste ensomhet har tatt bolig. Han følte nå en slik frykt. Ved siden av ham sto Ernest urørlig, med hånden knyttet om stokken han bar.

«Er det her,» sa Walton lavt, «at vi skal finne sannhet?»

«Om ikke sannhet,» svarte Ernest, «så dens spor. Og i min familie har spor ofte vært nok til å ødelegge et liv.»

De gikk ned skråningen med varsomhet. Ingen røyk steg fra pipa. Ingen bevegelse viste seg bak de skitne rutene, hvor rim hadde tegnet bleke årer. Da de kom nærmere, så de at snøen foran døren ikke lå urørt. Vinden hadde delvis fylt igjen merkene, men flere fordypninger var ennå synlige; de var lange, dype, og med et mellomrom som ingen vanlig mann kunne ha satt. Walton bøyde seg og målte med øyet.

«De er ikke nye,» sa han.

«Nei,» svarte Ernest. «Men de er ikke gamle nok til å gi fred.»

Ved veggen lå et lite berg av ved, nylig kløyvd. Øksen var ikke der, men stokkene bar tydelige merker av en hånd som hadde ført bladet med voldsom kraft og ujevn tålmodighet; noen var delt rent, andre fliset og nesten revet fra hverandre, som om arbeidet hadde vært utført av en som lærte seg måtehold gjennom styrke, og ikke styrke gjennom arbeid. Ved dørkarmen fant de ytterligere et tegn som for en stund fikk dem begge til å tie: i snøen lå en død hare, halvveis stivfrossen, men ikke sønderrevet. Den var skåret opp med omhu, som om den som hadde tatt dens liv, hadde forsøkt å gjøre det uten dyrisk fråtseri.

Ernest så bort.

«Han sulter, og han slakter som et menneske,» sa han. «Det gjør dette verre.»

Walton svarte ikke. Han hadde allerede lagt hånden på døren. Den ga etter med en langsom, motvillig lyd, og en lukt av røyk, fuktig tre, gammelt skinn og noe annet — ikke råte, ikke sykdom, men den sterke, tørre odør av et legeme som lenge har levd i kulde og ensomhet — strømmet dem i møte.

Det første inntrykk av rommet var ikke redselsfullt, men sørgelig. Ilden i gruen var død, men asken var nylig omrørt. På gulvet lå granbar og gamle ulltepper, lagt sammen til et leie i den fjerneste kroken, som om den som sov der, enda i søvnen hadde ønsket avstand fra dør og vindu, fra enhver mulig inntrengen. Et grovt bord sto under vinduet, og på det var samlet gjenstander som på en gang brøt ned og forsterket deres forestillinger: et blikkbeger, en kniv slipt så mange ganger at eggen var blitt smal som en pennespiss, noen tørkede røtter, rester av brød, og — fremfor alt — tre bøker, lagt i en orden som ikke kunne være tilfeldig.

Walton gikk nærmere som til et alter.

Den øverste var en tysk bibel, slitt i bindet og mørk av fukt ved hjørnene. Under den lå et bind av Plutarks levnetsbeskrivelser, og nederst, med løse ark stukket inn mellom sidene, en utgave av Den tapte paradiset, hvis skinnrygg var brukket. Walton så på Ernest; ingen av dem talte i første øyeblikk. Det var ikke selve bøkene, skjønt de i dette sted virket underfulle nok, men det stille bevis de bar i seg: den samme skapning som hadde forfulgt Victor gjennom kontinent og is, hadde sittet her i en

fjellhytte og holdt selskap med profeter, helter og den falne engel.

Ernest tok opp Milton-bindet med en hånd som skalv mot hans vilje. Et løst blad gled ut og falt til gulvet. Han bøyd seg, plukket det opp, og Walton så at det ikke var trykt, men skrevet med store, tunge bokstaver, ujevne som om hånden hadde hatt makt nok, men måttet tvinge seg til finere lydighet. Blekket var blekt og hadde enkelte steder rent ut i papiret. Ernest rakte arket til Walton uten å lese høyt. Kapteinen førte det mot vinduet og tydet langsomt:

«Jeg må ikke tro at lesning forandrer det som er gjort. Den åpner kun såret og nekter det å råtne i dumhet. Når jeg leser om de rettferdige, kjenner jeg min adskillelse skarper. Når jeg leser om de fortapte, kjenner jeg slektskap, men ingen trøst. Likevel leser jeg, for i stillheten reiser ansiktene seg tydeligere.»

Walton lot arket synke.

«Det er hans hånd,» sa Ernest lavt, uten å spørre hvordan Walton kunne vite det.

«Jeg har sett skrift av menn i feber, i opprør, i anger,» svarte Walton. «Dette er skrevet av en som har lært møysommelig, men tenkt lenge.»

De undersøkte rommet videre. Langs veggen sto en enkel hylle, spikret sammen av rå planker. På den lå flere løse papirark, noen uten skrift, andre fylt til halvparten, så forlatt midt i en setning, som om forfatteren plutselig hadde grepet til flukt eller blitt overveldet av en tanke han ikke kunne bære til ende. Ved siden av lå et kullstykke, noen små flasker med innkokt sot og

olje, samt en penn skåret av fugleben. Under bordet fant Walton en sekk med poteter, en bunt tørkede urter og, til sin overraskelse, to sammenrullede kart over regionen, klossete, men forståelig avmerket med bekker, stier og setre.

«Han skjuler seg ikke som et dyr alene,» sa Walton. «Han beregner.»

«Eller håper,» svarte Ernest, og stemmen hans var mørkere enn før. «Håper å unnslippe, å leve, å fortsette.»

«Eller å unngå mennesker.»

«Han har unngått mennesker før,» sa Ernest, «og likevel har de døde ikke reist seg.»

Disse ordene falt tungt mellom dem. Walton kunne ikke irettesette ham; den døde gutt i Genève, den uskyldige tjenestepiken, vennen kvalt på fremmed jord, bruden myrdet på sin bryllupsnatt, faren brutt ned av sorg, og over dem alle Victor selv — disse skygger sto i rommet like virkelig som bordet og asken. Men nettopp derfor gjorde de spor som nå lå for deres øyne så voldsomt inntrykk; for de vitnet om en sjel som ikke var ren dyrisk hat, men et vesen som etter forbrytelsen fortsatt søkte ord, skrift, orden, kanskje dom.

Walton la flere ark ut på bordet. På ett sto bare enkelte ord, som om de var skrevet i kamp med en motstridende impuls:

«Ikke nærme meg barn. Ikke tale når hunder gjør anslag. Ikke søke ild der det bor kvinner. Natten er tryggere enn medlidenhet.»

På et annet, skrevet tettere og med større fasthet, leste han:

«Jeg trodde en gang at døden, av egen hånd søkt, ville være den siste lydighet jeg kunne yte til det gode. Men mennesket dør ikke så snart som det beslutter å dø. Legemet, som jeg har foraktet, holder meg med sine behov. Kulde driver meg til ild, sult til ro, tretthet til søvn. Jeg er bundet til livet av de simpleste lenker, og hver morgen jeg våkner, synes meg som et nytt nederlag.»

Ernest vendte seg bort og gikk bort til gruen. Han støtte med støvelen i asken, og under den fant han en liten haug forkullede rester, som ved nærmere ettersyn viste seg å være papir. Noen stykker bar ennå spor av bokstaver.

«Han skriver og brenner,» sa han. «Bekjenner og dømmer seg selv, eller skjuler seg.»

Walton tok et av de forkullede fragmentene og forsøkte å skjelne ordene. Han kunne bare lese enkelte avbrutte glimt: «William», «ansikt», «ilden», «ikke igjen».

Ved navnet stivnet Ernest. Han kom tilbake med et uttrykk som gjorde Walton bedrøvet, for i det lå ikke bare smerte, men den utmattelse som følger når et gammelt sår på ny blir rørt av fremmed hånd.

«Det navnet,» sa han, «har i vårt hus lenge vært uttalt som en bønn ingen svarer på. Og nå ligger det her, på hans bord.»

Han tok opp et nytt ark, leste noen linjer i stillhet og fortsatte så høyt, som om han tvang seg til å la også Walton høre den skrekkelige verdighet i ordene:

«Den minste blant dem jeg ødela, følger meg trofastest. Jeg så i hans øyne forakten før han visste hva forakt var; og likevel var

det ikke hans dom som drepte ham, men min hunger etter å så smerte i den mann som hadde sådd meg i smerte. Slik gjorde jeg barnet til budbringer for min krig mot faren. Intet resonnement kan løse denne knute. Jeg kan si: de gjorde meg til et monster. Men barnet gjorde meg intet. Derfor er jeg skyldig, ikke alene i handling, men i valg.»

Ernest lot arket falle på bordet og presset begge hender mot pannen. En tid lød kun vinden utenfor og den svake kneppingen fra tømmerveggen som trakk seg sammen i kulden.

«Jeg har ønsket,» sa han til slutt, «å finne ham som et dyr, for da kunne jeg ha hatet uten å vakle. Men dette—» Han slo hånden mot papirene. «Dette er verre. Han forstår. Han minnes. Han dømmer seg selv, og likevel lever han.»

Walton svarte med alvor: «Forstår han fullt ut, er hans liv kanskje ingen lettelse.»

«Var livene han tok en lettelse?» svarte Ernest skarpt.

Kapteinen bøyd hodet. «Nei. Og jeg ville ikke tale som om anger opphevet blod.»

Etter dette arbeidet de videre i stillhet, som menn som vet at hvert nytt funn både opplyser og fordømmer. Under leiets fant Walton en liten bylt av lær. I den lå ytterligere noen ark, bedre bevart. Ett var datert med usikker hånd, ikke etter måned og år, men etter naturtegn: «Etter den første store snø.» Der sto:

«Jeg har holdt meg skjult i syv netter nær landsbyen nedenfor. Jeg hørte sang gjennom veggen i et hus og så gjennom en spekk en mor bøye seg over sitt barns seng. Hun la hånden på dets bryst for å kjenne at det pustet. Denne enkle bevegelse,

som i andre tider ville ha fylt meg med raseri, slo meg nå som et minne om en verden jeg aldri kan nærme meg uten å vanhellige den. Jeg gikk bort før hundene tok ferten. Senere stjal jeg et brød. Slik er min dyd: å flykte før min nærhet blir til skrekk.»

Et annet blad lød:

«Noen netter drømmer jeg at jeg står igjen ved De Laceys hytte, men når den blinde gamle taler vennlig, tier jeg og går bort før de andre kommer inn. I drømmen er denne taushet min frelse. Når jeg våkner, vet jeg at intet menneskes liv gis tilbake ved at jeg avstår fra én ny forbrytelse. Likevel må jeg telle slike avståelser, ellers blir fortiden allmektig.»

Walton leste dette to ganger. Det forekom ham at disse linjer bar et preg av den mest smertefulle moralske anstrengelse: ikke et plutselig omslag, ikke den sentimentale angrendes lettvunne tårer, men den seige, daglige kamp hvor et vesen, etter å ha gitt seg ondskapen i vold, forsøker å nekte den videre næring. Han følte en kulde i hjertet som ikke kom av vinteren alene; for dersom skapningen virkelig befant seg i et slikt mellomrike, hvor selvforakt og vilje til avholdenhet kjempet mot gamle impulser, da var ingen enkel dom tilstrekkelig.

Ernest hadde imidlertid funnet noe annet. Mellom to planker i veggen, som om det var stukket bort i hast, satt et stykke stoff fastklemt. Han trakk det ut. Det var et kvinneplagg, ikke stort mer enn en avrivning av et mørkt ullskjerf.

De så på hverandre med et rykk av ny uro.

«Hva betyr dette?» sa Walton.

Ernest gransket stoffet. «Det kan være gammelt. Funnet et sted. Brukt som lapp.»

«Eller tatt.»

Ingen av dem ønsket å fullføre tanken. Walton undersøkte hytten på ny med skjerpet oppmerksomhet: gulvet, krokene, vedstabelen ute, den smale stripen bak huset hvor snøen hadde lagt seg dypere. Men han fant intet som tydet på nylig vold. Heller ikke inne var det tegn på kamp; alt bar preg av streng, nesten asketisk orden, slik eneboere og skipbrudne menn ofte skaper den for å holde vanviddet borte.

«Vi må ikke la frykten dikte mer enn bevisene,» sa han til slutt.

«Nei,» svarte Ernest. «Men vi må heller ikke la disse papirene gjøre oss blinde.»

Skumringen var nå falt så dypt at rommet ble blågrått. Walton tente den stumpen av talglys han fant i en kasse, og flammen kastet et ustøtt skjær over veggene. I dette lyset ble alt mer underlig: bøkene fikk et nesten hellig preg, mens de store, ujevne bokstavene på arkene syntes å være risset av en hånd som ikke helt tilhørte menneskeslekten og likevel strebet mot dens høyeste eiendom, nemlig selvgranskningen.

«Vi kan ikke gå tilbake i mørket,» sa Walton. «Stien er for farlig.»

Ernest nikket. «Da får vi holde vakt her.»

Det ble bestemt at de skulle tilbringe natten i hytten. En slik beslutning ville for andre menn kanskje ha syntes tåpelig dristig; men hos dem lå nå en blanding av nødvendighet, tretthet og den skjebnesvangre dragning som ofte binder oss til det vi

frykter. De hentet inn mer ved, blåste liv i glørne og fikk snart en lav ild til å flamme i gruen. Dens røde lys varmet knapt rommet, men ga det en menneskelig kjerne. Utenfor steg vinden. Den fór ned fra fjellet med støt som fikk veggene til å skjelve og sneen til å skrape mot rutene som fingre.

Etter et enkelt måltid satte de seg ved bordet med de funne papirene. Walton ønsket å ordne dem og kanskje utlede en tidsfølge. Ernest, motvillig men besjelet av samme nødvendighet, hjalp ham. Av bruddstykker fremgikk det at skapningen hadde vært her i flere uker, kanskje måneder, skjønt han tidvis hadde forlatt stedet i kortere streiftog. Noen notater beskrev værskifter, andre hans forsøk på å unngå landsbyfolk, atter andre var mørkere betraktninger over hans egen natur.

Ett av de lengste arkene gjorde på Walton et så sterkt inntrykk at han leste det høyt, skjønt hver setning syntes å gjøre luften tyngre:

«Det er sagt av fromme menn at samvittigheten er et lys. Hos meg er den snarere en ild i en lukket grav. Den opplyser intet landskap, intet mål; den fortærer kun det innesperrede. Jeg har ofte spurt om mitt vesen er skapt for dyd og fordømt av mennesker, eller skapt for forbrytelse og villedet av et glimt av dyd. Men spørsmålet selv er hovmodig. Jeg vet at jeg valgte. Hatet kom til meg utenfra; mordet steg opp innenfra og fikk min samtykke. At jeg siden har lidd, gjør ikke de døde mindre døde. Dog er det én pine verre enn alle andre: at jeg ennå kan forestille meg godhet og således kjenner fullt ut min avstand fra den.»

Da han var ferdig, satt de begge lenge uten å røre seg.

«Han taler som en dommer over seg selv,» sa Walton til sist.

«Ja,» svarte Ernest. «Men døde menn blir ikke levende ved kloke setninger.»

Walton så på ham i ilden. «Hva ønsker De å finne, Ernest? Hans lik? Eller et bevis på at han ennå kan stanses før han gjør mer ondt?»

Ernest svarte ikke straks. Da han endelig talte, var det med en sliten oppriktighet som rørte mer enn om han hadde tordnet: «Jeg vet det ikke. Jeg trodde jeg ønsket hevn, fordi jeg skyldte min bror, min kusine, min far — alle — det. Men jo nærmere jeg kommer dette vesen, desto mindre ligner det den rene gjenstand for hat som jeg trengte. Det gjør ikke min plikt mindre; det gjør den vanskeligere. Om han er en ulv, må han felles. Om han er et samvittighetsfullt menneske i et uhyres legeme, hva da? Skal man la ham gå blant fjellene og kalle det rettferdighet?»

«Nei,» sa Walton. «Men kanskje heller ikke skyte i blinde og kalle det fred.»

Disse ordene ble knapt uttalt før begge samtidig løftet hodet. Utenfor, et sted nær bakveggen, lød en knasing i snøen. Ikke den lette rasling av driv som vinden flytter, men et tungt, kontrollert tråkk. Så ett til.

Ernest var på bena i samme øyeblikk, med pistolen trukket frem fra kappen. Walton grep sin. Ilden knitret høyt, som om den også lyttet. De hørte nå tydelig noe bevege seg langs veggen, stanse, og så et svakt skrap ved vinduslemmen.

Ingen av dem talte. Ernest gikk et skritt mot døren, men Walton løftet hånden til varsel. Utenfor kom en lav lyd, ikke helt et sukk, ikke helt vinden. Den var så fylt av tretthet at den, mer enn noe brøl kunne ha gjort, fikk hårene til å reise seg på Waltons nakke. Han tenkte med ett på den natten i skipets kahytt da samme vesens stemme hadde bøyd seg over Victors lik.

Så ble alt stille.

Stillheten varte så lenge at de til sist kunne tro de hadde hørt feil. Men da Walton listet seg til vinduet og med forsiktighet skrapte rim vekk fra et hjørne av ruten, så han i sneføyken utenfor et avtrykk nær glasset — ikke et ansikt, men merket etter en hånd, bred og lang, som om noen et øyeblikk hadde støttet seg der og lyttet inn til dem.

Ernest kom til hans side. Da han så avtrykket, ble hans munn hvit.

«Han vet at vi er her,» hvisket han.

«Eller han visste det, og er borte igjen.»

«Nei,» sa Ernest, «han hørte oss lese hans sjel høyt.»

Han fór mot døren og rev den opp før Walton kunne holde ham tilbake. En hvirvel av snø og natt slo inn. De sprang begge ut, løftet av den samme desperate vilje til ikke å la dette nærvær igjen gå opp i mørket uten skikkelse. Men utsiden var et kaos av drivende hvitt og sorte stammer. Vinden tok synet og pusten. De ropte ikke; instinktivt visste de at rop i et slikt landskap bare gjør ensomheten mer fullkommen.

Likevel fant de spor. Bak hytten, hvor snøen hadde lagt seg løsere, gikk en rekke dype avtrykk ned mot bekken og videre inn mellom granene. De var ferske; kantene hadde ennå ikke rundet seg. Ernest ville straks følge dem, men Walton grep armen hans.

«I dette mørket er det galskap.»

«Og å vente er kanskje å miste ham.»

«Eller å dø før daggry,» svarte Walton. «Han trenger ikke lys for å gå her. Det gjør vi.»

Ernest sto et øyeblikk og kjempet mellom raseri og fornuft. Så rev han seg løs, men ikke for å løpe etter, bare for å gå noen skritt frem og stirre inn i skogen, som om han ved ren vilje kunne tvinge mørket til å gi fra seg sin hemmelighet. Da han kom tilbake, var ansiktet hans ikke lenger oppflammet, men tungt og nesten fortvilet.

De stengte døren og la en tverrbjelke for. Ingen av dem foreslo søvn. Resten av natten satt de vekselvis ved ilden og ved vinduet, mens hytten knaket, lyset brant ned, og de funne arkene lå mellom dem som vitnesbyrd fra en samvittighet de ikke kunne avvise og ikke kunne frikjenne. Ennå kom ingen tilbake. Men flere ganger syntes Walton at han utenfor, mellom vindens støt, hørte noe som kunne være skritt som fjernet seg, langsomt, tungt, og uten hastverk, som om den som gikk, ikke flyktet fra mennesker alene, men fra seg selv.

Da morgenen endelig grydde med et kaldt og askefarget lys, så verden ut som om natten hadde forsøkt å utslette alle former og bare delvis mislyktes. Sporene bak hytten var der fremdeles,

skjønt delvis tilføyket. De førte oppover mot en trang skogkløft og videre mot høyere, villere grunn.

Walton samlet papirene omhyggelig sammen. Han nølte et øyeblikk, som om han begikk en vanhellgelse ved å ta dem. Men så tenkte han på Victor, på den døde manns historie og på den plikt som nå hvilede på de levende, ikke bare å forfølge, men å forstå før de dømte. Han bandt arkene inn i sin kappe.

Ernest sto allerede ved døren, blek i morgenlyset.

«Vi følger sporene,» sa han.

Walton betraktet den forlatte hytten en siste gang. Den hadde i løpet av natten opphørt å være et tomt skjulested og blitt et speilkammer hvor forbrytelse og anger hadde stått ansikt til ansikt. Her hadde et vesen, skapt i overmot og forstøtt i avsky, lest menneskenes bøker, skrevet sin skyld med møysommelig hånd, brent noen ord og spart andre, som om også han søkte å avgjøre hva i ham som skulle dø og hva som ennå klamret seg til en siste, ulovlig mulighet for soning. Men om dette var begynnelsen til forvandling eller bare en utsettelse av undergangen, kunne ingen ennå si.

Han åpnet døren. Den bitre luften strømmet inn. Foran dem lå sporene, mørke i den bleke snø. Og slik gikk de videre, fra den forlatte hyttens dystre vitnesbyrd inn i en villere taushet, hvor hver gren syntes å skjule en dom, og hver avstand kunne romme enten frelse eller ny ulykke.

Kapittel 7: Ernests vitnesbyrd

Det var samme aften, etter at de hadde forlatt den øde hytten og tatt inn i et ringe herberge ved foten av en mørk ås, at Ernest Frankenstein for første gang gav etter for den bønn kaptein Walton lenge, skjønt varsomt, hadde båret frem. De var kommet tilbake fra dagens strev i snø og skumring med den trette forstemtelse som ikke alene følger legemlig anstrengelse, men det forgjeves håp. Sporene de hadde fulgt, var atter svunnet i et område hvor vinden fritt hadde feid over bakken; den siste antydning av en fot, dypere og mer uhyggelig enn noe menneskelig avtrykk burde være, hadde endt ved en steinur, og derfra syntes selve fjellet å ha slukt den vandrende. De satt nå ved en lav ild, hvis flammer kastet et urolig skjær på de grovt tilhugne vegger, mens utenfor stormen tidvis satte inn med et støt som fikk de små blyglassrutene til å dirre i sine fatninger.

Walton hadde lagt sine papirer til side. Han så på Ernest med den alvorlige deltagelse som siden deres første møte i Genève hadde vokst til en hengiven aktelse. Den yngre mann hadde ofte talt om det som lå foran dem, om rykter, om veier, om navngitte menn og navnløse vitner; men når samtalen vendte seg mot familien, mot hans barndom, mot Victor slik han hadde vært før ulykkene, da var det som om en usynlig hånd la seg over hans bryst og tvang ordene tilbake. Denne kvelden syntes imidlertid noe i stillheten, noe i kuldens omringende stumhet, å ha nedbrutt hans siste motstand.

«De ønsker,» sa han langsomt, uten å løfte blikket fra glørne, «å høre min beretning, ikke som en opptegnelse for offentligheten, men som et menneskes vitnesbyrd overfor et annet. Jeg har

lenge vegret meg. Min bror talte, før han døde, så mye og så lidenskapelig om seg selv, sine synder, sin lidelse og sin forfølgelse, at det for de fleste må synes som om resten av oss kun var skygger som gikk tause gjennom hans historie. Men vi levde; vi elsket; vi led; og dersom rettferdighet ennå har noe krav blant de levende, bør også de døde stillere stemmer få høres.»

Walton svarte ikke straks. Han fryktet å bryte den alvorlige bevegelse som hadde åpnet denne bekjennelse. Han bøyd kun hodet, og Ernest fortsatte.

«Jeg vil begynne der hvor et menneske helst begynner når han skal forstå sin egen undergang: i de dager da han ennå ikke ante den. Det er underlig for meg å tenke på vårt hus i Genève og på Belrive, slik det stod i min første erindring, badet i det milde lys som hviler over sjøen ved kveld, mens fjellene i det fjerne steg opp som om de ikke var jordiske masser av stein, men faste tanker i Skaperens sinn. Vår familie var ikke uten den ære som følger et gammelt navn; men om noe gav vårt hjem dets særpreg, var det ikke rang, men en mild og virksom godhet, særlig hos min mor. Jeg var for ung til å kjenne henne lenge; dog er hennes skikkelse, slik den lever i minnet til dem som omgav henne, blitt for meg nesten mer virkelig enn mange jeg senere har sett daglig. Hun var av dem som gjør vel ikke av plikt alene, men fordi kjærligheten i dem må finne gjerning. Min far, med all sin rettskaffenhet og verdighet, tilbad henne med en ærbødighet som smykket alderdommen og gav huset en fred ingen streng myndighet kunne skapt.

«Victor var den førstefødte, og fra første stund syntes hele hjemmets håp å samle seg om ham. Jeg sier dette ikke i bitterhet. Han var av en natur som både bad om og tvang til hengivenhet. Selv som barn hadde han en glød i blikket, en intensitet i sin oppmerksomhet, som gjorde at man følte seg mer levende når han vendte den mot en. William, som kom siden, var elskeligheten selv, et vesen så tillitsfullt og åpent at enhver som så ham, måtte smile. Jeg stod mellom dem i alder og, som det ofte er med den som verken er den eldste eller den yngste, også i stilling. Jeg ble tidlig vant til å betrakte, til å tie, til å finne min plass ikke i sentrum av andres omsorg, men ved siden av den. Om dette gjorde meg mindre strålende, gjorde det meg kanskje mer oppmerksom på det som foregikk i stillheten.

«Om Elizabeth kan jeg vanskelig tale uten at selve luften synes å bli tung av fortid. De som ikke kjente henne, vil tro at sorgen idealiserer henne; men jeg forsikrer Dem at ingen sorg kan overdrive den milde makt hun utøvde. Hun var ikke av de skønne som blendet; hennes skjønnhet hvilte over sinnet likesom månelys over klart vann, og man oppdaget først dens fulle innflytelse når man merket at den hadde forvandlet ens egen stemning. Hun hadde en underlig evne til å gjøre andres bekymringer mindre ved å dele dem, og andres gleder renere ved å glede seg uten krav. Dersom vårt hjem hadde en sjel, var det hun.

«Og dog, når jeg nå ser tilbake, må jeg tilstå at den kraft som sterkest preget vår barndom, ikke var hennes ro, men Victors rastløse tørst. Han var ennå ung, og dog syntes han allerede utilfreds med å motta verden slik andre mennesker mottar den. Der hvor jeg kunne betrakte et tre som et tre, en storm som en

storm, et menneske som et menneske, der så han bestandig noe bak, under, innenfor; han ville trenge inn til årsaken, til loven, til den skjulte ild. Min far smilte stundom av dette og håpet at modenhet ville lede ham inn i nyttigere baner; min mor betraktet hans alvor med den ømme stolthet som hos en mor lett forveksler fare med lovende storhet. Kun Elizabeth, tror jeg, ante at det i hans natur fantes en ubøyelig streng som en dag kunne spennes for hardt.»

Ernest stanset og lot hånden gli over pannen, som om han ville jage bort et syn. Ilden sank sammen, og Walton la varsomt en vedkubbe til. Flammen lyste opp den andres ansikt; det bar preg av en trøtt adel, som om sorg og selvbeherskelse lenge hadde kjempet i det samme trekk.

«Da Victor drog av sted for å studere,» fortsatte han, «var jeg ennå i den alder da avskjed synes et midlertidig onde, nesten et løfte om gledelig gjenkomst. Ingen av oss forstod hva som da begynte. Vi mistet ikke bare en sønn og en bror til fremmede studier; vi mistet den usynlige tråd som hadde bundet hans liv til vårt daglige liv. Hans brev i de første måneder var varme, om enn fulle av de emner som opptok ham mer enn personer. Siden ble de sjeldnere; ja, selv når de kom, bar de preg av en ånd som skrev med hastig hånd og delt oppmerksomhet. Min far var bedrøvet, men unnskyldte ham; han sa at ungdommen ofte forveksler hengivelse til et mål med forsømmelse av det som står nærmest. Min mor, hvis helse allerede var skjør, ble tausere når bud kom. Elizabeth søkte å dekke over vår uro. Henry Clerval, som den gang ennå ofte var hos oss, talte med en ungdommelig troskap om Victor, som om vennskapet alene kunne verge hans fravær mot å bli til fremmedgjørelse.

«Så kom min mors død. Jeg skal ikke dvele ved det som allerede er kjent; men jeg må si dette: hennes bortgang kastet over vårt hus en første skygge som aldri siden helt lettet. Vi samlet oss mer inderlig om hverandre, som mennesker gjør når et tomrom i huset plutselig får sin egen stemme. Min far ble mildere, men også eldre på en måte som ikke bare årene forklarer. Elizabeth tok på seg omsorgens byrde med en naturlighet som nesten skjulte dens tyngde. William var for ung til fullt å forstå tapet; jeg husker ennå hvordan han en morgen spurte hvorfor alle talte lavere enn før. Selv bærer jeg fra den tid en følelse av at barndommen ikke ble avsluttet, men avbrutt.

«Da Victor vendte tilbake, var det som om en fremmed skikkelse trådte inn i en velkjent drakt. Han var vår egen, og dog ikke. Hans kjærlighet var ikke sluknet; den lyste opp i øyeblikk, særlig når han så min far eller Elizabeth. Men den var som et lys som stadig trues av et vindkast innenfra. Han skvatt ved lyder, ble borte i tanker midt i samtaler, vandret hvileløst, og hans øyne bar ofte det uttrykk jeg siden lærte å frykte: ikke vanlig sorg, ikke sykdom alene, men samvittighet uten bekjennelse. Vi visste ikke årsaken. Vi kunne bare ane at en hemmelig ulykke hadde lagt hånd på hans sjel.

«Den tid som fulgte før Williams død, står i min erindring med en grusom dobbeltfarge; den var på én gang fredelig og dødsdømt. Vi forsøkte alle å vende tilbake til de gamle vaner. Vi gikk turer ved sjøen; vi talte om fremtiden; min far begynte igjen forsiktig å håpe at ekteskapet mellom Victor og Elizabeth, når tiden kom, ville samle det som hadde vært splittet. Men under alt dette lå en uuttalt engstelse. Victor gled aldri helt inn i den gamle fortrolighet. Han elsket oss, ja; men det var som om han fryktet

at selve hans nærvær bragte fare. Ofte tok jeg ham i å se på William med en ømhet så voldsom at den grenset til fortvilelse. Skjønt jeg den gang ikke forstod det, kjenner jeg nå i dette blikket igjen den forutelse som må ha gnagd ham dag og natt.

«Så kom den natt da William ikke vendte tilbake.»

Her sank Ernests stemme, og han så en stund inn i flammen uten å tale. Da han tok opp tråden igjen, var ordene enklere, men desto mer gjennomtrengende.

«Jeg var selv ute den dagen, dog ikke i hans følge. Da uroen først bredte seg gjennom huset, trodde vi alle at barnet hadde forvillet seg, at han snart ville finnes søvnig og forskrekket i en lund eller ved en sti. Hver time som gikk, fortettet imidlertid luften seg omkring oss. Min far forsøkte å herske over seg selv; Elizabeth bebreidet seg med en fortvilelse som intet ord kunne lindre; Victor... å, Gud! hvorledes han den natten fór opp og ned som en mann som allerede kjenner utfallet og dog tvinges til å gjennomleve søkingen som en straff. Da liket endelig ble funnet, og det stod klart hva voldsom hånd som hadde kvalt livet ut av den lille hals, da var det som om all menneskelig orden i vårt hus brast sammen. Et barn kan dø av sykdom; naturen selv synes da å kreve sin blinde toll. Men at et barn myrdes, det er som om en usynlig port åpnes og viser oss at verden rommer en natt dypere enn den vanlige sorg.

«Det som fulgte med Justine, har ofte vært fortalt som et rettslig feilgrep, en tragisk kjede av omstendigheter, en dom avsagt i blindhet. Alt dette er sant, men det er ikke hele sannheten. For den som levde i huset, var det mer fryktelig. Justine var for oss ikke en tjenestepike blant andre; hun var knyttet til familien ved

hengivenhet, ved oppofrelse, ved minner fra våre første år. At mistanken falt på henne, virket i begynnelsen så urimelig at vi knapt kunne fatte at andre tok den alvorlig. Men samfunnet er ofte snarere sultent på en forklaring enn opptatt av en rettferdig. Et tegn, et smykke, en tvetydig omstendighet, og den menneskelige tilbøyelighet til å lukke et sår ved å legge skyld på en navngitt person, fullførte resten.

«Jeg så min far eldes på få dager under denne prøvelsen. Jeg så Elizabeths tillit til menneskelig godhet få sin første dype flenge. Og jeg så Victor lide med en voldsomhet som den gang forekom meg uforståelig. Han var ikke bare grepet av medynk; han var som en mann som står ved randen av å rope ut en sannhet, men hvis tunge holdes tilbake av en umenneskelig hånd. Dersom han hadde talt! Men jeg vil ikke dømme ham lett. Jeg har ofte tenkt at frykten for å bli ansett som vanvittig, frykten for å åpne et avgrunnsdyp han selv knapt orket å se ned i, og den stolthet som klamrer seg til tausheten når bekjennelsen synes å overskride det troverdige, alle forente seg i ham. Like fullt døde Justine, og med henne døde noe av vår tillit til at uskyld i seg selv er et vern.

«Fra den tid levde vi ikke lenger i et hjem, men i etterdønningen av en forbrytelse. Selv de dagene som utad var rolige, bar i seg en ansent lytting, som om vi ventet enda et slag fra en skjult fiende. Victor drog ofte bort; når han var til stede, kunne han i timer være mild og nesten som før, for så plutselig å falle i en mørk grubling hvor intet menneske nådde ham. Min far søkte å føre ham tilbake til de plikter og den beskjefteigelse som holder et sørgende sinn fra å fortære seg selv; men han mislyktes. Elizabeth skrev til ham med en ømhet som ville ha reddet

enhver mindre hjemsøkt sjel. Han besvarte henne stundom med varme, stundom med en kulde som ikke var mangel på kjærlighet, men frykt for den.

«Når jeg tenker på disse årene, synes det meg at vi alle befant oss i samme hus, men ikke i samme virkelighet. Min far holdt fast ved den synlige verden av familie, navn, plikt og håp. Elizabeth levde i kjærlighetens og tålmodighetens verden, hvor et menneske kan bringes tilbake ved bestandig troskap. Jeg selv levde i en verden av halve anelser, hvor jeg følte at noe fryktelig var skjult, men ikke kjente dets natur. Victor alene levde i den fulle sannhets natt; og fordi han bar den alene, ble han både dens offer og dens tjener.»

Walton, som hele tiden hadde lyttet med den andakt man viser en bekjennelse som angår både de døde og ens egen samvittighet, kunne ikke avholde seg fra å si: «De taler om deres bror med større mildhet enn mange ville gjort.»

Ernest løftet blikket, og i hans øyne lå et mørkt, men klart lys.

«Mildhet?» sa han. «Nei, kaptein, jeg taler slik fordi jeg har hatet ham, og fordi jeg ikke lenger vil lyve om det. Etter at alt var over, etter min fars død, etter Elizabeths bryllupsnatt og dens grusomme morgen, hatet jeg ham. Ikke bestandig, ikke med ren og enkel følelse, men i stormkast. Jeg tenkte: Han visste noe. Han skjulte noe. Alle disse døde samler seg om hans taushet som fugler om et tårn. Hvorfor talte han ikke? Hvorfor lot han oss leve og dø i uvitenhet? Ja, i de verste stunder tenkte jeg endog at hans egen åndelige overlegenhet, som så mange beundret, hadde vært en form for hovmod som satte hans eget indre drama over andres liv.

«Men med årene, og særlig etter å ha lest mer av hans papirer og hørt mer av hans siste ferd, er mitt hat blitt blandet med en dypere skrekk. For hva var hans skyld? Ikke bare at han tiet; ikke bare at han i overmot trådte inn i en kunnskap som burde ha gjort ham ydmyk, men at han, da han hadde frembrakt et vesen som kunne lide, kunne begjære, kunne forstå avvisning, nektet å vedkjenne seg det bånd som dermed var skapt. Han forferdedes over sitt verk, og i denne forferdelse sviktet han den første plikt. Resten fulgte, ikke med nødvendighet, men med en fryktelig sannsynlighet. Likevel—hør meg vel—selv dette utsletter ikke den andre skyld, den som tilhører verden. Dersom det vesen han skapte, fra første stund var blitt møtt med et menneskelig blikk i stedet for slag, skrik og fordrivelse, hvem tør da si at blodet nødvendigvis måtte flyte? Jeg unnskylder intet. William er ikke mindre død; Justine er ikke mindre uskyldig; Elizabeths strupe bærer ikke mindre merke av morderens hånd. Men jeg kan ikke, etter alt jeg har hørt og overveid, tro at ondskapen sprang fullendt frem i skapningen slik Athena sprang fra Jupiters panne. Den ble nærret. Den ble besvart. Den ble, om jeg tør bruke et så fryktelig ord, oppdratt.»

Han reiste seg halvt, som om den tanken han uttalte, tvang hans legeme til bevegelse. Så satte han seg igjen og talte langsommere.

«De ønsker mitt vitnesbyrd om familien, og jeg vil ikke fare for vidt inn i filosofien. Dog er det umulig å skille dem. For hva var vår families historie, om ikke nettopp dette: at en handling født av stolthet ikke ble stående som en enkelt manns hemmelige synd, men bredte seg som en kulde gjennom alle bånd? Min far døde ikke for morderens hånd, men for sorgens. Elizabeth ble

ikke drept fordi hun selv hadde fortjent fiendskap, men fordi kjærligheten gjorde henne til mål. Henry Clerval, den edleste av menn, døde fordi vennskap førte ham nær den som bar sin skjebne som en smitte. Selv jeg, som ble spart, er ikke spart. Den som overlever en slik rekke av døde, gjør det ikke hel. Han går videre med et tomt sted i seg hvor stemmen til de tapte tidvis taler mer høyt enn de levendes.

«Etter min fars død ble huset i Genève for meg uutholdelig. Hvert rom hadde sin anklage. Jeg kunne ikke se trappen uten å tenke på William som sprang ned den; ikke biblioteket uten å se min far bøyd over et brev; ikke hagen uten å høre Elizabeths skritt i grusen. Og dog ble jeg værende en tid, dels av plikt, dels fordi jeg ikke visste hvor et menneske går når hans fortid har gjort hans hjem til et gravkammer. Folk viste meg medlidenhet, men medlidenhet har ofte en hemmelig nysgjerrighet i seg. Jeg merket at vårt navn ble uttalt dempet, men hyppig. Noen så på oss som en slekt merket av himmelsk dom; andre som et sørgelig eksempel på hvor langt menneskelig ulykke kan hope seg opp uten overnaturlig årsak. Ingen visste. Og denne uvitenheten var selv en plage. For når årsaken til en families fall ikke kan sies høyt, fyller fantasiens mørkeste gjetninger tomrommet.

«Da nyheten om Victors død omsider nådde meg gjennom Deres beretning, og med den fortellingen om skapningens siste opptreden om bord hos Dem, følte jeg ikke den enkle avslutning andre kanskje ville ha kjent. Jeg sørget, ja; jeg sørget over min bror, slik et menneske sørger over den han både har elsket og anklaget. Men fremfor alt følte jeg at historien ikke var slutt. For dersom det vesen virkelig døde, så døde det ute i en ødemark

hvor intet menneskelig øye bevitnet flammene. Og dersom det ikke døde, da vandret det fremdeles under samme himmel som vi, bærende på en skyld som intet jordisk tribunal kunne måle, og en ensomhet som kanskje overgikk skyldens. Dette er grunnen til at jeg er her med Dem. Ikke av hevn alene; den er for mager til å bære et slikt foretagende. Ikke av from nysgjerrighet. Men fordi jeg ikke kan leve blant gravene og la den siste, mørkeste sannhet gå meg forbi.»

Han falt atter til taushet. Utenfor hadde vinden lagt seg noe; snø, som tidligere hadde pisket mot ruten, dalte nå tettere og stillere, og herbergets lave rom syntes ved dette ytre skiftet å synke dypere inn i en nesten gravaktig ro. Walton så at Ernest ennå ikke var ferdig, og ventet.

«Det er ennå ett forhold,» sa Ernest omsider, «som jeg må nevne dersom mitt vitnesbyrd skal være helt. De kjente Victor gjennom hans siste dager, gjennom sykdom, forfølgelse og død. Jeg kjente også den gutt og den unge mann som kunne være overstrømmende hengiven, som kunne kaste hele sin sjel inn i en annens glede, og som i sjeldne stunder viste en ydmykhet desto vakrere fordi den ikke lå naturlig for ham. Det ville være lett nå, etter alt, å gjøre ham til et sammenhengende uhyre av forfengelighet og skyld. Sannheten er mer sørgelig. Han var stor nok til å gjøre godt, og derfor ble hans fall desto mer skjebnesvangert. Vi er alle, tror jeg, i fare når vi begynner å elske våre egne evner mer enn de mennesker våre evner skulle tjene. Hos ham tok denne faren en form så voldsom at den ble historisk; hos andre tar den beskjednere former og ødelegger i mindre målestokk. Men roten er den samme. Dette er grunnen til at jeg, enda som etterlatt og fornærmet, ikke kan betrakte

ham uten medynk. Han var ikke født til å bli en ødelegger; han ble det fordi han ville være mer enn et menneske og derfor forsømte det første et menneske skylder dem som elsker ham.»

Walton svarte med lav stemme: «Deres ord kaster lys ikke bare over ham, men over alle som hørte hans egen beretning og lot seg rive med av dens høyhet.»

«Da har jeg ikke talt forgjeves,» sa Ernest. «For jeg ønsker ikke at min brors historie skal brukes til å fremkalle den billige skrekk som søker underet, eller den billige forakt som gjør én skyldig mann til en bekvem syndebukk for alles overmot. Nei. La den heller stå som en advarsel og en klage: at den som griper inn i livets hemmelighet uten kjærlighet, kan slippe løs en elendighet som overlever hans egen vilje; og at den utstøtte, når ingen hånd når ham i tide, kan bli det speil hvori menneskeheten ser sin egen hardhet i forstørret og avskyelig form.»

Han bøyde hodet. En stund hørtes intet annet enn den svake knitren fra veden og den fjerne, jevne lyd av snø som gled fra taket. Det syntes Walton at ikke bare mannen overfor ham, men hele den døde slekt av stemmer — faren, moren, barnet, den uskyldig dømte, bruden, vennen — hadde fått tale gjennom dette ene bryst. Han følte med ny tyngde at hans eget kall i denne saken ikke var avsluttet ved å bevare én manns dagbok, hvor oppriktig og fryktelig den enn måtte være. Her fantes andre sannheter, stille men ufravikelige, som krevde å innskrives i den samme dom over menneskelig stolthet og menneskelig forsømmelse.

Til sist reiste Ernest seg og gikk til det smale vinduet. Han tørket dugg av ruten med håndbaken og så ut i natten. Mørket utenfor

var ikke fullstendig; den snødekte mark sendte et blekt gjenskinn opp mot himmelen, og de nærmeste granene stod som svarte søyler i et landskap av aske og sølv.

«Se,» sa han, uten å vende seg. «Alt der ute ser rent ut under snøen. Men vi vet hva spor kan skjule seg under et slikt dekke. Slik er det også med familier og byer og nasjoner. Det som synes nedtystet, lever undertiden videre under kulden. I morgen går vi videre. Om vi finner ham, eller bare flere tegn som håner vår søken, vet jeg ikke. Men etter i kveld føler jeg mindre at jeg jager et fantom og mer at jeg følger en tråd som begynte lenge før den natt De så ham forsvinne på isen.»

Walton trådte opp ved siden av ham. Begge stod en stund tause og skuet ut over den hvite ødemark, hvor ingen bevegelse var synlig. Men i den taushet som lå over dalen, i den natthlige glans som hvilte på snøen, syntes det dem at fortiden selv var nærværende — ikke som et avsluttet gravmæle, men som en kald og vandrende skygge, ennå ikke ferdig med de levende.

Da de endelig trakk seg tilbake til hvile, var det ikke med lettede sinn. Ernests vitnesbyrd hadde ikke brakt fred; det hadde tvert imot gjort deres forehavende tyngre og mer hellig. For nå søkte de ikke lenger bare et mulig vesen i fjell og skog, men den siste sammenheng mellom de døde og de overlevende. Og mens vinden på ny tok til omkring huset, dog mildere enn før, lå det over begge menn en følelse av at den natt som omga dem, ikke alene tilhørte naturen, men også den menneskelige samvittighet — den vide, stjernefattige natt hvor skyld, medlidenhet og dom går side om side, og hvor intet spor virkelig forsvinner før det er erkjent.

Kapittel 8: En røst i mørket

Det var noen få dager etter den natt da Ernest Frankenstein hadde åpnet sitt hjerte for meg med en oppriktighet som alene den lenge undertrykte sorg kan fremtvinge, at vi igjen tok inn i et mer anstendig vertshus i en liten by ved utkanten av de høyere alpedaler. Været, som om det hadde hørt vår samtale og villet gi den et ytre bilde, hadde lagt fra seg stormens vold og antatt en stram, nesten gravmælt ro. Himmelen var ikke klar, men hang lav og jevn over fjellene som et blygrått forhæng; snøen, som tidligere hadde pisket våre ansikter, lå nå fast og hard som et blekt likklede over mark og vei. Intet drypp lød fra takskjeggene, intet fuglekall skar gjennom luften. Selv de små bekker som ennå ikke var helt bundet av kulden, syntes å flyte med forsiktighet, som om også de fryktet å forstyrre den store stillhet.

Jeg har ofte bemerket at det finnes stunder da menneskets samvittighet blir særlig mottakelig for de inntrykk naturen påfører den; og i slike timer er det som om verden omkring oss ikke lenger bare var kulisser, men dommer. Det var under en slik alvorlig innflytelse vi levde i disse dagene. Ernest var etter vår siste fortrolige samtale mildere i sitt vesen, men ikke lettere. Hans trekk hadde fått det uttrykk av trett verdighet som man ser hos den syke som endelig har nevnt sitt sår høyt, uten derfor å erfare lindring. Jeg selv var mer og mer grepet av den uhyggelige overbevisning at vårt forehavende ikke alene bestod i å oppspore en flyktende skikkelse, men i å nærme oss et sentrum av moralsk mørke hvor alle de vanlige mål på skyld og uskyld ble forstyrret, uten derfor å oppheves.

Samme aften som vi ankom, satt vi i vertshusets øvre stue, hvor en svak ild brant på arnen og kastet et flakkende skjær over de mørke paneler og de gamle kobberstikk som prydet veggene. Verten, en varsom og fåmælt mann, hadde servert oss et enkelt måltid og deretter trukket seg tilbake. Ernest satt ved bordet med en åpen bok foran seg, men jeg så snart at hans øyne ikke fulgte linjene. Han leste ikke; han søkte å unnsnippe sine tanker ved å gi dem en gjerning. Jeg selv gjennomgikk noen notater, dels fra mine egne journaler, dels avskrifter av de brev og beretninger vi allerede hadde samlet. Ingen av oss talte. Tystnaden mellom oss var ikke fiendtlig; den var snarere som en tredjes nærvær, en gjest ingen av oss våget å nevne.

Da hørtes langsomt trinn i gangen utenfor, og en gutt, knapt mer enn et barn, banket forsiktig på døren. Han bar en liten lampe i den ene hånd og et sammenfoldet papir i den andre.

«Til den engelske kaptein,» sa han, idet han bøyde hodet mot meg. «En fremmed etterlot dette nede i skjenkestuen og sa at det måtte gis Dem alene.»

Jeg tok papiret og spurte ham straks hvem den fremmede var, hvorledes han så ut, og om han ennå var i huset. Gutten svarte med den usikre iver barn viser når de aner at de bærer bud om noe betydningsfullt. Mannen, sa han, hadde ikke tatt av seg kappen, knapt satt seg, knapt drukket det beger han forlangte. Han hadde stått nærmest i skyggen, som om han fryktet lyset eller foraktet selskapet. Ansiktet hadde gutten ikke riktig sett; bare at skikkelsen var høy, og at stemmen, skjønt lav, hadde hatt en underlig klang, «som når vinden går i en hul skorstein,» la han til med en barnslig sammenligning som, nettopp fordi den

var naiv, gjorde et skarpere inntrykk på meg enn en mer kunstlet beskrivelse ville ha gjort. Den fremmede var straks gått ut igjen og tatt veien mot de bakre smug, ikke landeveien.

Ernest hadde reist seg før gutten var ferdig. Jeg så i hans ansikt den plutselige blekhet som varsler enten håp eller frykt; ofte er de to ett.

«Åpne det,» sa han.

Men jeg må tilstå at en merkelig motvilje et øyeblikk holdt min hånd tilbake. Papiret, enkelt og grovt som det var, syntes å eie en tyngde som ikke kom av dets stoff, men av den skjebne det kanskje bar i seg. Endelig brøt jeg seglet. Det fantes intet navn utenpå, intet tegn, ingen adresse utover de få ord: Til ham som førte den døde over isen og dog ikke lot de dødes røst synke.

Denne vending, så særegen i sin høytidelige dunkelhet, slo meg øyeblikkelig med en fornemmelse jeg ikke kunne misforstå. Jeg kjente igjen noe av den tone, den sammensetning av anklage og klage, av billedrik alvor og nesten bibelsk rytme, som hadde lydt fra skapningens egne lepper ved Victor Frankensteins lik. Jeg satte meg ned, for mine knær sviktet et øyeblikk under meg, og begynte å lese høyt, først nølende, siden med en dypere og dypere rystelse.

Skriftet lød som følger:

«Til Robert Walton, som så meg i det siste lys ved en død manns seng, og til enhver hånd som måtte motta dette fra ham.

Du trodde kanskje at mørket og havet allerede hadde gjort ende på den elendige skikkelse du så gli bort fra ditt fartøy. Om så er, da har jeg forstyrret en trøst jeg ikke hadde rett til å rane deg.

Men sannheten, som menneskene så gjerne påkaller når den tjener dem, og så gjerne flykter fra når den krever dom over dem selv, tvinger meg til å skrive.

Jeg lever; eller om dette navn er for stort for den tilstand hvori jeg ennå drar mitt åndedrag, så vedvarer jeg. Ilden som jeg lovet å tenne for mitt eget legeme, er ennå ikke blitt min brudeseng. Spør ikke straks hvorfor. Tro ikke for hastig at det er livet i sin sødme som har holdt meg tilbake; det finnes ingen sødme for meg under himmelen. Men da jeg, drevet av fortvilelsens siste kraft, søkte de ytterste øder og samlet det døde virke som skulle fortære meg, kom en tanke over meg, ikke som håpets engel, men som en strengere budbærer: at også døden kan være en flukt, og at selv den skyldige kan begjære utslettelse mindre av anger enn av utmattelse.

Jeg hadde sagt at min død skulle være et offer. Men for hvem? For den døde? Hans jordiske øre hører meg ikke. For de myrdede? Deres blod roper ikke om min aske, men om en rettferdighet ingen ild kan fullbyrde. For menneskene? De ville velsigne flammen ikke fordi den rensket verden, men fordi den skjulte for dem et speil de ikke våger å se i. Og for meg selv? Ja, der lå fristelsen. Jeg så at jeg enda, selv i selvfornektelsens skikkelse, kunne være egenkjærlig. Derfor stanset jeg.

Siden den natt har jeg vandret som en forbannelse som ennå ikke har funnet sin formulering. Jeg har søkt steder hvor ingen menneskefot gjerne setter sitt avtrykk; huler av is, forlatte skjul, skoger hvor stammene står tett som søyler i et tempel reist for mørket. Jeg har nærmet meg som dyret, skjult meg som den fredløse, lyttet som den fordømte lytter til kirkeklokkene han

ikke kan nærme seg. Flere ganger har jeg sett røyken stige fra menneskenes boliger og kjent en smerte som var skarpere enn sulten; ikke fordi jeg ønsket å ødelegge, men fordi jeg husket. Jeg husket en tid da min sjel, ny og uvitende om sin egen redselsfulle innfatning, strømmet over av kjærlighet til dem jeg ennå ikke kjente. Jeg husket hvordan jeg lærte ord ved å høre dem uttales med mildhet, hvordan dyd først trådte frem for meg ikke som lov, men som skjønnhet. Og jeg husket likeledes hvorledes slaget, skriket, steinen og avskyen gjorde min første lære om til en annen.

Skal jeg da si at menneskene gjorde meg til det jeg ble? Nei. Den løgn vil jeg ikke føye til mine øvrige forbrytelser. Jeg ble ikke tvunget til å gripe barnet i skogen; ingen hånd førte min finger til hans strupe. Ingen menneskelig dom avsa på forhånd kjennelsen over den uskyldige kvinne som døde for en annens ugjerning. Ingen fremmed vilje ledet meg til min venns seng, til min skaperguddoms brudekammer, til de spor av blod som fulgte meg som skygger gjennom verden. Den hånd som drepte, var min. Den tanke som samtykket, var min. Den fryd, om så vanvittig og forgiftet, som i enkelte øyeblikk blandet seg med hevnen, var min egen fornedrelse. Jeg nekter ikke dette; om jeg gjorde det, da var jeg enda laverest.

Men dersom jeg alene var den skyldige, hvorfor ble jeg da til? Hvorfor ble jeg kastet inn i følelse, tanke og hunger etter det gode, for så å stenges ute fra alle de bånd som holder det menneskelige hjerte i lydighet mot det? Den som former et vesen til å elske og ikke gir det ett sted å hvile sin hengivenhet, den som vekker bevissthet i et bryst og så overgir dette bryst til universell avsky, han tenner en ild han ikke kan styre. Min

skaper gav meg sanser, lidenskap, forstand og det fryktelige privilegium å sammenligne. Han gav meg intet navn som kunne uttales uten gru, intet slektskap, intet løfte, ingen medskapning, intet vern mot min egen styrke, ingen veileder uten den verden som straks forkastet meg. Han avlet ikke bare et legeme, men en nød som krevde svar. Da han nektet å høre den, begynte katastrofen.

Likevel — og la dette ordet stå som en stein i veien for enhver lettvint dom — likevel kan selv den dypeste opprinnelige urett ikke frikjenne den senere forbrytelse. Jeg vet det. Jeg skriver det med en hånd som kunne rive opp trær ved roten, men som ikke kan røre ved dette utsagn uten å skjelve. Jeg ble krenket; derfor krenket jeg. Jeg ble forlatt; derfor gjorde jeg andre øde. Jeg ble jaget fra dør til dør; derfor trengte jeg inn i de innerste kamre og gjorde kjærlighet til likvake. Dette er ikke rettferdighet, men smitte. Det onde forplantet seg gjennom meg, men i meg fikk det også samtykke. Deri ligger min fordømmelse.

Om du viser dette til Ernest Frankenstein, la ham da ikke tro at jeg søker å dele min byrde med de døde for å lette den. Hans bror er borte for alltid fra menneskenes domstol, og Gud alene kjenner de siste mål av hans villfarelse. Men si til den overlevende at hans hat, om det hviler på den tanke at hans hus kun ble styrtet av ett uhyre utenfor naturens orden, er et hat som blinder. Den hånd som drepte William var min; men hvem hadde først gjort barnet til et våpen ved å gi verden et vesen den ikke kunne annet enn å frykte? Den som lot Justine dø uten å rope sannheten ut før det var for sent, var ikke jeg alene. Den som, drevet av stolthet, taushet og en rædsel for sitt eget navn, bar hemmeligheten som en gift i sitt bryst til den hadde

gjennomhullet alle omkring ham, var heller ikke jeg. Om Ernest vil være rettferdig, må han sørge over sin bror og skjelve for ham; elske ham i minnet, men ikke tilbe ham i løgnen. For den kjærlighet som nekter å se den elskedes feil, blir medskyldig i deres ettermæle.

Og til deg, Walton, skriver jeg dette særskilt: Jeg så i deg en mann som ennå kunne velge. Du hadde kjent dragningen mot de ytterste grenser, den stolte sult etter å trenge lenger enn andre mennesker og å bære tilbake et navn kronet av fare. Du stod ved avgrunnen og vendte om. Bevar i ditt bryst denne lydighet mot den stemme som taler når æren blir beslektet med overmot. Tro ikke at tragedien begynner først når blodet flyter; den begynner i den ensomme tanke som setter seg over båndene til de levende og kaller sin egen ild for skjebne. Den begynner når et menneske elsker sin idé mer enn sine medskapninger. Der, i dette usynlige kammer, ble jeg unnfanget lenge før mine øyne åpnet seg.

Du vil kanskje spørre hvorfor jeg skriver i stedet for å dø. Jeg svarer: fordi jeg ennå ikke vet om min død ville være lydighet eller feighet. Jeg har flere ganger stått nær den ytterste handling. Jeg har samlet brensel; jeg har sett nordlyset flakke som et grøntlig liklys over isen og tenkt at himmelen selv bød meg tenne. Men så har det hendt at jeg, i avstanden, har hørt et barns latter fra en dal, eller sett en kvinne bøye seg over en seng med den tålmodighet som bare kjærligheten kjenner, eller møtt en gammel mann som delte sitt brød med en hund ved veien. Da har jeg ikke elsket livet, men jeg har erindret hva det kunne ha vært, og denne erindring har holdt min hånd tilbake. Ikke av håp om å bli mottatt blant mennesker; den dårskap er

død. Men fordi jeg ennå spør meg om det finnes en annen soning enn undergangen.

Kan den som har gjort uopprettelig ondt, gjøre noe godt som ikke er besmittet av hans fortid? Kan et vesen som jeg, hvis blotte nærvær er en trussel og en skandale, velge handlinger som ikke springer ut av hevn eller sult? Jeg vet det ikke. Jeg har én gang, i skjul og uten å bli sett, løftet en styrtet slede fri av en snøskavl og forlatt stedet før de reisende kunne se sin velgjører. Jeg har lagt ved til en fattig enkes dør i nattens time. Jeg har jaget ulv fra et fjøs og hørt bonden takke Gud for sin redning, mens han i samme stund ville ha skutt meg som et uhyre om han hadde sett min skikkelse. Disse ting bringer meg ingen fred; de står ikke i forhold til det jeg har ødelagt. Men de lærer meg at selv jeg ikke er helt tømt for den første lengsel som ble lagt i mitt vesen før hatet tok det i eie.

Misforstå meg ikke. Jeg ber ikke om tilgivelse. Menneskenes tilgivelse tilkommer ikke meg, og min egen kan jeg aldri motta. Jeg advarer bare mot den bekvemme lære at alt ondt kan bindes til ett ansikt og dermed drives ut av byen. Dersom dere gjør meg til et rent monster, skal dere aldri forstå hva som fødte meg; og dersom dere gjør min skaper til et rent offer, skal dere lære intet av hans fall. Mellom oss stod en kjede av forsømmelse, stolthet, sårbarhet, forfengelighet, hunger etter kjærlighet og hungeren etter berømmelse. Hver lenke glødet før den brast. Se på denne kjede om dere tør.

Jeg blir fulgt. Enten av virkelige føtter eller av den samvittighet som gjør hver lyd til forfølgelse, vet jeg ikke. Flere ganger har jeg sett tegn på at mine spor vekker oppmerksomhet. Derfor

sender jeg dette uten navn og uten løfte om et nytt. Kanskje er dette den siste røst fra meg. Kanskje vil du, når du leser disse ord, allerede kunne si at havet, kulden eller menneskets våpen har fullført det jeg selv utsatte. Kanskje lever jeg ennå i en kløft, i en skog, i et forlatt skur, og leser i flammen fra et stjålet lys de bøker hvis høye tanker en gang løftet meg og siden gjorde mitt fall dypere.

Om du vil svare, kan du ikke. Om du vil søke meg, så vit at du kanskje søker mindre et legeme enn en prøvelse. Jeg vet ikke selv om mitt neste skritt går mot selvfortæring eller mot en mørk og taus botsgang. Men dette vet jeg: dersom menneskene noen gang skal tale sant om min historie, må de ikke nøye seg med å spørre hvem som slo, men også hvem som skapte, hvem som tiet, hvem som vendte seg bort, og hvem som av frykt for det heslige nektet å anerkjenne den sjel som skjulte seg der.

Jeg er den samme som stod ved din venns seng og kalte seg den elendigste blant levende vesener. Det navn passer meg ennå. Men selv den elendigste kan stundom se en sannhet klarere enn de lykkelige, fordi han har ligget lavere og sett undersiden av menneskenes barmhjertighet.

Farvel — ikke i fred, for fred er meg nektet, men i alvor. Den som ikke våger å underskrive annet enn sin forbannelse.»

Da jeg hadde nådd slutten, var min stemme blitt så svak at de siste ord knapt lød over ildens lave knitren. Et øyeblikk hersket en stillhet av den art som ikke er tom, men fylt til randen av det som er lest. Ernest stod med begge hender presset mot bordkanten; hans hode var bøyd, men jeg så hvordan en skjelvning gikk gjennom hans skuldre. For mitt eget

vedkommende følte jeg noe som ikke kan beskrives som ren frykt, ei heller som medlidenhet alene. Det var som om den dødes fortelling, som jeg så lenge hadde båret i min sjel som et avsluttet skrekkdrama, ved disse linjer igjen var blitt levende og uferdig; som om den røst som hadde talt til meg over liket av Victor Frankenstein, nå hadde funnet en ny vei inn i de levendes krets og krevde å bli hørt ikke som en kuriositet, men som et moralsk krav.

Ernest var den første som talte, og hans ord kom ikke heftig, slik jeg hadde fryktet, men med en undertrykt kraft som var desto mer rørende.

«Han våger,» sa han, «han våger å skrive om rettferdighet.»

«Ja,» svarte jeg, «men også om sin egen forbrytelse. Han nekter den ikke.»

«Nekter den ikke!» utbrøt Ernest, og nå løftet han hodet. «Skal dette være storhet? At morderen, etter å ha kastet et helt hus i graven, tilstår med veltalenhet? William er ikke mindre død fordi hans banemann kan uttrykke seg som en dommer. Justine står ikke opp fra skafottet fordi dette vesen nå taler om kjeder av årsak og skyld. Elizabeth—» Hans stemme brast ved navnet, og han vendte seg bort.

Jeg lot ham først gi sin smerte rom, for det finnes motsetninger som bare kan skjerpes dersom man møter dem for tidlig med resonnerende innvendinger. Etter en stund sa jeg mildt:

«Ingen del av dette, min venn, fratar de døde deres rett. Men spør Dem selv om ikke det som mest uroer Dem i brevet, er at det taler til noe De allerede har begynt å ane.»

Han så skarpt på meg.

«Hva mener De?»

«At Deres brors skyld,» svarte jeg langsomt, «ikke kan utslettes av hans lidelse. At man kan elske Victor og likevel erkjenne at hans stolthet, hans taushet og hans forsømmelse bar frukt i katastrofen. Skapningen søker kanskje å lette sin byrde ved å legge en del av den på de døde; men om byrden virkelig ligger der, ville det være feighet av oss å nekte å se den.»

Ernest gikk noen skritt bort til vinduet. Ruten var tiliset i kantene, og den mørke natten utenfor gav intet svar tilbake. Da han omsider talte, var hans tone lavere.

«Jeg har aldri ønsket å gjøre min bror feilfri,» sa han. «Siden De kom til Genève, og siden disse spor begynte å samle seg omkring oss, har jeg motvillig måttet innrømme at Victor levde og døde under en hemmelighet som ikke bare var hans ulykke, men hans feil. Jeg har hørt Deres beretning. Jeg har lest hans ord. Jeg vet at han skapte dette vesen og siden forkastet det; jeg vet at han tiet da andre led. Men hva krever dette av meg? Skal jeg sørge slik at sorgen også omfatter den som ødela oss? Skal jeg si at min nevøs morder og min brors plageånd var et slags offer? Det strider mot alt i meg.»

«Det kreves ikke av Dem,» sa jeg, «at De skal frikjenne ham. Bare at De ikke gjør verden enklere enn den er. Kanskje ligger det nettopp en ny form for plikt i å avstå fra den trøst som følger med en ren og entydig avsky.»

Han svarte ikke straks. Jeg kunne se at hvert av mine ord falt inn i et sinn som både tok imot og kjempet imot. Endelig vendte

han seg.

«Og De?» sa han. «Hva tror De nå? Lever han virkelig?»

Jeg tok brevet opp igjen og betraktet skriften. Den var fast, men ikke jevn; enkelte linjer gikk med en voldsom fremdrift, andre syntes skrevet under avbrytelse eller indre kamp. Bokstavene var større enn et vanlig menneskes hånd gjerne former dem, og dog ikke så forvredne at de kunne være et plump bedrag. Der var vendinger ingen tilfeldig etterligner kunne ha funnet på uten inngående kjennskap til både Victors fortelling og den skapningens egenartede, høytidelige uttrykksmåte. Like fullt ville jeg ikke overgi meg til visshet.

«Jeg tror,» sa jeg, «at enten har den som skrev dette, hørt både Victor og skapningen med en oppmerksomhet få mennesker har hatt, eller også er det virkelig den samme som talte til meg på isen. Jeg heller mot det siste. Men selv nå vet vi ikke hvor nær han er, eller om han ennå lever når morgenen gryr.»

Ernest kom tilbake til bordet. «Gutten sa den fremmede var høy.»

«Ja.»

«Og skjulte sitt ansikt.»

«Ja.»

Han la hånden over brevet, som om han ville stanse dets virkning ved berøring. «Da er han nærmere oss enn vi trodde.»

Disse ord, uttalt i et rom hvor lampens lys knapt holdt mørket borte fra hjørnene, lot det med ett falle en ny og mer håndgripelig uro over oss. Så lenge våre undersøkelser hadde

bestått av spor i snø, gamle beretninger, halvt utslettede merker i en forlatt hytte og andres usikre iakttagelser, hadde faren hatt noe fjernt og nesten spektralsk ved seg. Men dette papir var ikke et rykte; det var en handling. En hånd hadde båret det hit. En vilje hadde valgt oss ut. Om det virkelig var han, da hadde han stått under samme tak som vi, innåndet den samme rå kveldsluften og kanskje, mens vi satt bøyd over våre notater, allerede hørt våre stemmer gjennom gulvbord og vegg.

Jeg reiste meg straks og kalte på verten. Han kom søvnig og forundret, men ble snart skremt av våre spørsmål og den alvorlige iver hvormed vi stilte dem. Han kunne bekrefte guttens beretning, men lite mer. Den fremmede hadde betalt med kontanter og tatt imot ingen vekslepenger; han hadde ikke spurt etter rom, ikke oppgitt navn, ikke vendt seg mot de øvrige gjester. En gammel vognmann som hadde sittet ved døren, mente å ha sett ham gå mot den smale veien som førte opp til den forlatte møllen ved elven, men kunne ikke sverge på det. Vi tok straks med oss lykt og kapper og gikk ut, til vertens synlige misnøye, for han fryktet natt og kulde mer enn han ønsket å bistå vår sak.

Luften ute bet i ansiktet med den særegne tørrhet som varsler om ny frost. Gaten lå nesten tom. Kun enkelte vinduer kastet et svakt gult skjær over snøen, og langt borte hørtes elvens dype, innesluttete brus under is og stein. Vi gikk først til baksmuget gutten hadde nevnt, deretter mot møllen. Våre lykter tegnet vaklende sirkler på mur og snø; hver mørk portåpning syntes et skjulested, hver vindbeveget gren et tegn. Men intet levende møtte oss. Ved møllen fant vi dog et spor som stanset oss begge: på en lav dørstokk, hvor snøen hadde lagt seg tynn over

treverket, var avtrykket av en fot — ikke bare stor, men av en form som straks kalte tilbake det fryktelige minnet om de beskrivelser Victor hadde gitt meg, og de merker vi selv tidligere hadde sett i fjellet. Den var tydelig menneskelig i sin grunnlinje og dog urovekkende avvikende i sin størrelse og tyngde. Ved siden av lå et svakere merke, som om den som hadde stått der et øyeblikk, hadde støttet seg mot veggen og siden satt fra.

Ernest bøyde seg ned med lykten så nær at den varme gløden begynte å smelte den fine isskorpe i avtrykkets rand.

«Det er hans,» sa han.

Jeg kunne ikke motsi ham. Men intet videre spor lot seg følge. Marken nær elven var hardfrossen, og vinden hadde drevet løssnøen i ujevne flak. Om han hadde fortsatt til fots, måtte han ha gjort det med den list og hurtighet som alltid syntes å tjene ham; om noen hadde ventet med slede eller dyr, var alle tegn slettet.

Vi vendte tilbake nær midnatt, mer opphisset enn opplyst. Vertshusets ild var sunket sammen til glør, og hele huset sov. Men søvnen holdt seg langt fra våre øyne. Ernest bad om å få være alene en stund; jeg samtykket og trakk meg tilbake til mitt kammer, hvor jeg på ny leste brevet, denne gang ikke som en henvendelse til oss, men som et dokument utstedt av en sjel på randen av sin siste avgjørelse.

Jeg vet ikke hvor lenge jeg satt slik. Lampen ble lavere, og vindens svake strøk langs husveggen blandet seg med de mange stemmer min erindring vekket. Jeg så igjen Victor Frankenstein, utmagret og brennende av sin siste lidenskap; jeg

hørte igjen skapningens klage over sitt eget verk av forbrytelse; jeg tenkte på Ernest, den glemte overlevende, tvunget av denne nye røst til å sørge ikke alene over sine døde, men over sannheten selv. Og gjennom alt dette gikk én tanke med økende styrke: at dersom brevet var ekte, stod vi ikke lenger kun overfor spørsmålet om skapningens liv eller død, men overfor en langt mer skremmende mulighet — at han ennå søkte en form for soning, og at denne søken, dersom den ble drevet tilbake av menneskenes blinde hat eller vår egen ubesluttksomhet, kunne slå om i ny fortvilelse med følger vi ikke kunne overskue.

Mot morgenen banket det svakt på min dør. Det var Ernest. Hans ansikt bar preg av en natt uten hvile, men også av en beslutning som ennå var smertefull, men fast.

«De hadde rett i én ting,» sa han før han trådte helt inn. «Jeg kan ikke lenger nøye meg med å hate. Det ville være lettere, og derfor kanskje mindre edelt. Men tro ikke at dette gjør min byrde mildere. Tvert imot. Om Victor var skyldig, må jeg bære det i hans navn; om dette vesen ennå kan vakle mellom onde og en slags bot, må jeg bære også det. Jeg vet ikke om jeg makter det. Men jeg vil ikke flykte fra det.»

Han så på brevet som lå på bordet.

«Vi må følge dette til enden,» tilføyde han. «Ikke bare for å finne ham, om han kan finnes, men for å vite hva det er vi egentlig forfølger: et dyr, en forbryter, eller den siste ruin av en sjel.»

Jeg tok hans hånd, for i dette øyeblikk syntes han meg større enn den stillferdige mann som så lenge hadde levd i skyggen av en mer strålende og mer skjebnesvanger bror. Lidelsen hadde

ikke knust ham; den hadde begynt å utdype ham.

Utenfor vinduet var natten i ferd med å blekne. En grå stripe lå over fjellenes svarte linje, og den nye dagen kom ikke med jubel, men med den tause beslutsomhet som vintrens morgener ofte har. Det var som om naturen selv, uten å love oss verken trøst eller seier, bare åpnet sin kalde scene på ny og bød oss tre inn.

Slik endte den natt da en røst, som vi hadde trodd oppslukt av is og mørke, igjen nådde oss. Den gav oss ingen fred, ingen visshet, ingen enkel rettledning. Men den rev i stykker den siste rest av den bekvemme forestilling at skylden i denne historie kunne samles i ett eneste bryst og dermed forstås. Fra nå av gikk vi ikke lenger bare etter spor i snøen; vi fulgte en tanke inn i dens mest forferdelige konsekvenser. Og over oss lå den bleke himmel, uforanderlig og streng, som om den hadde sett slike kamper før og visste hvor sjelden mennesket våger å møte sannheten når den taler med både den skyldiges og den krenkedes stemme.

Kapittel 9: I de dødes fotspor

Det var under en himmel så blek og lukket som om selv dagen vegret seg for å se hva vi søkte, at vi igjen satte oss i bevegelse mot de steder hvor Victor Frankensteins liv hadde etterlatt sine dypeste, og sorgeligste, avtrykk. Den røst vi hadde hørt i mørket ved vertshuset, og de usikre spor som siden syntes å oppløse seg mellom stein, snø og menneskelig frykt, hadde ikke gitt oss visshet; men den hadde pålagt oss en plikt. Intet menneske som én gang har stått nær en slik hemmelighet, kan siden hvile i den enfoldige uvitenhet som er de lykkeliges vern. Jeg følte dette med en stadig tyngre klarhet; og Ernest, hvis sorg hittil for en stor del hadde vært den sørgende brors og den siste gjenlevendes, begynte nå å bære den strengere byrde som tilfaller den som aner at hans hus ikke alene er rammet av ulykke, men også er blitt opphav til den.

Vi drog først tilbake mot Genève. Denne beslutning syntes ved første øyekast å stride mot den retning våre siste spor hadde pekt ut; men både Ernest og jeg var enige om at enhver videre forfølgelse i ødemarken måtte bli blind, dersom vi ikke først samlet alt hva de døde ennå kunne vitne gjennom glemte papirer, gamle tjenere, forsømt erindring og de steder selv som i taushet bevarer mer enn mennesker gjerne tilstår. Ofte har jeg siden tenkt at vi, mens vi talte om undersøkelse, i sannhet lot oss føre av noe mørkere og mer uimotståelig: en dragning mot selve ulykkens kilde, som om menneskesinnet, når det én gang har sett avgrunnen, må vende tilbake til dens rand for å måle den med egne øyne.

Reisen sørover ble foretatt under et vær som stadig skiftet mellom klar, glassaktig kulde og tunge slør av tåke. Fjellene stod stundom frem med en slik skarphet at hver kam syntes tegnet med stål mot himmelen; i neste time ble de oppslukt av en grå masse, hvori deres veldige former bare lot seg ane som minner om en verden som holdt på å synke. Ernest talte lite. Når han så ut av vognens smale vindu, var det sjelden med den rastløse uro som hadde preget ham tidligere; hans blikk hvilte nå mer fast, men også mer sørgmodig, som hos en mann som ikke lenger spør om han vil høre sannheten, men om han er sterk nok til å bære den.

På den tredje aften stanset vi ved et vertshus nær innsjøen, hvorfra man i klart vær kunne skimte lysene fra Genève som spredte seg over vannet lik en jordisk stjernehimmel. Men den natt var luften tykk, og sjøen lå som et svart og ubevegelig speil. Vi satt lenge ved ilden uten å søke søvn. Til sist sa Ernest, uten å se opp:

«Det forekommer meg, kaptein, at vi ikke lenger følger skapningen alene, om han enn lever eller ei. Vi følger min bror. Nei—mer enn det—vi følger den løgn hvori han tvang alle omkring seg til å leve.»

«De dømmer ham strengt,» svarte jeg.

Han løftet hodet. «Strengt? Ja. Men ikke uten kjærlighet. Det er dette som gjør dommen tyngre. Dersom Victor hadde vært et lavt og hardt menneske, kunne alt forklares med ondskap. Men han var ikke slik. Han var edel, storsinnet, i stand til den dypeste ømhet. Og nettopp derfor spør jeg meg selv hva slags fordervelse det er som kan vokse i et menneske uten at det

utsletter hans bedre natur, men bare gjør den maktesløs.»

Jeg svarte ikke straks; for dette spørsmål hadde lenge hjemsøkt også meg. Til sist sa jeg: «Kanskje den fordervelse De nevner, ikke alltid begynner med hat eller grusomhet, men med en tanke som mennesket elsker mer enn sannheten, og siden mer enn plikten. Når den tanken én gang er blitt avgud, ofres alt annet i dens navn, mens offeret ennå kaller seg rettskaffent.»

Ernest bøyde seg frem mot den synkende glør. «Da må vi,» sa han lavt, «søke alle de altere hvor dette offer ble brakt.»

Neste dag nådde vi Genève. Byen, som under min første ankomst til denne delen av Europa hadde gjort inntrykk ved sin verdige skjønnhet og sin fredelige orden, lå nå for mitt sinn under en annen belysning. Jeg kunne ikke se dens murer, dens gater, dens gamle hus og den klare vinterluft over sjøen uten å tenke på hvor mange skjulte lidelser som hadde beveget seg under dette velordnede ytre. Her hadde barnet William lekt; her hadde Justine gått til sin dom; her hadde en fader bøyd seg under sorgens første slag; her hadde en ungdom, høyt begavet og høyt elsket, båret i stillhet den hemmelighet som siden sprengte hans hus. Byer, lik mennesker, har et ansikt for verden og et annet for minnet.

Vi tok inn i et beskjedent hus nær den del av byen hvor Frankensteins familie tidligere hadde hatt sin bolig. Ernest hadde nødig villet føre meg direkte dit; men etter en kort hvile ba han meg følge ham. Huset tilhørte nå andre, men gjennom en eldre forvalter, som ennå husket familien med troskap, fikk vi adgang til enkelte rom som i lengre tid hadde stått lite benyttet. Mannen, hvis navn var Duret, var av en slik art at alder ikke

hadde sløvet hans følsomhet, men bare gjort den mer varsom. Da han fikk vite hvem jeg var, og at jeg hadde stått ved Victors dødsleie, grep en beveget ærefrykt ham; men da han så Ernest, tok hans ansikt et drag av smertefull hengivenhet.

«Herre,» sa han, «jeg har ofte tenkt at dette hus ikke vil få fred før noen våger å tale sant i det.»

Disse ord, så enkle de enn var, virket på oss begge med en egen kraft. Han førte oss først inn i et værelse som en gang hadde tilhørt Alphonse Frankenstein. Der stod ennå et tungt skrivebord, et skap med låste skuffer og et par stoler av mørkt tre. Alt var velholdt, men det hvilte over tingene den særegne dødens orden hvor intet er forlatt i hast, og nettopp derfor synes desto mer endelig.

«Deres far,» sa Duret til Ernest, «arbeidet her de siste måneder før han fulgte frøken Elizabeth til graven. Jeg vet ikke om noe av dette kan være Dem til nytte; men etter hans død ba jeg om at intet skulle kastes.»

Ernest satte seg ikke. Han stod med hånden på stolryggen, som om stedet selv forbød ham å ta den ro de døde ikke lenger trenger. Vi åpnet skuffene med forvalterens hjelp. De inneholdt regnskaper, brev av offentlig art, familiedokumenter og små gjenstander hvis verdi alene lå i erindringen. Men mellom disse fant Ernest til sist en sammenfoldet pakke, merket med hans fars hånd: Angående min sønn Victor, dersom det noensinne blir nødvendig.

Han bleknet så sterkt at jeg fryktet han ville miste besinnelsen; men han brøt seglet med en beslutsomhet som syntes å vokse frem av selve skrekken. Inni lå ikke én lang beretning, men flere

kortere notater, åpenbart nedskrevet til ulike tider. Alphonse Frankensteins hånd var sikker, men i de senere bladene mer skjelvende. Ernest leste først for seg selv; deretter ba han meg høre. Jeg gjengir her, så nøyaktig min erindring tillater, innholdet av de viktigste deler.

Det første notat syntes å stamme fra tiden kort etter Williams død. Faderen skrev at Victor ved hjemkomsten fra Ingolstadt hadde vist en forferdelig opphisselse som ingen vanlig sorg kunne forklare; at han ved flere anledninger syntes å ville tale, men trakk seg tilbake i en slik tilstand av indre kamp at faderen av medlidenhet ikke våget å tvinge ham. Han nevnte også, med en forsiktig tone, at Victor hadde ytret enkelte uklare ord om en «forbryter hinsides menneskelig lov» og om en «skyld som intet vitne kunne bekrefte». Alphonse hadde da antatt at sønnen var slått av feber og fantasi.

Et senere blad, skrevet etter Justines henrettelse, hadde en langt mørkere karakter. Der stod: «Det er en pine for en far å skrive dette, men sannheten, om den ennå ikke er kjent, bør ikke dø fullstendig med meg. Jeg begynner å tro at Victor vet mer om de ulykker som har hjemsøkt oss enn han av plikt burde tie om. Og dog er hans taushet ikke den skyldiges ro, men den fortviledes. Dersom han er forbundet med noen skrekkelig hemmelighet, så er han dens slave mer enn dens herre.»

Ernest stanset her og presset papiret mot brystet. «Min far så det,» hvisket han. «Han så det, og likevel var han barmhjertig.»

Det siste og mest hjerteskjærende av notatene syntes å være skrevet etter Elizabeths død. Her var den gamle mannens sjel så å si blottet. Han skrev at han, tilbake på familiens eiendom ved

sjøen, hadde funnet enkelte tegn på at Victor i årevis hadde holdt et rom eller et tilfluktssted avsondret fra de andre, først i ungdommens tid ved huset, siden på reiser gjennom hemmelige korrespondanser og penger sendt til personer som aldri ble nevnt i familien. «Jeg frykter,» stod det, «ikke at min sønn er et monster, men at han har sett et, og ved sin taushet sluppet det løs over oss alle. Skulle dette være sant, så har ingen av oss, heller ikke jeg, vært uten skyld; for vi elsket ham så høyt at vi lot hans lidelse gjelde som nok forklaring på alt.»

Da vi hadde lest ferdig, var det en lang stund ingen som talte. Til sist sa Duret, som med senket blikk hadde hørt på: «Herren må tilgi en gammel tjener; men jeg kan bevitne at den avdøde herr Alphonse i sine siste uker ofte gikk om natten gjennom huset, som om han lyttet etter noe. Én gang møtte jeg ham på trappen ved daggry. Han sa til meg: 'Dersom et onde ennå går fritt, så er det blitt næret av kjærlighet like mye som av frykt.' Jeg forstod ham ikke den gang.»

Disse papirer var av den art at de ikke gav oss noe håndgripelig spor å følge, men de forandret i høy grad vårt syn på den fortid vi undersøkte. Victors hemmelighold hadde ikke bare bedraget de fremmede; det hadde tvunget hans nærmeste til å leve i en usikkerhet som virket som en langsam gift. De hadde elsket ham, trodd ham, skånet ham, og nettopp derved latt hans taushet stå uimotsagt. Slik ble dyden selv, når den ikke ledsages av sannhet, medskyldig i ulykken.

Fra byhuset gikk vi senere samme dag til kirkegården hvor flere av familien hvilte. Jeg nøler ved å beskrive denne vandring; ikke fordi den mangler betydning, men fordi enkelte sorger synes å

vanhelliges når de gis for mange ord. Vinteren hadde lagt et tynt lag av rim over steinene; navnene stod kalde og skarpe i det bleke lyset. Ernest stanset først ved sin fars grav, så ved Elizabeths. Jeg holdt meg tilbake; men da han omsider vendte seg mot meg, så jeg at hans ansikt ikke lenger var fortært av den samme sønderrevne lidenskap som før. Det var i stedet preget av en streng sorgmodighet, som hos en mann som har avlagt et løfte for de døde.

«Jeg trodde lenge,» sa han, «at min plikt var å verge Victors minne mot skam. Nå ser jeg at den høyere plikt er å verge de døde mot løgnen, selv når løgnen er født av kjærlighet. Om min bror virkelig brakte dette onde til verden, da skal hans navn ikke renses ved fortielse, men ved den fulle erkjennelse av hva hans overmot kostet.»

Om aftenen mottok vi, gjennom Durets mellomkomst, besøk av en kvinne som en gang hadde tjent i husholdningen på Belrive, familiens landsted. Hun var nå gammel, og fattigdom hadde satt sitt preg på hennes kledning; men hennes hukommelse var skarp. Hun het Marguerite, og etter at hun med synlig nøling hadde satt seg, fortalte hun hva hun visste.

Det meste var av den slags som i andre omstendigheter ville blitt regnet for ringe: at den unge herr Victor alt i sine tidlige år hadde vært tilbøyelig til å søke ensomhet ved de ytterste delene av eiendommen; at han etter hjemkomsten fra universitetet ofte fór sammen ved lyden av raske skritt utenfor; at han flere ganger, når tordenvær nærmet seg, vandret ut med en opphisselse som skremte de andre; og at frøken Elizabeth i de siste månedene før bryllupet hadde syntes å leve i en taus

engstelse, som om hun følte seg utestengt fra den dypeste kilde til sin forlovedes lidelse.

Men én beretning gjorde et særlig inntrykk på oss. Natten etter Williams død hadde Marguerite, ute av stand til å sove, gått til et loftsvindu som vendte mot alléen av popler ved sjøen. Der hadde hun, i måneskinnet, sett herr Victor stå alene, med armene løftet i en bevegelse hun beskrev som både bønnfallende og avvergende. Lenger borte, ved trærnes rand, hadde noe meget høyt og mørkt stått et øyeblikk synlig før det gled tilbake i skyggen. Hun hadde alltid trodd det var et bedrag av øyet; men da hun neste morgen så Victors ansikt, hadde hun tenkt at han selv hadde sett det samme.

«Hvorfor talte De ikke den gang?» spurte Ernest.

Den gamle kvinnen foldet hendene. «Fordi huset allerede var fullt av sorg, herre. Og fordi når fattige folk ser noe som de rike ikke vil høre om, lærer de snart å tvile på sitt eget syn.»

Disse ord rammet meg med særegen kraft. Hvor mange vitnesbyrd blir ikke kvalt, ikke av ond vilje, men av stand, skam, ærefrykt eller den vane å anta at sannheten nødvendigvis må være avpasset etter hva de mektige anser mulig? Skapningen selv var i viss forstand det ytterste uttrykk for denne lov: et vesen som kunne tale sannere enn mange mennesker, men hvis utseende gjorde hans ord utrolige før de var hørt.

To dager senere drog vi til Belrive. Det var Ernest selv som foreslo det, skjønt jeg så at forslaget kostet ham mer enn noen annen beslutning på vår ferd. Veien langs innsjøen lå øde; vannet hadde den vinterlige blåfargen som ikke lover mildhet, men dybde og kulde. Fjellene på den fjerne bredd stod som

bleke voktere over en fred de ikke delte. Da landstedet omsider kom til syne mellom de nakne trær, med sine lukkede skodder og sin stille, sørgmodige verdighet, følte jeg at vi nærmet oss ikke bare et hus, men et bevart øyeblikk av et liv som var gått til grunne.

En mann av middelaldrende år, som nå hadde oppsyn med eiendommen, låste opp for oss. Han hadde knapt kjent familien i dens lykkelige tid, men hadde hørt nok til å gå omkring med den dempede stemme man uvilkårlig bruker der de døde synes nærværende. Vi gikk gjennom salene, hvor møbler og gardiner var dekket, som om selve støvet hadde fått ordre om å legge seg varsomt. Et sted stod et klaver lukket; et annet sted lå barnebøker i et skap. Jeg kunne ikke se disse ting uten å tenke på hvor ofte mennesket tror at hjemmets ordnede skjønnhet er et vern mot skjebnen, mens den i virkeligheten bare er den skjøre rammen hvor tragedien siden blir desto tydeligere.

Ernest førte meg til et mindre rom i en sidefløy. «Her,» sa han, «arbeidet Victor undertiden i ungdommen. Min mor kalte det spøkefullt hans filosofkammer.» Han smilte ved minnet, men smilet forsvant straks.

Rommet var enkelt, med et bord, noen hyller og et høyt vindu mot sjøen. Det bar intet åpenbart preg av de fryktelige studier Victor senere hengav seg til; men i en løs panelvegg, som Ernest husket fra barndommen, fant vi et grunt hulrom hvor enkelte papirer og små bøker var gjemt. De fleste var uskyldige: utdrag av naturfilosofiske verker, ungdommelige notater, skisser til eksperimenter hvis mening nå var ufullstendig. Men blant dem lå også et brev uten segl, tydeligvis aldri sendt,

adressert til Henry Clerval.

Ernest overlot det til meg å lese høyt. Det syntes skrevet kort før Victor forlot Genève for universitetet, eller i de første måneder etter hans ankomst der; tonen var ennå ikke den fortviltes, men den bære allerede en farlig opphisselse. Victor skrev at han stod «på terskelen til erkjennelser som vil gjøre menneskenes stolteste kunnskap til barnslig famling»; at han ofte følte seg revet mellom sin kjærlighet til hjemmet og en indre stemme som bød ham «ikke å hvile før naturens dypeste slør var løftet»; og at han fryktet «ikke synden, men svakheten, dersom han skulle vike tilbake av menneskelig skånsel fra et verk som kunne gi slekten ny makt over skjebnen.»

Her stanset jeg. Ernest tok brevet fra min hånd og leste resten for seg selv. Da han igjen så opp, var hans øyne mørkere enn før. «Det verste,» sa han, «er ikke at han ønsket storhet. Mange unge menn ønsker den. Det verste er at han alt da begynte å tale om menneskelig skånsel som en hindring.»

Vi gjennomførte videre rommet og fant i en liten skuff et sammenbrettet ark med Elizabeths håndskrift. Det var ingen dagbokside, men snarere en uferdig betraktning, som om hun hadde søkt å formulere noe hun ikke kunne si. Den lød omtrent slik:

«Victor lider under noe han ikke vil betro. Jeg har ofte tenkt at ingen kjærlighet kan være sann dersom den ikke også tør bære den andres mørke; men han synes å anse sitt mørke som et område hvor selv kjærligheten er vanhellig. Er det stolthet? Er det frykt? Eller er det den villfarelse at den som vil skåne sine kjære, best gjør det ved å lukke dem ute? Dersom så er, finnes

det en grusomhet som ligner omsorg og derfor vanskeligere gjenkjennes.»

Da Ernest hadde lest disse linjer, gikk han til vinduet og stod lenge vendt mot sjøen. «Hun forstod mer enn noen,» sa han. «Og likevel ble også hun holdt utenfor. Akk, min stakkars Elizabeth! Hun døde ikke bare for hans gamle forbrytelse, men for hans vedvarende tro på at han alene måtte bære den.»

Vi forlot Belrive først ved skumring. Men før vi drog, bad oppsynsmannen oss se et lite uthus nær den ytterste delen av eiendommen, som sjelden ble brukt. Der hadde han for noen år siden, under reparasjon av gulvet, funnet spor av at noen i hemmelighet hadde oppholdt seg der for kortere tid: rester av stearin, filler av en grov kappe, og merker i treverket etter en kniv eller et skarpt redskap. Han hadde ikke tillagt dette vekt, da mange slags omstreifere kunne søke ly i avsides bygninger; men nå, da han hørte formålet med vår ferd, mente han vi burde få vite det.

Vi undersøkte stedet med all den oppmerksomhet omstendighetene tillot. Intet sikkert kunne utledes. Sporene var gamle; de kunne tilhøre en tigger, en tyv, eller—som min fantasi straks hvisket—et vesen som, drevet av et forferdelig bånd, ennå hadde kretset om den familie det både hatet og lengtet etter. Jeg våger ikke si hvor mye av denne tanke som skyldtes bevis, og hvor mye den særegne stemning slike steder avler i et sinn allerede besatt av mørke muligheter.

Fra Belrive fortsatte vi de neste dagene til flere mindre steder knyttet til Victors historie, enten gjennom hans egne tidligere fortellinger til meg eller gjennom lokale minner Ernest kunne

påkalle. Vi besøkte den vei hvor William sist var blitt sett; vi talte med en gammel skolekamerat som husket Victors tilbakekomst fra Tyskland som begynnelsen på en forandring så brå at den «lignet et menneske som kommer hjem fra et fremmed klima, men har latt sin sjel igjen der». Vi oppsøkte også et beskjedent hus hvor Justine Moritz' eldre slektning ennå bodde.

Denne siste samtale tilhører de mest rystende på hele vår ferd. Kvinnen, en tante på morssiden, var av den fromme og enkle støpning som bærer sorg uten store ord, men hvis tilbakeholdenhet nettopp gjør hvert ord tyngre. Da hun fikk vite at vårt ærend delvis gjaldt Justines minne, hentet hun frem en liten eske med noen få etterlatte eiendeler: et kors, et lommeørkle, og et kort brev skrevet kort før rettssaken. I dette brevet, som åpenbart aldri var ment for offentlig lesning, bad Justine sin slektning om tilgivelse for den skam som ville falle over navnet, men fastholdt sin uskyld med en enkel og stillferdig kraft som gjorde sterkere inntrykk enn mange protester.

«Hun tilstod siden,» sa den gamle kvinnen og så på Ernest med et uttrykk uten anklage og likevel fullt av den bitreste sannhet. «Men jeg visste at hun løy for å dø i fred med prest og mennesker. De store husene sørget over sine egne den gang; ingen hadde tid til å frelse en tjenestepike fra en tilståelse som ikke var hennes.»

Ernest sank ned på stolen som om disse ord hadde truffet ham legemlig. «Ikke si det slik,» utbrøt han. «Gud vet at vi elsket henne.»

«Jeg tviler ikke på det, herre,» svarte kvinnen mildt. «Men kjærlighet er ikke alltid rettferdighet.»

Da vi gikk derfra, var Ernest lenge ute av stand til å tale. Endelig sa han: «Se hvor langt hans taushet nå strekker seg. Den drepte ikke alene ved hånden som utførte gjerningen; den drepte også ved å la de uskyldige stå uten vern, den forvirret dommen, den bøyd de svake til falsk bekjennelse, den gjorde kjærligheten partisk. Vi trodde vår familie var ofre for et enslig uhyre; men Victors hemmelighet gjorde hele kretsen rundt ham til et redskap for ulykken.»

Disse ordene sammenfattet i sannhet det som gradvis var blitt åpenbart for oss. På hvert sted fant vi ikke et nytt og glitrende bevis, men den samme sørgelige lov gjentatt under forskjellige skikkelser: at hemmelighold, når det først er blitt et prinsipp, ikke lar seg avgrense til den skyldige alene. Det forvrenger minnene, lammer de gode, gjør de ringe tause, og forvandler hus, landskap og selv de ømmeste forbindelser til medhjelpere for det onde.

Dog fikk vi også under disse undersøkelser et mer direkte spor, om enn tvetydig. Ved et vertshus på veien mot de mer avsidesliggende daler, hvor vi stanset for natten etter besøket hos Justines slektning, kom verten med en nølende fortrolighet og fortalte at en reisende handelsmann nylig hadde berettet om å ha sett, i skumringen nær en forlatt setervei, en skikkelse av usedvanlig høyde og styrke som bar på en bylte og beveget seg med en fart intet alminnelig menneske kunne etterligne. Mannen hadde først trodd det var en bjørn som reiste seg, men da skikkelsen vendte seg mot ham, hadde han sett et ansikt så

underlig og fryktelig at han siden ikke hadde våget å ferdes alene der.

«Han kan ha diktet det opp,» sa verten. «Men han sverget ved sin frelse.»

Ernest og jeg utvekslet et blikk. Intet i fortellingen var tilstrekkelig til visshet; og likevel falt den sammen med vår stadig voksende fornemmelse av at de dødes fotspor ikke endte ved graven. Enten skapningen ennå levde i legemlig forstand, eller om hans minne alene drev mennesker til å se hans skikkelse i enhver skygge, så fortsatte han å bevege seg gjennom disse landskap som en dom over både den som hadde skapt ham og dem som siden hadde nektet å se hele sannheten.

Den natt sov jeg lite. Vinden gikk hardt om hushjørnene, og gjennom den urolige søvn som til sist overmannet meg, syntes jeg å vandre gjennom Frankensteins tomme hus, hvor hvert rom åpnet seg inn i et nytt, og hvor de døde stod ikke for å anklage, men for å vente. Da jeg våknet før daggry, satt Ernest allerede påkledd ved bordet med de papirer vi hadde samlet, ordnet i små bunker. Lampen kastet et svakt lys over hans bleke ansikt.

«De har ikke hvilt,» sa jeg.

«Nei,» svarte han. «Men jeg tror jeg forstår vår neste vei. Vi har sett hvorledes min brors liv i Genève var omgitt av hemmeligheter som forgiftet alt omkring ham. Om vi skal komme nærmere sannheten, må vi nå følge ham bort fra hjemmet—til de mer ensomme steder hvor hans samvittighet først tok form, og hvor ingen familiær kjærlighet kunne dekke den for ham.»

Han la hånden på brevene fra Alphonse, Elizabeths ark og det usendte brevet til Clerval.

«Vi går,» sa han, «ikke bare etter skapningens spor, men etter den vei hvor Victor lærte å foretrekke sin idé fremfor menneskene. Først når vi kjenner den veien, kan vi kanskje forstå om også skapningen ennå følger den—eller søker å forlate den.»

Utenfor begynte morgenen å blekne frem over innsjøen og de fjerne høyder. Lyset var kaldt, men ubønnhørlig rent. Det lot intet forskjønne og intet skjule. Slik stod også vår oppgave for oss. Vi hadde trådt inn i de dødes fotspor, og de førte ikke mot stillhet, men videre.

Kapittel 10: Skapningens ensomme ferd

Blant de papirer som i de senere uker kom i min besittelse, og som enten ved tilfældighet eller ved en skjebnens mørke nødvendighet syntes å søke hverandre på tvers av avstand, tid og menneskelig frykt, fantes et blad av en så selsom art at jeg lenge holdt det tilbake selv for Ernest Frankenstein. Jeg kjente ved første gjennomlesning en slik kulde gripe mitt hjerte som om hånden, hvorved det var skrevet, ennå lå iskald over arket. Skriften var ikke som et øvet menneskes, ikke heller som en uvitendes grove tegn; men den bar preg av møysommelig tilegnelse, av en kraftig hånd tvunget til finhet, og av et sinn som tenkte klart selv når det ble drevet til fortvilelsens yttergrense. Atter og atter leste jeg disse linjer og spurte meg om de kunne være ekte, eller om en bedragerisk ånd, underrettet om de fryktelige hendelser som hadde knyttet mitt navn til Frankensteins, søkte å lede oss inn i enda dypere mørke.

Likevel var det uttrykk i dem som ingen annen enn den ulykkelige skapning selv synes å kunne ha frembrakt. De bar den samme høystemte klage, den samme veksel mellom selvforakt og en nesten overmenneskelig innsikt i sin egen sjels avgrunn, som jeg en gang hørte av hans lepper i kabinen hvor min venn lå død. Jeg vil derfor, uten å innestå for hvordan disse blad siden ble ført sørover, og uten å påstå mer enn samvittigheten tillater, innføre dem her slik de stod, kun med de minste rettelser hvor kulde, fukt og slitasje hadde gjort enkelte ord nesten uleselige.

Om denne beretning er fullstendig, vet jeg ikke. Om den virkelig er en bekjennelse nedskrevet av den som av naturen var avskåret fra all menneskelig fortrolighet, eller om den er en slags indre tale festet til papiret i de få stunder da ensomheten ble ham for tung, må leseren selv dømme. Men om det i verden ennå finnes spor av ham, da er det her vi for første gang ser dem ikke som fotavtrykk i snø, men som avtrykk i samvittigheten.

Det følgende stod uten overskrift.

Jeg forlot skipet slik jeg hadde sagt. Den døde lå bak meg; hans ansikt, som døden allerede hadde gjort fredeligere enn livet, brente seg likevel inn i meg med en styrke som om hans blikk ennå fulgte meg over isen. Jeg hadde kalt ham min skaper, min fiende, den første årsak til all min elendighet; men da jeg stod ved hans lik, følte jeg at det siste bånd som knyttet meg til jorden ikke var hatet, men et slags fryktelig slektskap, innviet ved lidelse og forbrytelse. Da jeg sprang ut av vinduet og lot den drivende flåte bære meg bort fra fartøyet, trodde jeg at jeg sprang ikke bare fra mennesker, men fra selve det minne som hadde oppholdt meg i ulykkens lange år. Jeg tok feil. Minnet setter seg dypere enn jernet i kjøttet; det reiser med den utstøtte som hans skygge, og selv hvor solen ikke stiger, går han ikke uten sin fordømte ledsager.

Natten var vid og stum. Over meg hang himmelen med et blekt skjær, som om dagslyset et sted bak skyene ennå døde langsomt og nektet å overgi verden helt til mørket. Ismassene drev med dype, knakende sukk; av og til åpnet det seg svarte render av vann mellom dem, og havets pust steg opp som fra

en grav som ennå ikke ville lukke seg. Jeg hadde tenkt å søke det nordligste øde, samle brennbart stoff, reise mitt bål og overgi dette avskyelige legeme til flammene. Den tanke, som om bord syntes meg enkel og nesten trøstende, viste seg snart å være som alt annet i mitt liv: en beslutning som samvittigheten kunne prise, men naturen motarbeide.

Det første døgn kjente jeg intet annet enn en vild fremdrift. Jeg sprang fra flak til flak, dro min flåte etter meg der vannet skilte isen, og søkte med et raseri, som om avstanden selv kunne bli en soning, stadig lenger bort fra det sted hvor menneskestemmer sist hadde nådd meg. Men da et grått lys atter steg over horisonten, og jeg så rundt meg kun den samme hvite ørken, forstod jeg at naturen ikke lar seg beseire ved fortvilet hast. Kulden, som for andre ville vært død, var for meg snarere en vedvarende pinsel enn en ødeleggelse; den stivnet ikke mitt liv, men gjorde hver bevegelse tung, som om jeg slepte ikke bare mitt legeme, men hele min historie gjennom frosten.

Likevel fortsatte jeg. Jeg fant enkelte steder drivved, kastet opp av sjøen eller båret langt av isens langsomme vandring. Hver splint tok jeg til meg med en griskhet som om den var et sakrament for min tilintetgjørelse. Jeg samlet også tørket tang, revet seilduk fra vrakgods, og en gang det som syntes å være rester av en kasse med bek eller harpiks størknet i treverket. Da jeg oppdaget disse ting, fyltes jeg av en dyster glede. Se, sa jeg til meg selv, den samme verden som nektet meg kjærlighet, vil i det minste ikke nekte meg ilden. Men straks denne tanke kom, reiste en annen seg, svakere, men mer utholdende: Hvorfor denne møyen, dersom du i sannhet ønsker å opphøre? Hvorfor søke midler, beregne tid, verne om det materiale som skal

fortære deg? Hvem som virkelig lengter etter døden, kaster seg i havets svarte gap og er ferdig.

Da stod jeg lenge ved kanten av en råk. Vannet beveget seg tungt og svart, med et mørke som nesten syntes tykkere enn natten selv. Jeg bøyde meg over det og så intet bilde, for intet lys falt rett nok til å forme min gjenspeiling; men jeg visste at under den glatte, dystre flaten ville dypet omslutte selv en slik vederstyggelighet som meg. Jeg strakte armene ut, som om jeg alt overgav meg, og lot kroppen lene seg frem. Men i samme øyeblikk grep en makt, eldre enn min vilje og lavere enn min fornuft, meg tilbake. Ikke håpet; nei, det ville være for edelt et navn. Det var den blinde kraft hvorved alt levende klamrer seg til det som piner det. Jeg, som hadde ønsket så mange andres død, som hadde lovet min egen, skalv ved avgrunnens kulde og trådte tilbake.

Da hylte jeg høyt over isen, ikke som et menneske som ber, men som et dyr som kjenner kniven og ikke kan flykte. Ingen svarte meg. Dog syntes ekkoet, kastet mellom de fjerne isskrentene, å håne meg med min egen røst.

Jeg vandret videre i mange dager, hvis det virkelig var dager; for her oppe er tiden mindre et mål enn en veksel i lys og mørke, og begge synes like døde. Sulten kom over meg med jevne mellomrom. Jeg hadde ofte i mitt tidligere liv skaffet meg næring ved vold mot naturens mindre skapninger; og nå, da jeg var fast besluttet på å dø, kjente jeg med avsky hvordan hånden likevel søkte etter det som kunne opprettholde livet bare én time mer. En sel som hadde forvillet seg nær en sprekk, ble et bytte for min styrke; jeg rev kjøttet løs med et raseri som ikke var

hunger alene, men skam over at jeg adlød den. Da jeg hadde spist, satt jeg lenge ved restene og betraktet mine blodige hender. Disse hender, sa jeg, nekter å være døde før hjertet befaler det; og hjertet, skjønt knust av skyld, kjenner ennå jordens grove bud. O menneske, som priser din frie vilje! Se hvordan også den mest tenkende skapning kan være slave under det legeme han forakter.

Det var ikke bare kroppen som holdt meg tilbake. Minnet gjorde også opprør mot den ro jeg hadde lovet meg i utslettelsen. Hver gang jeg samlet ved eller brennbart stoff, hver gang jeg mente å være nærmere den endelige handling, reiste fortiden seg med en fylde som om den ville kreve å bli gjennomlevd enda én gang før den fikk dø. Jeg så barnet i Genève, hvis hals jeg omfattet med en hånd som siden aldri mer kunne bli ren. Jeg så den uskyldige pike, dømt av menneskers urettferdighet og min egen feighet. Jeg så Henry, vennens venn, den milde, den edle, hvis ansikt i dødens stivhet ennå anklaget meg med større veltalenhet enn noen dommer kunne gjort. Jeg så bruden på hennes seng, og bak henne den mannen jeg hadde forfulgt til jordens ytterste grenser. Disse bilder kom ikke som enkelte glimt, men som en prosesjon av de døde. De gikk ikke forbi meg; de stanset, som om de ventet på noe. Var det min død de krevde? Jeg trodde det først. Men etter hvert syntes det meg som om de forlangte noe strengere: ikke at jeg skulle utslettes hurtig, men at jeg skulle leve lenge nok til full erkjennelse.

Da ble døden selv en fristelse jeg begynte å mistenke. Kunne også dette være egennytte? Kunne min lengsel etter å brenne opp dette legeme være mindre en soning enn en flukt? Jeg hadde sagt til mennesket på skipet at min død ville lukke serien

av min tilværelse. Men hva om jeg, ved å oppsøke flammene, bare søkte den eneste hvile som ennå kunne tilkomme meg, uten å ha fortjent den? Tanken slo ned i meg som en ny forbannelse. Jeg var for skyldig til å leve, og kanskje også for skyldig til å dø.

Slik drev jeg omkring i et rike hvor selv elementene syntes å strides om hvem som skulle være min bøddel. Stormene reiste seg plutselig og tvang meg til å kaste meg ned bak isskråninger eller kripe inn mellom oppbrutte flak, hvor vinden sang over meg som gjennom et orgel av glass. Andre ganger lå luften så stille at jeg hørte havets fjerne arbeid under isen, et hemmelig stønn som om verden selv bar på en skjult smerte. I slike stunder følte jeg et slektskap med den døde naturen omkring meg. Jeg, som aldri hadde hatt en artsfelle, fant i de knuste issletter et bilde av mitt eget vesen: voldsomt sammenføyd, uten sann enhet, glitrende stundom i et kaldt lys, men dannet for brist, ikke for blomstring.

En natt, eller hva jeg kalte natt, da mørket var tettere og vinden skarpere enn på lenge, så jeg i det fjerne en ujevn glød som ikke kunne være nordlysets høye, vandrende slør. Den lå lavt, blinket og forsvant, som et menneskelig bål kjempende mot været. Først stivnet jeg. Var andre her? Hadde jeg ikke flyktet langt nok fra min arts fiender? Så kom en annen tanke, raskere enn frykten: om det var mennesker i nød, kunne jeg gå forbi? Jeg, hvis hele liv hadde vært et rop etter medlidenhet, skulle jeg fornekte den i den eneste stund da den kunne ytes uten håp om lønn?

Jeg nærmet meg med største forsiktighet. En iskant skjulte meg, og da jeg løftet hodet over den, så jeg ikke en stor gruppe, men to skikkelser og en mindre, sammenkrøpet ved et nesten sluknet bål på et drivende stykke is og vrakgods, større enn en vanlig flåte, men ustadig og truet fra alle kanter av mørkt vann. Den ene var en mann, gammel eller tidlig nedbrutt; den andre en gutt, kanskje i sitt femtende år. Mellom dem lå en kvinne eller ung pike innhyllet i filler, urørlig på en måte som gjorde meg usikker på om hun sov eller døde. Jeg kunne ikke høre deres ord, men jeg så mannens bevegelser; han forsøkte å skjerme glørne med kroppen, mens gutten med stive hender holdt fast i et tau festet til noe under flåtens kant. De var, så vidt jeg kunne dømme, rester etter et forlis eller folk som fra et hvalfangstfartøy var blitt skilt fra sine egne. Deres undergang syntes nær.

I det øyeblikk kjente jeg hvor dypt vanen av avvisning sitter i den utstøtte. Ikke medlidende hast, men redsel var min første drift. Dersom jeg viste meg, ville de, selv døende, skjelve for meg som for et syn fra helvete. Kanskje ville de kaste seg i havet fremfor å motta hjelp fra slike hender. Jeg trakk meg tilbake bak isen og kjempet med meg selv mer voldsomt enn mot stormen. Hva var da min siste prøvelse? Ikke å dø, men å gjøre godt uten å bli sett, eller å tåle å bli sett og likevel fortsette å gjøre godt.

Til sist besluttet jeg å handle slik naturen tillot. Jeg listet meg rundt på le side, hvor et sammenhengende flak nesten berørte deres usikre oppholdssted. Derfra kunne jeg, uten å vise meg fullt, skyve over noen av de vedstykkene jeg hadde samlet, samt det større stykke seilduk jeg hadde båret med meg mot

min egen fremtidige ild. Vinden var gunstig. Først sendte jeg ved, deretter en kasseplanke med harpiks i sprekkene. Gutten oppdaget bevegelsen og ropte ut; mannen snudde seg, grep et jernredskap, og hans ansikt ble ved glørnes oppbluss opplyst av en slik forskrekkelse at jeg kjente min gamle smerte som et spyd i brystet. Jeg stod ennå halvt skjult; men da jeg skjønnte at de ikke forstod hvor hjelpen kom fra, og at de kanskje ville la den drive bort av frykt, reiste jeg meg, så høyt og tydelig at månen, som et øyeblikk brøt frem, falt på min skikkelse.

Aldri skal jeg glemme de lyder som da nådde meg. Gutten gav et skrik så gjennomtrengende at stormen syntes å stanse for å høre det. Den eldre mannen løftet redskapet, men armen sank; han stirret på meg som på en dommens engel, om enn uten himmelsk skjønnhet. Så falt han på kne, ikke i tilbedelse, men i den forvirring hvor frykt og bønn er ett. Jeg kunne ha vendt meg bort. Jeg kunne ha latt dem være til sin skjebne og sagt at mennesket også denne gang hadde valgt skrekk fremfor hjelp. Men et eller annet i mannens sammenbrutte holdning, i guttens fortvilte klamring til den urørlige skikkelsen mellom dem, gjorde at jeg talte.

«Frykt ikke,» sa jeg, og min egen røst lød for mine ører som noe gammelt og gravlagt. «Jeg vil dere intet ondt. Ta veden. Nær ilden. Bind flåten til dette flaket, ellers driver dere ut i råken.»

Om de forstod ordene eller bare tonen, vet jeg ikke. Mannen gjorde korsets tegn med en hånd som skalv. Gutten stirret ennå, men grep så vedkubbene som om nødens herre var sterkere enn redselen. Jeg nærmet meg ytterligere, festet med min kraft deres tau til en kant av det større isstykket, og dro dem

langsomt inn mot en smal passasje hvor flere flak hadde støtt sammen og dannet et slags skjermet le. Den urørlige skikkelsen løftet da hodet svakt; det var en ung kvinne, blek som snøen, men levende. Hennes øyne åpnet seg og falt på meg. Hun skrek ikke. Hun så på meg med den sløvhet som kommer når lidelsen har uttømt selv frykten.

Jeg tente deres bål på ny. Det var en enkel handling; et ståål, noen tørre rester, harpiksens plutselige flamme. Men da ilden steg, slo dens lys opp mot mitt ansikt og mine hender, og jeg så mannen vike tilbake med et uttrykk jeg kjente altfor vel. Ikke takknemlighet, ikke engang forundring uten dom, men den instinktive avsky som hele menneskeslekten synes å bære rede for meg. Likevel døde de ikke. Gutten fikk varme i fingrene; kvinnen drakk litt smeltet isvann; mannen mumlet ord jeg ikke fullt oppfattet, kanskje en bønn, kanskje et forsøk på å spørre hvem eller hva jeg var.

Jeg svarte ikke på det siste. Jeg pekte bare mot en mørkere masse i det fjerne, som kunne være fast is eller kanskje land. «Når lyset vender tilbake,» sa jeg, «gå dit. Hold dere samlet. Vindene driver denne vei.»

Mannen hvisket da, med en stemme hes av kulde: «Hvis du er av Gud, velsigne Han deg. Hvis du er av mørket, så forbarmer Gud seg over oss.»

Denne tale, som i en annen munn kunne ha virket from og uskyldig, skar i meg med en særegen bitterhet. Selv i mottatt hjelp kunne mennesket ikke forestille seg min eksistens uten å stille den mellom himmel og helvete, aldri blant jordens sørgende. Jeg svarte ham ikke. Jeg så på dem et øyeblikk til.

Gutten, som hadde sluttet å skjelve så voldsomt, trakk seilduken om søsteren eller hustruen, og hennes hode sank mot hans skulder. De levde nå kanskje på grunn av meg. Denne tanke, som en gang ville ha fylt meg med en høy og mild glede, kom til meg underlig svekket, som et minne om en følelse snarere enn følelsen selv. Men den var ikke død. Under lag av raseri, forbrytelse og selvforakt glødet ennå et kull som ikke helt ville slukne.

Jeg gikk bort før dagslyset kunne utlevere dem eller meg for lenge til hverandres blikk. Da jeg hadde nådd en høyrygget skruning av is, vendte jeg meg om. Bålet lyste som et lite, rødt øye i ødemarken. Rundt det satt de tre menneskene, små som insekter i den uendelige hvithet. Jeg, som var sterkere enn alle tre tilsammen og mer herdbar enn noen av dem, følte meg i den stund fattigere enn den ringeste av dem. De hadde, tross nød og skrekk, hverandre. Jeg hadde utført en gjerning som lignet godhet, men måtte straks flykte fra dens gjenstand som en tyv.

Etter dette kunne jeg ikke lenger med samme enkelhet tenke på min plan. Ilden, som skulle være min dom og min hvile, hadde varmet andre før den fortærte meg. Var dette en forsinkelse påtvunget av skjebnen, eller et tegn på at jeg ikke hadde rett til å dømme meg selv før jeg hadde forsøkt, om enn i få og skjulte handlinger, å motvirke noe av den sorg jeg hadde satt i verden? Men hvorledes skulle det skje? Jeg kunne ikke tre frem blant mennesker som velgjører; mitt ansikt ville gjøre min hånd mistenkt før den rakk å gi. Og dog følte jeg, etter møtet med de skibbrudne, at dersom jeg nå kastet meg i havet eller satte fyr på mitt bål, ville en ny anklage følge meg inn i intetheten: at jeg hadde avsluttet alt i det øyeblikk da jeg atter kunne ha lidd for

andre.

Jeg vandret derfor sørover, om enn ikke med fast hensikt, så langt isens drift og havets luner tillot. Jeg sa til meg selv at jeg bare søkte et sikrere sted for mitt bål, rikere på ved, mindre utsatt for vindens innfall. Men ofte merket jeg at min kurs bøyd av mot de ruter hvor mennesker kunne tenkes å ferdes, som om en usynlig tråd ennå drog meg mot min egen plage. Jeg holdt meg skjult, beveget meg om natten eller i tåke, og lot ingen se meg dersom jeg kunne unngå det. Men spor av menneskelig virksomhet — en forlatt slede, rester av et leirbål, en klut fastfrosset i isen, fottråkk ved en kyststripe — virket på meg med en kraft jeg avskydde. De var tegn på den art som hadde født min lengsel og min ruin.

En aften fant jeg ved kanten av en steinete odde et lite hus, eller snarere en jordhytte, delvis sammenrast og forlatt for vinteren. Inne lå noen gamle fiskeredskaper, en krukke med harskt fett og et knippe ved som eieren kanskje hadde spart til sin tilbakekomst. Jeg kunne ha tatt alt og fortsatt; men da jeg stod der i skumringen, med menneskenes fattige hjelpemidler omkring meg, grep meg en underlig ærbødighet. Dette rom, så ringe at det knapt fortjente navnet bolig, bar likevel preg av orden, av hånden som vender tilbake, av den stillferdige tillit at et menneske kan forlate sitt hus og finne det igjen. Jeg, som hadde knust hjem, smittet sengekamre med død og gjort den tryggeste ildstedsvinkel til et sted for frykt, stod her som en inntrenger i selve menneskets enkleste fred.

Jeg tok bare det mest nødvendige og etterlot i bytte det jeg kunne: jeg hogg mer ved og la den under takskjegget, jeg tettet

en sprekk i veggen med torv og stein, og jeg stilte fiskeredskapene slik at de ikke skulle ruste videre i snøfuktigheten. Da jeg var ferdig, lo jeg bittert over meg selv. Hvilken narraktig soning! Kunne disse små omsorger veie mot et barns liv, en kvinnes uskyld, en venns strupe, en fars knuste hjerte? Nei. Men sjelen, selv i sitt forfall, synes å søke former for orden som om den derved kunne vitne om hva den en gang var skapt for.

Det var i denne hytten, tror jeg, at jeg først satte ord på arket. Hvorfor jeg skrev, vet jeg knapt. Kanskje fordi stemmen, når den ikke har noen mottaker, blir til vanvidd dersom den ikke får feste seg et sted. Kanskje fordi jeg forestilte meg at dersom havet senere tok meg, kunne papiret bli igjen som et svakere spor enn fotavtrykket, men mer varig enn et rop. Og kanskje var det også en siste forfengelighet: at noen, en gang, skulle vite at jeg ikke gikk helt blindt inn i undergangen, men så den, fryktet den, utsatte den, og derved ble enda mer skyldig.

Jeg har ofte tenkt på min første tid, da verden ennå åpenbarte seg for meg som et under. Hvor lett den gang en fugls sang kunne bevege meg, hvor dypt en vennlig stemme i det fjerne kunne fylle meg med håp! Var jeg et annet vesen da? Eller var forbrytelsen alt tilstede som frø i den jord hvor forkastelsen siden falt som frost? Jeg vet det ikke. Men dette vet jeg: intet menneske bør påkalle liv uten å ville møte det med ansvar. Han som gav meg sansning, gav meg også evnen til sår; han som gjorde meg sterk, gjorde meg også mottakelig for ydmykelse; han som tente fornuftens lampe i meg, lot den brenne i et hus som alle dører var lukket for. Dersom jeg siden ble en morder, var det min viljes gjerning, og blodet på mine hender kan ikke

vaskes bort ved å anklage andre. Men de som uten kjærlighet bringer noe følende inn i verden, setter også en forbannelse i bevegelse hvis endelige krets de ikke kan overskue.

Likevel, selv dette er ikke hele sannheten. For jeg kunne ha lidt uskyldig og dødd uskyldig. Jeg valgte noe annet. Det er her min samvittighet aldri lar meg hvile. Menneskene krenket meg, men jeg svarte ved å knuse dem som ikke hadde krenket meg mest. Jeg ble avvist av de sterke, og hevnet meg på de sårbare. Derfor er jeg ikke bare offer, men også forræder mot min egen første lengsel etter godhet. Når jeg ser tilbake, synes det meg at den frykteligste av alle mine handlinger ikke er ett bestemt mord, men det øyeblikk da jeg for første gang samtykket i mitt eget forfall og kalte det rettferdighet.

Nå er jeg trett. Ikke den tretthet som søvnen lindrer, men den som hviler i selve bevisstheten. Hver tanke vender tilbake til samme avgrunn. Jeg samler ved og sprer den igjen. Jeg søker ensomheten og lytter etter stemmer. Jeg avskyr ilden og bøyer meg over dens varme. Jeg vil dø og skyr døden som den feigste. Dersom noen finner disse ord, kan det hende at jeg allerede er borte; men vit da at min slutt, hvor enkel den enn siden måtte synes, ikke ble vunnet uten kamp. Den som er dannet til lidelse, slipper ikke lett ut av livet; selve naturen holder ham tilbake for å gjøre soningen full.

Om jeg ennå skal utføre én god gjerning før jeg går til min dom, vet jeg ikke. Kanskje var den lille hjelp jeg ga de skibbrudne, tilstrekkelig bare til å lære meg hvor utilstrekkelig enhver sen dyd er. Kanskje var den et bedrag, et siste forsøk fra stoltheten på å smykke seg før undergangen. Men da den unge kvinnes

øyne møtte mine uten skrik, da gutten tok imot veden fra mine hender, da ilden steg mellom oss som noe både menneskelig og ubestikkelig, følte jeg for et øyeblikk ikke håp, men noe som lignet sannhet: at jeg ennå, til tross for alt, ikke var helt løsrevet fra det gode, bare uverdig til å eie det.

Hvis dette er min siste bekjennelse, la den ikke be om frifinnelse. Jeg fortjener ingen. La den heller stå som vitnesbyrd om at selv i det mest fordervede bryst kan erkjennelsen overleve, og at den er en strengere ild enn den som fortærer tre og kjøtt. Jeg går videre mot kulde, mørke og det jeg lenge har kalt hvile. Men om havet atter støter meg tilbake, om vinden igjen slukker mitt bål, om jeg drives sørover mot menneskers spor som en forbrytelse naturen selv nekter å skjule, da er også det en del av min straff.

For jeg begynner å ane at intet løfte, selv gitt ved en død manns bære og under himmelens ytterste mørke, kan fullbyrdes alene ved viljens ord. Det må kjempes gjennom kroppens klamring, minnets opprør og den siste gnist av medlidenhet som nekter å dø. Og kanskje er dette den dypeste dom over meg: at jeg, som ønsket å bli et rent askegrått intet, ennå bærer i meg nok av menneskelig hunger til å stanse ved andres nød.

Her opphører skriften på det blad som først ble vist meg. Om flere ark har gått tapt, eller om forfatteren virkelig avbrøt sin beretning ved dette punkt, kan jeg ikke avgjøre. Men da jeg hadde lest den siste linje, satt jeg lenge uten å røre meg. Utenfor lå natten over innsjøen mørk og nesten stille; kun vinden strøk av og til langs husveggen med en lyd som minnet om en fjern hånd over glass. Jeg kunne ikke fri meg fra den

tanke at beretningen ikke var et gravskrift, men en overgang — at den som skrev den, ennå vandret et sted mellom is, stein og menneskelig frykt, holdt tilbake fra døden ikke ved håp, men ved straffens egen utholdenhet.

Da jeg omsider løftet blikket, så jeg Ernest Frankenstein sitte på den andre siden av bordet og stirre på meg med et ansikt hvor både avsky og medlidenhet kjempet om herredømmet.

«Så han søkte ikke bare å unnslippe,» sa han lavt. «Han søkte også, i sitt mørke, å gjøre godt.»

«Ja,» svarte jeg, og min egen stemme lød meg tung. «Eller han trodde at han søkte det. Og kanskje er den forskjell, for slike sjeler som vår ulykkelige fiende, den vanskeligste av alle å dømme.»

Ernest bøyde hodet. Ingen av oss talte på lenge. For nå stod det klarere enn før at dersom vi fortsatt fulgte hans spor, da forfulgte vi ikke lenger bare et uhyre i villmarken, men en skapning hvis kamp med døden var innvevd med den siste rest av samvittighet. Og over denne erkjennelse falt en kulde som ingen ild i menneskers hus helt kunne fordrive.

Kapittel 11: Den reddede barnet

Det følgende ble meg meddelt under slike omstendigheter at jeg, om jeg hadde vært mindre vant til den sørgelige tvetydighet som nå ledsaget hvert spor vi fulgte, ville ha forkastet beretningen som bygdesnakk, oppøst av frykt og pyntet av vinterkveldens lediggang. Men den mann som talte, var ikke gitt til overdrivelse; hans ansikt bar den alvorlige enkelhet som ofte kjennetegner dem hvis liv er tilbrakt nær naturens harde nødvendigheter, og det lå i hans stemme en motvilje mot selve det han fortalte, som gjorde hans ord mer troverdige enn mange eder.

Vi hadde dratt videre fra de steder hvor min ulykkelige venns ungdom og håp engang hadde hatt sitt sete, og søkte nå ikke alene i Genève og dens nærmeste omgivelser, men i de spredte dalfører og landsbyer hvor rykter om en ensom kjempe fra tid til annen hadde satt sinnene i uro. Ernest Frankenstein ledsaget meg med en utholdenhet som jeg i begynnelsen knapt hadde ventet av en mann oppdratt til fredeligere plikter; men sorg, når den ikke knuser, herder stundom de mildeste naturer til en nesten asketisk standhaftighet. Han talte lite på reisen den dagen da vi nådde den lille bygden hvor denne hendelsen skulle bringes for vår kunnskap. Snøen lå ikke dyp, men gammel og sammenpresset i skyggene; mellom de mørke granstammer glinset isvannets bleke åre som et sår i jorden, og over de høyere topper hvilte en himmel så klar og kald at den syntes å være skåret ut av et metall uten barmhjertighet.

Vertshuset hvor vi tok inn, var av den alminnelige, nøysomme sort som på slike steder rommer både den reisende, den fattige bonde og den tavse handelsmann. I den lave stuen, hvor en røykende ild holdt vinteren på avstand uten å beseire den, satt en eldre mann med bredskuldret skikkelse og vindherjede trekk. Han var kjent av verten som en jeger og fører gjennom de vanskeligere skogstrekninger, og da han hørte at vi hadde forhørt oss om underlige observasjoner i dalen, kastet han først et skarpt og mistroisk blikk på oss, som om han ville prøve om vår nysgjerrighet var av det tomme og latterlige slag. Men da Ernest nevnte sitt navn, og da jeg med all den verdighet jeg kunne samle, lot ham forstå at vår søken hadde sitt opphav i gamle og blodige ulykker, forandret hans vesen seg. Han ba om mer vin, skjøv kruset fra seg urørt, og begynte.

«Det var for tre uker siden,» sa han, «på ettermiddagen, da lyset alt var i ferd med å dø mellom åsene. Jeg hadde vært oppe ved den øvre stien mot ravinen for å se til noen feller, og var på vei ned igjen. Kulden hadde holdt seg flere dager, men den dagen var luften blitt tyngre, som om en tømildnet overflatene mens frosten ennå holdt dypet i sitt grep. De er farlige timer i våre fjell; snøen synes fast, og jorden under den er svikefull. Nede, nær bekken, går en smal sti forbi en skrent som ingen klok mor lar små barn nærme seg alene. Men barn hører ikke alltid på klokskap, og de fattige har ikke alltid en hånd ledig til å holde hver liten fot tilbake.»

Han stanset et øyeblikk og så inn i ilden, som om flammens røde hjerte kunne gi ham mot til å fortsette.

«Jeg hørte først skriket. Ikke et langt skrik, men ett eneste, skarpt og gjennomtrengende, slikt som går rett inn i benene på en mann. Jeg sprang mot lyden. Da jeg nådde åpningen mellom trærne, så jeg et lite barn, en pike på kanskje fem eller seks år, stå vaklende ute på en utglidd snøkant over bekken. Vannet der er ikke bredt, men voldsomt; det løper mellom stein og is med en kraft som drar under seg det som faller i det. Enda mens jeg så, gav kanten etter. Barnet forsvant.»

Ernest, som hittil hadde sittet med bøyd panne og sammenfoldede hender, løftet hodet brått. En skygge fór over hans ansikt; jeg visste at synet av et barn i fare måtte vekke i ham minner som aldri sov.

«Jeg var for langt borte,» fortsatte mannen. «Jeg løp, men jeg visste at jeg ikke kunne nå frem i tide. Og da så jeg den andre.»

Her falt en slik stillhet i stuen at selv veden i gruen syntes å tie.

«Han kom ikke som et menneske kommer,» sa jegeren med langsam tyngde, «for intet menneske kan bevege seg slik over den slags grunn. Han sprang fra stein til stein, fra skrent til skrent, som om hans lemmer var gjort for en villere verden enn vår. Jeg så ham bare et øyeblikk i fullt lys, og det var nok. Han var høyere enn noen mann jeg har sett, kledd i filler som vinden slo om hans legeme, og hans ansikt—» Han gjorde en bevegelse med hånden, som om språket nektet ham tjeneste. «Gud bevare meg, jeg trodde først at selve fjellets ånd hadde tatt skikkelse. Men om synet var gruffullt, var gjerningen rask og sikker. Han kastet seg ned langs bredden, ut på en stein som hang over strømmen, og før barnet kunne slås under isen igjen, grep han det med én arm. Vannet skummet om ham, og den

steinen jeg trodde ville bære ingen vekt, knaket under støtet. Likevel reiste han seg med barnet presset mot brystet og kom opp igjen som om kulden ikke hadde makt over hans kjøtt.»

Da mannen hadde sagt dette, sank han tilbake og trakk pusten dypt, som en som selv på ny hadde gjennomlevd den fare han beskrev.

«Og hva skjedde så?» spurte jeg.

Han så på meg med et uttrykk hvor avsky og skam blandet seg på en måte jeg aldri siden har glemt.

«Det som alltid skjer,» svarte han. «Morens rop hadde alt samlet folk fra de nærmeste husene. De så barnet levende i armene på det vesenet, men de så ikke redningen først; de så ansiktet. En av mennene, far til barnet, eller kanskje onkelen, jeg husker ikke, grep sin borse, som han bar fordi ulv nylig var sett i skogen. Han ropte at djevelen hadde tatt piken og at den måtte skytes før den for med henne. Jeg skrek til ham at han skulle holde inne, for barnet var reddet. Men frykt er døv. Det vesenet satte barnet fra seg på snøen, ikke hardt, men varsomt, som om det visste hvor skjør en slik byrde er. Piken begynte å gråte; moren styrtet frem. I samme øyeblikk lød skuddet.»

Ved disse ord fór Ernest opp fra stolen så brått at den skrapte mot gulvet. «Han skjøt?» utbrøt han. «En mann skjøt på den som holdt hans barn i live?»

Jegeren nikket langsomt. «Ja. Jeg vet ikke om kulen traff dypt; avstanden var kort, men hånden skalv. Jeg så vesenet rykke tilbake, som om det hadde fått et voldsomt slag i skulderen eller siden. Det satte hånden dit og stirret et øyeblikk på blodet. Jeg

sier Dem, herrer, det var ikke raseriet hos et dyr i det blikket. Hadde det vært det, ville flere av oss ikke sittet her nå. Nei, det var noe annet—en forferdelse, eller en gammel erkjennelse som kom tilbake. Han så på barnet, så på mannen med bøylen ennå i hånden, og løftet så sitt eget ansikt mot oss alle med et uttrykk som om han spurte himmelen selv hva mer den krevde av ham.»

Her skjulte Ernest sitt ansikt med begge hender. Jeg kjente at en iskald skjelving gikk gjennom meg; for i denne skildring gjenkjente jeg altfor tydelig den ulykkelige skapningens skjebne, slik den var blitt fortalt meg ved min døende venns seng og bekreftet av den fortapte selv. Igjen dydens impuls, igjen den instinktive bevegelse mot å redde, å beskytte, å slutte seg til menneskenes krets ved en god gjerning; og igjen den samme lønn: frykt, vold, forkastelse.

«Hva gjorde han da?» spurte jeg, med en stemme som knapt lød som min egen.

«Han kunne ha drept oss,» svarte jegeren. «Hadde han kastet seg over mannen med børsen, ville ingen ha stoppet ham. Men han gjorde det ikke. Han gav fra seg en lyd—ikke et ord, ikke noe jeg kan gjenta, men heller ikke et brøl. Det var som et menneskes sukk hvis det ble revet gjennom et bryst for stort for menneskelig smerte. Så vendte han seg og forsvant opp mot skogen før noen våget å røre seg. Først da sprang flere etter, av raseri eller skrekk, jeg vet ikke. Men sporene gikk over steder hvor ingen kunne følge ham. Det eneste vi fant, var blod på snøen, mørkt som en skygge i skumringen.»

Etter dette fulgte en lang taushet. Verten, som hadde lyttet med åpen munn og korslagt seg flere ganger under fortellingen,

mumlet noen ord om onde varsler. En kvinne borte ved døren hvisket at barnet siden hadde hatt feber og snakket om et stort, kaldt ansikt som hadde sett på henne med sørgmodige øyne. Jegeren bannet lavt over slikt prat og sa at barnet nå levde og var ved godt mot. Men nettopp denne enkle opplysning, at den lille skapning levde fordi en hånd ingen ville ta i, hadde løftet henne fra dødens strøm, traff meg med en kraft som de fleste mer høyrøstede detaljer ikke ville ha hatt.

Senere samme kveld, da de andre hadde trukket seg tilbake og bare Ernest og jeg ble sittende ved ilden, talte han først etter lang tid.

«Hvor dypt,» sa han, «må ikke et vesen være sunket i sin egen forakt og i vår, dersom det gjør godt uten engang å vente annet enn slag for sin gjerning? Og hva sier det om oss? Vi har kalt ham uhyre; og Gud vet, hans hender er røde av uskyldiges blod. Men dersom enhver dør hvor han banket, ble stengt før han kunne vise annet enn sitt åsyn; dersom hvert forsøk på å handle rett ble møtt som et overgrep; dersom den eneste belønning for barmhjertighet var en kule—hvem av oss ville da enda kjenne dydens stemme?»

Jeg svarte ikke straks. For det lå i hans ord en anklage som ikke bare rammet den drapsmann vi fulgte, men menneskeslekten selv, og kanskje særlig de menn som, som Victor Frankenstein og i en svakere og mer allmenn betydning vi andre, bringer til verden det de ikke vil vedkjenne seg når det viser seg vanskelig å elske.

«Vi må ikke,» sa jeg endelig, «la medlidenheten for denne handling utslette minnet om de døde. William, Justine, Henry,

Elizabeth—disse navn kan ingen god gjerning viske bort. Men heller ikke kan vi, om vi vil være rettferdige, nekte å se det som her åpenbares. Det finnes ennå i ham en kamp. Ikke fred; kanskje aldri fred. Men en kamp mellom den ondskap han har valgt, og den første trang til godhet som aldri helt synes å dø.»

Ernest senket hendene og så inn i glørne. «Da er spørsmålet enda mer fryktelig,» svarte han, «for dersom det gode kan overleve selv i et slikt mørke, hva blir da vår skyld om vi slukker det hver gang det tenner seg?»

Disse ord fulgte meg inn i natten. Jeg sov lite. Vinden hadde reist seg og gikk langs taket med en klage så langtrukken at det lød som om selve dalen pustet tungt i søvne. Flere ganger syntes jeg å høre skritt utenfor, tunge og forsiktige, og én gang reiste jeg meg og åpnet lemmen mot gårdsplassen. Månen stod lavt bak drivende skyer; snøen lyste med den døde glans som tilhører vinterens seneste timer. Intet levende viste seg. Likevel ble jeg stående lenge, med den forunderlige visshet som ikke hviler på sansenes bevis, men på sjelens uro, at et blikk fra mørket et sted hvilte på huset, ikke fiendtlig, men vaksomt, som om den utstøtte selv var blitt bundet til menneskenes boliger av en trang han ikke kunne kue og ikke kunne tilfredsstille.

Neste morgen søkte vi opp familien som hadde vært gjenstand for denne hendelsen. Huset lå lavt og fattig nær bekken, hvis strøm nå var delvis skjult under ny is, men hvis mørke bevegelse fortsatt kunne anes der hvor vannet tvang seg frem som en svart tanke under det hvite dekke. Moren, en blek kvinne med det utslitte uttrykk som nød og redsel etterlater, tok imot oss med synlig motvilje da hun hørte hva vårt ærend gjaldt.

Hun klemte barnet, som stod ved hennes skjørt, tettere inntil seg, som om selve omtalen av redningsmannen kunne føre ham tilbake over terskelen.

Piken var lys av hår og så svakelig ut, men hennes øyne hadde det klare, undersøgende alvor som syke barn stundom bærer, som om de altfor tidlig har sett inn i en verden av fare. Ernest knelte for henne med en mildhet som gjorde henne mindre sky, og spurte om hun husket noe fra dagen ved bekken. Moren ville først tysse på henne; men barnet svarte likevel, langsomt og uten pynt.

«Jeg falt,» sa hun, «og vannet var kaldt og mørkt. Så kom en stor mann. Han var stygg, men han holdt meg slik mor holder lillebror når han gråter. Han sa ikke noe. Han så trist ut.»

Moren skalv ved disse ordene og utbrøt at barnet snakket i feberfantasier. Men piken ristet på hodet med en enkel stahet. «Nei,» fortsatte hun, «han satte meg ned og så på meg som om han ville vite om jeg var hel. Så smalt det. Da ble han såret. Jeg ville si takk, men mor tok meg.»

Ernest bøyde seg bort; jeg så at hans øyne var fylt. Faren, som nå kom inn, var en kraftig mann, mørk av vær og arbeid. Hans ansikt stivnet da han forstod hva vi hadde fått høre. Først forsvarte han seg heftig. Han hadde handlet i blind redsel; hvem ville ikke ha gjort det samme ved synet av et slikt vesen med ens barn i armene? Kunne han vite? Kunne noen vite? Men etter hvert som han talte, smuldret hans vrede opp i en hard og ordknapp skam. Han hadde siden fulgt blodsporene et stykke oppover bakken, fortalte han, og på et sted der vesenet tydelig hadde stanset, hadde han funnet i snøen avtrykket av en hånd,

som om den sårede hadde støttet seg mot jorden. Ved siden av dette lå ingen trussel, intet spor av forberedelse til angrep, bare blod og mer blod. «Det var da,» sa mannen lavere, «at jeg for første gang tenkte at jeg kanskje hadde skutt på noe som ikke ville meg ondt i den stunden.»

Vi bad om å få se stedet. Han nølte, men førte oss til sist. Luften var skarp og stille; hver gren bar en tynn byrde av rim som glitret med et nesten hånlig skjønn. På kanten av ravinen kunne man ennå se hvor snøen hadde gitt etter. Nedenfor brusset vannet svart mellom isflakene. Litt høyere oppe, ved foten av en furu som vinden hadde bøyd mot dalen, viste mannen oss et svakt brunlig merke på den bleknede snøen og på barken. Der måtte kulen, eller fallet, ha åpnet kjøttet.

Ikke langt derfra fant Ernest noe som verken faren eller de andre hadde lagt merke til eller aktet på. Delvis skjult under et nytt lag rim lå en smal stripe av grovt, mørkt tøy, revet av et plagg og stivnet av gammelt blod. Han tok den opp med en ærbødighet som ville den vært en relikvie fra en martyr eller en rest etter en forbryter; og i sannhet var den kanskje begge deler. Vi undersøkte også marken omkring og oppdaget, på en stein hvor snøen nylig hadde glidd av, tegn som kunne ha vært merker etter fingre presset hardt mot overflaten. Det var som om den sårede der hadde stanset, ikke bare av svakhet, men i en siste kamp med seg selv.

Da vi vendte tilbake mot landsbyen, gikk Ernest lenge taus. Endelig sa han: «Han kunne ha tatt barnet med seg. Han kunne, i sin hevnløst, ha brukt denne ulykken til å øke vår arts elendighet. I stedet reddet han og gikk. Jeg vet ikke lenger om

det mest skremmende ved ham er hans ondskap, eller dette—at han ennå kan velge det gode.»

«Kanskje,» svarte jeg, «er det nettopp dette som gjør hans skjebne så ufattelig sørgelig. Den fullkomne demon ville vært enklere å fordømme. Men et vesen som har myrdet og likevel redder; som hater menneskene og likevel bøyer seg over et barn med varsomhet; som mottar en kule for barmhjertighet og likevel avstår fra hevn i samme øyeblikk—et slikt vesen tvinger oss til å se ikke bare avgrunnen i ham, men den avgrunn mellom menneskenes dom og Guds.»

Om kvelden skrev jeg ned denne beretning med størst mulig nøyaktighet, for jeg følte at den ikke måtte gå tapt blant de mange mer tvilsomme rykter som omgav vår ferd. Og mens pennen gikk over arket, ble jeg grepet av den tanke at kanskje ingen handling så tydelig prøver en sjels sanne tilbøyelighet som den som utføres uten håp om ros, ja med visshet om straff. Mennesket kan stundom være godt for hederens skyld, for kjærlighetens skyld, eller av frykt for sin egen samvittighet; men hva skal man si om den som handler rett når all erfaring lærer ham at rettferd vil møtes med hat? Enten må en slik skapning være tåpelig hinsides all forstand, eller så lever det i ham en siste gnist av den moralske ild som ingen storm helt har kunnet slukke.

Men om denne gnist ennå glødet, hvor lenge kunne den vare i den ødemark av avvisning som var blitt ham til del? Hver ny forulempelse, hvert nytt skudd, hver nye skrekkfylte mine måtte blåse både på hans raseri og hans fortvilelse. Slik stod spørsmålet atter for oss i all sin forferdelige enkelhet: ikke om

han hadde syndet—for det var åpenbart—men om verden, ved bestandig å nekte selv hans ensomme dyd ethvert navn og enhver tilflukt, selv tok del i å opprettholde den forbannelse den fryktet.

Utenfor vårt vindu lå dalen under måneskinnet som et hav av aske. Bekken lød der nede med uavlatelig, mørk hast, som tiden selv når den bærer liv og skyld mot et ukjent hav. Og et sted, kanskje ikke langt borte, vandret den sårede skikkelse videre mellom trær og klipper, uten takk, uten hvile, med blodet fra sin side og et barns uuttalte velsignelse som den eneste lønn for en handling ingen ville eie. Slik ble også denne hendelsen ikke til avslutning, men til ny uro; for dersom dyd ennå kunne overleve i den utstøtte når ingen anerkjennelse ble den gitt, da var den ikke bare et håp, men en dom over alle som hadde nektet den rom.

Kapittel 12: Ildens fristelse

Det var mot kveld, under en himmel hvor det siste bleke lys syntes å nøle som en samvittighet ved terskelen til natt, at vi igjen trådte inn i det øde belte av skog og stein hvor de seneste spor hadde ledet oss. Dagen hadde vært skarp og nesten uten lyd; selv vinden, som så ofte gjør fjellets ensomhet mer talende ved sitt klagende spill mellom tind og gran, holdt seg tilbake som om naturen ventet. Over de høye ryggene lå sneen i lange, døde folder, men nede mellom stammene var jorden svart og hard, og hist og her løftet falne furuer sine bleke røtter som knokler opp av en grav.

Ernest gikk ved min side med den faste taushet som hos ham ikke lenger var tegn på ubeslutsomhet, men på en vilje som hadde lært å skjule sin bevegelse for ikke å sløse den bort. I de foregående dager hadde vi hørt nok til å nære håp og frykt i samme mål. Barnet som var reddet fra strømmen; den fremmede skikkelse som var sett vike unna menneskers takknemlighet; de ufullstendige fotspor, større enn noe menneskes, men ofte halvt utslettet av vind og smeltning; alt dette hadde virket på vårt sinn med en makt som det ville vært dårskap å kalle visshet, men som det ikke lenger stod i vår makt å avvise. Og nå var enda et tegn kommet til.

Ved daggry samme morgen hadde en kullbrenner fra en avsidesliggende dal søkt oss opp i vertshuset hvor vi hvilte. Han var en grov, men ikke uforstandig mann, og fortalte, med den motvillighet som ærlige mennesker ofte viser når de frykter å bli holdt for overtroiske, at han ved skoggrensen hadde funnet et sted hvor trær var felt med en styrke og hurtighet ingen øks

alene syntes å kunne forklare. Ved siden av lå en haug av tørre grener, ordnet ikke som til vanlig vinterforråd, men som om noen med alvorlig hensikt samlet føde for én eneste, stor ild. Nær dette sted hadde han sett merker i den frosne jord, og én gang, da skumringen falt, ment å skjelne en høy skikkelse som bar en stamme på skulderen og forsvant lydløst inn blant klippene. Mannen hadde ikke våget å nærme seg; men han hadde korset seg, og siden, drevet mindre av fromhet enn av en bondes nysgjerrighet, gått tilbake i dagslys og funnet arbeidet fortsatt.

«Det er hans hånd,» sa Ernest da beretningen var endt, og han vendte seg bort for at den fremmede ikke skulle lese for meget i hans ansikt. «Den hånd som kvalte min bror, og som likevel løftet et barn opp av vannet. Gud hjelpe oss, Walton, for jeg vet ikke med hvilken bønn jeg bør nærme meg dette vesen.»

Jeg svarte ikke straks. Det var i sannhet kommet over meg en fornemmelse som ikke var ulik den jeg hadde kjent på de ytterste hav, da mørket foran skipet syntes å skjule ikke bare is og avgrunn, men en vilje. Jeg hadde sett dette uhyre bøye seg over sin døde skaper med tårer og fortvilelse; jeg hadde hørt det avlegge sitt løfte om ild og selvutslettelse; og likevel, siden den natt, hadde all erfaring lært meg at menneskets høytideligste forsikringer ofte brytes mindre av list enn av den smertefulle ubestendighet som bor i enhver lidenskap. Kunne også han, som var formet av motsetning og vold, ha vaklet ved randen av sin bestemte undergang? Eller var dette, som Ernest mente, nettopp oppfyllelsen av hans ord, det siste arbeid før flammene?

Vi tok derfor den smale sti kullbrenneren hadde anvist, og jo dypere vi kom inn under skogens dystre hvelv, desto mer påtrengende ble følelsen av at vi nærmet oss et sted hvor en skjebne alt hadde tatt sete. Det var ikke alene sporene som overbeviste oss. Flere ganger fant vi bark revet av med en voldsomhet ingen vanlig reisende kunne etterlate, og en gang støtte Ernest med foten mot et kullsvart merke i sneen, som om en brann nylig hadde vært tent og hastig kvalt. Han bøyd seg og tok opp en halvforkullet kvist.

«Han forsøker ilden,» sa han. «Som en dødsdømt som kjenner på lenken før han trer frem.»

Disse ord gjorde inntrykk på meg, ikke bare ved sin sannhet, men fordi de kom fra en mann hvis sorg ennå var så nær at enhver forestilling om den skyldige måtte være blandet av avsky. Jeg så på Ernest og forstod at hans sjel, uten å gi avkall på rettferdigheten, var kommet til det punkt hvor den ikke lenger kunne nære et rent hat. Og dette forekom meg frykteligere enn vrede. For et menneske kan støtte seg på sin harme som på et våpen; men når den glir over i medlidenhet, står han ubeskyttet for sin egen tvil.

Mørket steg mellom stammene. Et blyfarget skjær lå ennå over høydene, men nede i skogen begynte gjenstandene å løse seg fra sin faste form og anta den usikre storhet som natten gir alt som allerede er stort. Vi gikk langsommere. Hver lyd syntes enten å være intet eller alt. En gren som knakk under vår fot, lød som et varsel; et drypp fra smeltende is lød som en tåre falt i et gravkammer. Så stanset Ernest plutselig og grep min arm.

Foran oss, langt inne mellom de mørke stammene, glødet et svakt, rødt skjær.

Det var ikke flammen selv vi først så, men dens gjenskin, lavt og skjelvende, som om jorden et sted pustet ild gjennom sin egen kulde. Vi slukte straks lyset fra vår lykt og gikk videre med den største forsiktighet. Jo nærmere vi kom, desto tydeligere ble det at gløden steg og sank ikke som fra et hus eller et bål i vanlig bruk, men som fra en ild som med vilje ble holdt tilbake, næret langsomt, nesten andektig. Vi hørte ingen stemme. Kun, en gang, et tungt fall, som av ved lagt på ved.

Til sist nådde vi utkanten av en liten åpning i skogen, omkranset på tre sider av klipper og på den fjerde av graner så tette at de dannet en vegg. Midt i denne dystre ring var et bål reist, men ennå ikke satt i sin fulle makt. Store stammer lå i kryss over hverandre, mellom dem tørre grener, harpiksrik bark og den slags brensel som gir hurtig og voldsom flamme. Hele anordningen bar preg av en forstand som ikke søkte varme, men ødeleggelse. Og ved siden av dette sørgelige alter stod han.

Jeg skal ikke forsøke å beskrive den rystelse som da gjennomløp meg. Hans skikkelse, som i mitt minne alltid var knyttet til isens hvite ødemark og til den døde Victor på dekket av mitt skip, stod her omsider ikke mot den arktiske natt, men mot en jordisk ild, og ved denne forandring syntes hans elendighet nesten mer fryktinngytende. Han var ikke mindre høy eller mindre fryktelig av utseende; men det lå over hele hans holdning en utmattelse, ikke alene legemlig, men av viljen selv. Det var som om den kraft som så lenge hadde båret ham

gjennom hat, hunger og kulde, nå bare tjente til å føre ham til det sted hvor han kunne opphøre.

Han sto vendt halvt bort fra oss og holdt en gren i hånden. Det røde lyset steg opp over hans trekk og lot dem vekselvis tre frem og synke tilbake i skygge, så hans ansikt forekom å kjempe med seg selv mellom glød og natt. Da vinden rørte bålet, flakket lyset over de gule, arrede linjer i hans hud, over den svarte, uordnede hårmassen og over øynene, hvis dype hulhet gjorde deres glans enda mer uhyggelig. Han så ikke på oss. Kanskje hadde han alt hørt oss og foraktet all flukt; kanskje var hans tanker vendt så fullstendig innover at intet ytre trengte inn før det selv valgte å tale.

Ernest tok et skritt frem. Jeg holdt ham tilbake; men han frigjorde seg med en ro som var mer myndig enn voldsom.

«La ham se hvem som kommer,» hvisket han. «Det finnes øyeblikk da selv frykten blir en feighet.»

Han gikk da ut i lysningen, og jeg fulgte ham. Ved lyden av våre skritt vendte skapningen seg langsomt om. Han lot ikke grenen falle; han gjorde ingen bevegelse til angrep eller flukt. Hans blikk gled først over meg med et uttrykk jeg nesten kunne kalle gjenkjennelse, og festet seg så på Ernest. Da skjedde noe jeg aldri siden har kunnet erindre uten skjelving: det fryktelige vesen løftet hodet som under et slag det lenge hadde ventet, og i hans ansikt viste det seg ikke raseri, men en slags mørk, nesten høytidelig overgivelse.

«En Frankenstein,» sa han, og hans røst, skjønt dyp og hes, bar ennå den uhyggelige veltalenhet som gjør hans ord farligere enn en villmanns skrik. «Jeg visste at navnet ikke hadde

opphørt å forfølge meg, skjønt den hånd som først gav det makt over meg, er blitt til støv.»

Ernests bryst hevet seg; men han svarte med beherskelse.

«Og du visste også,» sa han, «at du hadde gjort deg fortjent til å bli forfulgt. Om jeg kommer som min brors slektning, så kommer jeg ikke for hevn alene, men for sannhet. Er dette bålet det samme du lovet ved min brors dødsleie? Eller er også ditt siste ord som alle dine forrige gjerninger, delt mellom anger og bedrag?»

Skapningens øyne senket seg et øyeblikk mot veden. «Bedrag,» gjentok han langsomt. «Menneskene har lært meg det ord ved å gi meg deres ansikter som masker og deres hjerter som stener. Men nei; i dette er jeg sann. Jeg samlet denne ilden for min kropps undergang. Jeg forsøkte flere ganger å gå fra den, slik en synder går fra kirkedøren når han frykter bekjennelsen mer enn dommen. Likevel er jeg kommet tilbake. Jeg er trett av den jord som bærer meg.»

«Og hva gir deg rett,» utbrøt Ernest med plutselig glød, «til selv å velge enden, når andre ble revet bort uten valg? Min bror William hadde ingen ild å tre inn i av fri vilje. Justine hadde intet bål som rensket hennes uskyld for menneskers løgn. Elizabeth—» Hans stemme brast, men han tvang den tilbake. «Skal du dø som din egen dommer og dermed unndra deg alt ansvar?»

Ved disse navnene, uttalt i den døde skogens nærvær, fór en forandring over skapningens trekk mer fryktelig enn vrede. Han slo hånden for sitt ansikt, ikke som for å skjule skam for oss, men som om minnene selv brant sterkere enn den flamme han

hadde tent.

«Tal ikke deres navn,» sa han. «Hver stavelse er som glødende jern gjennom mitt sinn. Tror du at døden vil frikjenne meg? Å, hadde jeg vært så simpel! Nei; jeg søker ikke uskyld i flammene. Jeg søker bare stumhet. Ansvar! Den byrde har jeg båret siden den første håpefulle tanke i mitt bryst ble knust under menneskers avsky. Men ansvaret er ikke mitt alene.»

Han vendte seg da mot meg, og det var som om den gamle scenen på skipet et øyeblikk gjenoppstod mellom oss, men nå under andre himler og med en tredje dommer til stede.

«Du, Walton, vet det. Din venn, min skaper, bekjente sin overmodige tørst etter makt, men verden elsker å legge all skyld i den hånd som slår, og glemme den hånd som formet den. Jeg er skyldig; ja, mer enn noe annet levende vesen. Men hva er jeg skyldig i? I å ha latt hatet bli min lov, fordi kjærlighet ble nektet meg; i å ha lært menneskenes grusomhet med en lærvillighet som var mitt vesens fordervelse. Dersom jeg nå brenner, da er det ikke som en ren sjel stiger til himmels, men som et mislykket verk blir til aske for at ingen ny ulykke skal avles av det.»

Jeg svarte ikke straks; for i sannhet sto vi ved den avgrunn hvor ord enten blir for små eller for mektige. Endelig sa jeg: «Og likevel lever du ennå. Så lenge du lever, kan du høre, og så lenge du hører, er du ikke helt utenfor den dom som også kan være nåde. Om du dør her, uten vitne, vil verden bevare bare frykten. Om du lever—»

«Til hva?» ropte han, og for første gang brøt en voldsomhet frem som fikk bålets glør til å synes bleke. «Til hvilket liv kaller du meg? Til skogen, hvor barnet jeg redder må læres å skjelve

ved min skygge? Til landsbyen, hvor den første bønn om brød besvares med gevær eller sten? Til en from botsgang blant mennesker som nekter meg det første vilkår for bot, nemlig å bli sett som mer enn et syn? Nei! Jeg har streifet nær deres hjem som en fordømt ånd, og selv når jeg gjorde godt, måtte jeg gjøre det som tyven gjør: i mørke, med ansiktet skjult. Skulle jeg kalle dette menneskelighet?»

Ernest hadde lyttet med sammenbitte trekk; men da den andre tystnet, trådte han nærmere bålet, så den varme gløden nådde hans ansikt.

«Kanskje ikke,» sa han lavt, «kanskje finnes intet sted for deg blant mennesker. Det er den mest fryktelige del av denne historien, og også den skam vi andre må bære. Men dersom du dør nå, så dør også enhver plikt vi kunne hatt til å erkjenne vår del. Da blir alt lagt på uhyret, og menneskene går rene bort. Det vil være en ny løgn, og du vil selv forsegle den.»

Skapningen stirret på ham med et uttrykk som langsomt gikk fra mørk trots til undring. «Du taler som hans bror,» sa han, «og dog ikke som han ville ha talt. Victor ville ha søkt min tilintetgjørelse som eneste soning.»

«Victor var også den mest sårede,» svarte Ernest. «Og han var den som skapte deg uten å forbli hos sitt verk. Jeg er ikke han. Jeg kan ikke tilgi i andres navn; de døde tilhører Gud. Men jeg kan nekte deg den letthet å gjøre din ild til slutt på alt ansvar.»

Disse ord falt mellom dem som en dom ingen av dem fullt hadde forutsett. Skapningen så igjen på bålet. Med et langsomt kast la han grenen han holdt, oppå stablene. En flamme sprang opp, grep et øyeblikk med begjær, og kastet et rødt skjær høyt opp

mot klippeveggen bak ham. I dette lyset så jeg hans ansikt tydeligere enn noen gang før: ikke forsonet, ikke mildnet, men stanset på terskelen mellom beslutning og tilbakekall.

Så løftet han armen, som om han i neste øyeblikk ville styrte hele den brennende massen sammen og gå inn i den.

Og vi stod, uten å vite om ord, bønn eller makt kunne holde ham tilbake.

Kapittel 13: Møtet ved brekanten

Det var ved den time da dagen, allerede svekket av vinterens korte nåde, begynte å trekke sitt bleke åndedrag tilbake fra fjellene, at vi nådde den brekant hvor sporene hadde ledet oss. Foran oss lå isen som et knust rike, opprevet i tårn, skar og blågrønne avgrunner, hvor et dødt lys skalv som om det kom nedenfra, fra jordens begravde sorg. Bak oss stod skogen mørk og taus; granene bar sin sne som gamle menn bærer skyld, uten klage og uten lindring. Den ild som natten før hadde flammet mellom stenene, var borte, men dens minne hang ennå i luften som en fristelse av den art man frykter mest når man vet at den også er ens eget ønske.

Ernest Frankenstein gikk noen skritt foran meg. Hans skikkelse, mager av uro og herdet av de siste ukers ferd, syntes i dette skumringslyset å bære et slektskap med den natur han krysset: opprevet, stivnet, men ikke knekket. Jeg ropte lavt at han måtte vente; for bakken var sleip av et tynt lag nyfrosset vann, og under sneens lokk lød hulheten av is som kunne svikte. Han vendte seg ikke straks, men løftet hånden som en mann gjør når han ber både et medmenneske og sitt eget hjerte om taushet.

Da hørte også jeg det.

Det var ikke lenger den fjerne, tvetydige lyd som så ofte hadde narret vår oppmerksomhet i ødemarken—ikke vinden i kløfter, ikke stein som løsner, ikke reven som skriker over snøen. Det var lyden av en tung fot som, skjønt varsomt satt, ikke kunne fri seg fra legemets vekt; deretter den svake kneppen av is som gir etter under et vesen for stort til å skjule sin ferd. Mellom to

oppreiste blokker, hvis flater glinset som gravmæler under den siste dagsrest, gled en skygge frem.

Han stanset ikke straks helt åpent, men stod halvt skjult, som om selv han, som hadde trosset mennesket og naturen, kjente at dette øyeblikk var tungt av mer enn fare. Jeg så da det ansikt som engang hadde bøyd seg over Victors døde legeme, og som siden hadde hjemsøkt så mange drømmer at jeg ofte hadde tvilt på om noe menneskelig øye virkelig kunne ha sett det og fortsatt tålt dagslyset. De grove trekk, hvis enkelte deler vitnet om styrke og endog en slags opprinnelig storslagenhet, var nå herjet av kulde, hunger og en indre nedbrytning som intet sår alene kan forklare. Hans klær hang i filler; på den ene hånden var huden sortnet og trukket sammen, som etter ild. Men det som mest grep meg, var ikke hans fordervede ytre; det var den tilbakeholdte lidenskap i hans holdning, som hos et vesen som både vil fly og bli dømt.

Ernest gikk ett skritt frem. «Så er det da du,» sa han, og hans stemme var lav, men så spent at hvert ord syntes å skjære luften. «Min brors morder. Min families ulykke. Min fars gravs tause opphav.»

Skapningen bøyde hodet, ikke i underdanighet, men som en som mottar en kjent dom hvis rettferdighet han ikke lenger bestrider. «Jeg er den,» svarte han. «Og om De har flere navn å gi meg, skal jeg ikke nekte Dem dem. Intet menneskelig språk har ennå utmålt min skylds fulle omfang.»

«Skyld!» utbrøt Ernest, og nå brast den dempede beherskelse som hittil hadde holdt hans sjel samlet. «Våg ikke å gjøre ordet høytidelig i Deres munn! William hadde intet vern mot Dem.

Justine døde uskyldig. Elizabeth—» Her sviktet stemmen ham et øyeblikk, men han tvang den tilbake. «Henry Clerval, min far, min bror selv—alt hva vårt hus elsket, er slått ned i skyggen av Deres hånd. Og De taler om skyld som om erkjennelsen av den allerede var en del av soningen.»

Da trådte jeg frem ved hans side, for jeg fryktet at sorgens rettferdige voldsomhet enten ville drive ham til et fruktesløst angrep eller lukke hans øre for det vi ennå måtte høre. «Ernest,» sa jeg, «husk hvorfor vi fulgte dette sporet. Ikke for hevn alene, men for sannhet. Dersom dette vesen ennå lever for å velge mellom videre ødeleggelse og opphør, da er vi vitner ved en terskel hvor et menneskes, ja mer enn et menneskes, siste bestemmelse kan avgjøres.»

Han kastet på meg et blikk hvor smerte og motvilje kjempet. «Kaptein Walton,» svarte han, «De så min bror dø. De hørte dette uhyres tale over hans lik. Hvis De likevel kan be om besinnelse, skal jeg ikke nekte Dem det. Men krev ikke av meg mildhet.»

«Jeg krever den ikke,» sa jeg. «Kun at De hører.»

Skapningen løftet nå øynene mot meg, og i dem var en slik utmattelse at jeg, mot min vilje, mintes hans siste ord om bord hos meg, den gang han talte om bål, aske og utslettelse. «De har igjen påtatt Dem den byrde å høre meg,» sa han. «Jeg vet ikke om det skyldes mot eller dårskap; kanskje er de to hos edle sjeler ofte tvillingfødte.»

«Spar oss for smiger,» svarte Ernest bittert.

«Det er ingen smiger,» sa skapningen. «Jeg har lært for sent at sannhet, når den kommer fra min munn, alltid vil høres ut som list. Likevel har jeg intet annet våpen igjen.»

Han trådte da helt frem på den åpne isflaten mellom oss. Avstanden var ikke stor. Jeg merket hvordan kvelden ble kaldere, som om selve naturen samlet seg om dette møtet. Langt inne i breen lød et dypt, sovende drønn.

«De stod i natt ved ilden,» sa jeg. «De ville styrte den sammen over Dem selv.»

«Ja.»

«Hvorfor lever De ennå?»

Ved dette spørsmål fór noe over hans ansikt som hverken var vrede eller skam, men den nakne smerten ved å bli grepet i et sted hvor selv den skyldige håper å skjule sin svakhet. «Fordi døden,» svarte han langsomt, «ikke er så lydig mot den fortvilte som den uskyldige gjerne tror. Jeg har søkt den i kulden, i hunger, i avgrunnen og i flammen. Men hver gang jeg har stått ved terskelen, har noe i meg—om det er feighet, straff eller den siste fordervede rest av håp—holdt meg tilbake. Ikke håp om lykke; den forestilling døde for lenge siden. Men håp om at min død ikke skal være en like blind handling som mitt liv så ofte har vært.»

Ernest svarte straks: «Og hvilken død kunne veie opp mot ett av de navn De har utslettet?»

«Ingen,» sa skapningen. «Det finnes ingen vektskål hvor William kan legges mot min pine, eller Elizabeths kvalte skrik mot mitt askelegeme, og hvor rettferdighet deretter skulle erklære

summen oppgjort. Soning er ikke betaling. Jeg vet det. Jeg vet også at anger, når den kommer etter ugjerningen, for den døde er like fruktløs som regn over stein. Men dersom intet kan gjenopprettes, gjenstår dog spørsmålet om hva som ikke ytterligere må ødelegges.»

«De taler,» sa Ernest, «som om De ennå hadde et valg i det gode.»

«Har jeg ikke?» svarte skapningen, og nå steg hans stemme, ikke voldsomt, men med den dype bevegelse som røper en sjel presset mot sin ytterste kant. «Det er dette som forfølger meg mer nådeløst enn deres hat. Da jeg først ble jaget fra menneskers blikk, kunne jeg si at jeg var formet av avsky, næret av avvisning, drevet til raseri av ensomhet. Jeg kunne peke på dørene som ble lukket, steinene som ble kastet, den hånd som skapte meg og deretter flyktet. Alt dette var sant, og er sant ennå. Men etter den første forbrytelse, etter den annen, og særlig etter den natt da jeg stod over en seng hvor en uskyldig kvinne sov, var det ikke lenger bare verden som handlet gjennom meg. Jeg hadde da tatt del i mitt eget forderv. Jeg valgte. Hver ny ugjerning gjorde valget lettere og erkjennelsen tyngre. Derfor spør jeg nå, kanskje for første gang uten egenbedrag: finnes det for et slikt vesen ennå en siste lydighet mot det gode, om så bare i å opphøre? Eller er selv min utslettelse bare en ny form for selvopptatthet, fordi jeg søker fred der andre fikk grav?»

Denne tale, fremført under den døende dags bleke bue, virket på oss begge på forskjellig vis. Hos Ernest så jeg ikke forsoning, men en frykteligere kamp: den hvor rettferdig harme møter en

sannhet den ikke ønsker å erkjenne, fordi den truer med å menneskeliggjøre det man helst ville forbanne uten rest.

Han sa, mer dempet: «Om jeg trodde Dem fullkommen uten anger, ville det være lettere å hate Dem. Om jeg trodde Dem uskyldiggjort ved lidelse, ville jeg forakte mitt eget hjerte. De setter oss i en grusom stilling.»

«Som jeg selv ble satt i,» svarte skapningen, «mellom hungeren etter kjærlighet og vissheten om at mitt syn slukte den. Men jeg ber ikke om deres medynk. Jeg ber Dem kun om én ting: tro ikke at håp i meg betyr krav. Jeg drister meg ikke til å ønske plass blant mennesker. Ikke navn, ikke husly, ikke vennskap. Dersom et håp ennå finnes, er det bare dette: at før jeg dør, kan jeg handle én gang uten å være drevet av hat eller av den fortvilte tørst etter å bli sett.»

Jeg husket da beretningen om barnet som var reddet fra flommen, og den mørke skikkelsen som forsvant før takk eller frykt kunne feste seg ved den. «Det var Dem,» sa jeg. «Barnet ved elven.»

Han så på meg uten overraskelse. «Ja.»

«Og De skjulte Dem.»

«Hva annet kunne jeg gjøre? Hadde jeg blitt, ville min hjelp vært glemt i skrekkens øyeblikk. Slik er verden innrettet, og kanskje med rette.»

Ernest lukket øynene et øyeblikk, som om denne bekreftelsen voldte ham mer smerte enn lettelse. «Hvorfor?» sa han. «Hvorfor redde ett liv, når De har slukket så mange?»

«Fordi,» svarte skapningen, «selv den fordømte stundom hører et ekko av det vesen han kunne ha vært. Og fordi barnet ikke så meg før handlingen var fullført.»

Ved disse ord lød et nytt brak gjennom breen, nærmere enn før. En sprekke skjøt med skarp lyd tvers over isflaten noen alen til høyre for skapningen. Han vendte hodet, men gjorde ingen bevegelse for å flytte seg.

«Kom bort derfra!» ropte jeg uvilkårlig.

Han smilte da, med en sørgmodighet så dyp at den nesten var fred. «Se, kaptein, hvor hardt vanen sitter. Selv nå vil De berge det De kanskje i neste øyeblikk må overlate til dommen.»

«Ikke tving oss til å være Deres bøddel ved passivitet,» sa jeg. «Om De vil tale ferdig, så gjør det på grunn som ennå holder.»

Han adlød og flyttet seg nærmere den faste kanten. Ernest så på ham med et uttrykk jeg aldri siden har kunnet glemme: ikke tilgivelse, ikke vennskap, men den skrekkslagne erkjennelse av at også et avskyelig vesen kan stå foran valget mellom sannere og falskere handling.

«Hør meg da en siste gang,» sa skapningen. «Jeg vil ikke lenger vandre nær menneskers boliger. Jeg vil søke nordover igjen, til de steder hvor kulden er renere enn min samvittighet og hvor intet øye kan gjøre min skam til ny frykt. Om jeg der finner styrke til å fullbyrde det jeg så lenge har utsatt, skal ingen hånd kjenne min aske. Men dersom jeg ennå svikter—dersom dette elendige livet klamrer seg fast også der—da skal jeg likevel leve som en skygge uten inntrengen, uten vold, uten å kreve annet av verden enn at den lar meg være det den alltid har gjort meg

til: alene.»

Ernest svarte ikke straks. Endelig sa han: «Jeg kan ikke gi Dem absolusjon. Jeg ville spotte de døde om jeg gjorde det. Men jeg kan heller ikke nekte at dersom De virkelig avstår fra mer ondskap, er det bedre enn om min brors arv ender i ytterligere blod. Dette er alt jeg kan si.»

Skapningen bøyd hodet dypere enn før. «Det er mer enn jeg fortjener.»

Så, før noen av oss kunne tale videre, begynte skumringen å falle med en hast som bare fjellvintre kjenner. Isens flater mistet sin farge og ble til bleke skygger; hans høye skikkelse syntes allerede halvveis tatt tilbake av mørket. Han så én gang på meg, én gang på Ernest, som om han ville feste våre ansikter i sitt sinn som de siste vitner til en dom uten fullbyrdet slutt.

«Farvel,» sa han. «Om De noen gang tviler på hva De så her, vil tvilen være meg mer barmhjertig enn vissheten.»

Derpå vendte han seg og gikk ut over breen med en hast som snart gjorde ham uadskillelig fra de mørke oppstikkende isryggene. Vi fulgte ham med blikket til natten tok ham; men om den tok et levende vesen eller bare den siste synlige skygge av en allerede dødsdømt samvittighet, det våget ingen av oss da å avgjøre. Bak oss stod skogen; foran oss sukket isen. Og mellom disse to tausheter følte jeg at vi hadde vært nær ikke bare et uhyres nærvær, men selve den avgrunn hvor menneskelig ansvar og menneskelig medlidenhet møtes uten å kunne forlikes.

Kapittel 14: Arven etter Victor

Det var først da vi hadde trukket oss tilbake fra brekanten, og den siste gjenlyd av vår fryktsomme samtale syntes oppslukt av skogens sorte stillhet, at den byrde som hadde ligget skjult under vår ferd, reiste seg i sin fulle tyngde for vårt sinn. Inntil da hadde handlingen selv, den uopphørlige søken, de tvetydige spor og den stadige anspenning holdt oss oppe som menn kan holdes oppe på randen av en avgrunn, ikke ved håp, men ved nødvendighet. Men nå, da det vesens skikkelse igjen var forsvunnet mellom is og skumring, og vi ikke visste om vi hadde stått overfor en angrende synder eller en sjel som ennå vaklet mot nye forbrytelser, vendte tanken seg med fornyet gru til den døde mann hvis hånd først hadde åpnet denne rekke av ulykker.

Vi steg ned gjennom den mørknende skog, og granenes stammer stod omkring oss som søyler i et tempel reist for dom og erindring. Sneen knaste under våre føtter med en hard og tørr lyd, som om selv jorden under vinterens lenke nektet å gi etter. Ernest gikk ved min side uten å tale. Hans ansikt, blekt i den avtagende dag, hadde den stive ro som ikke tilhører fred, men den vilje hvormed et menneske holder sitt indre opprør tilbake av frykt for at det ellers skal bryte ham ned.

Da vi omsider nådde det ensomme hus hvor vi hadde tatt vårt midlertidige tilhold, lot han kappen falle fra skuldrene og stod lenge ved vinduet. Utenfor hang natten allerede over fjellene; langt borte lå en stripe av is som tok imot månen med et sykkelig skjær. Jeg så at hans hånd hvilte på bordet med en slik spenning at knokene trådte hvite frem.

«Kaptein Walton,» sa han endelig, uten å vende seg, «vi har jaget et levende spørsmål gjennom skog og over bre; men det finnes et annet, stillere og kanskje frykteligere, som venter oss her under tak. Min bror er død; dog er hans vilje, hans feiltagelse og hans kunnskap ikke døde, så lenge papirer finnes, så lenge tegnene etter hans tanke kan leses av andre øyne.»

Ved disse ord førte han blikket mot den kiste som stod ved vegg, den samme som med møyen var blitt fraktet fra Genève og som inneholdt de gjenværende papirer, notater og fragmenter vi med stor forsiktighet hadde samlet fra familiens hus og fra de eiendeler som engang hadde tilhørt Victor Frankenstein. Den hadde inntil da vært for oss mer enn et møbel og mindre enn et gravmæle: et lukket vitnesbyrd, fryktet og utsatt.

Jeg nærmet meg den ikke uten den motvilje en from mann kunne føle ved å løfte lokket på et alter hvor offer og forbrytelse lå sammenbundet. «De mener,» svarte jeg, «at timen er kommet da vi må avgjøre om dette skal bevares eller gå til grunne.»

«Ja,» sa han. «Og jeg vet ikke hvilket valg som er mest skyldbetyngt.»

Vi satte lys på bordet. Flammen brant ustøtt, som om den alt i sitt svake liv ante at den kunne bli kalt til dommer over større ting enn den var skapt til. Ernest tok frem nøkkelen. Et øyeblikk nølte han, og i dette korte opphold syntes all hans slekts sorg å samle seg i hans trekk: farens bristede hjerte, morens tidlige grav, Williams uskyldige strupe, Justines skamfulle død, Elizabeths kvalte ro, og Victors eget fortærte liv. Så åpnet han.

Der lå buntene ordnet med en nøyaktighet som var desto mer forferdelig fordi den vitnet om forstandens klare arbeid midt i moralsk villfarelse. Her var sider tett beskrevne med hans hånd; der løse blad, oversådd med tilføyelser, utrop, tilbakekallelser og tegn som syntes å tilhøre en tanke presset til sin ytterste anstrengelse. Enkelte ark var nesten ulæselige, som om hånden som førte pennen hadde skjelve mellom triumf og redsel. Andre bar en kulde og orden som gjorde dem verre; for i dem hadde han ikke vært den hjemsøkte, men den beregnende.

Ernest tok opp et blad, lot blikket gli over det, og la det raskt fra seg som om skriften hadde brent ham. «Jeg kan ikke,» sa han lavt. «Han er ennå min bror, og dog synes hvert ord som hans og ikke hans. Hvilken rett har jeg til å dømme ham? Hvilken rett til å skåne ham?»

Jeg svarte ikke straks; for også mitt sinn var delt. Jeg hadde sett Victor i hans siste timer, hørt hans advarsler, kjent den glød hvormed han ennå, på terskelen til døden, talte om kunnskapens farlige storhet og om plikten til å stå den imot. Men jeg hadde også kjent i mitt eget bryst den gamle hunger etter å trenge inn i det skjulte, den samme som nesten hadde drevet meg til å ofre mine menn for et navn. Derfor fryktet jeg ikke bare papirenes mulige virkning på andre; jeg fryktet den hemmelige tilbøyelighet i mennesket til å lese en advarsel som en utfordring.

«Om disse blad,» sa jeg omsider, «inneholder nok til å lede en dristig og samvittighetsløs ånd videre på den vei Victor betrådte, da synes det meg en from handling å tilintetgjøre dem. Men om de samtidig bærer den sannhet som kan hindre at hans

historie forvanskes til fabel eller hans forbrytelse til uforståelig galskap, da vil deres ødeleggelse ikke være ren. Menneskene lærer sjelden av det de bare avskyr; de lærer mer av det de ser som mulig for dem selv.»

Ernest sank ned i stolen og skjulte et øyeblikk øynene med hånden. «Deres ord,» sa han, «er rettferdige, og derfor gjør de meg ikke mindre ulykkelig. Min første trang er å kaste alt i ilden, se flammen fortære hver linje, og slik verge verden mot min brors arv. Men en annen stemme hvisker at dette ville være å gjøre ham til en skygge alene, et uhyre uten menneskelig opprinnelse, og dermed frata de levende den eneste lærepeng hans fall kan gi. Om intet blir tilbake, vil de vantro smile, de lettsindige dikte, de hovmodige forsøke på ny.»

Han tok opp et mindre hefte, bundet i mørkt skinn og sterkt medtatt ved kantene. På første blad stod, med en hånd fastere enn i de øvrige papirene, noen linjer som tydelig var ment som et slags forsvar og bekjennelse. Ernest rakte det til meg. Jeg leste der, ikke den hemmelige fremgangsmåtes fulle avdekning, for selv her var mye tilslørt, men uttrykk for den besettelse som hadde grepet ham: først den opphøyde tørst etter å gjennomtrenge naturens slør, siden den gradvise forveksling av evne med rett, og til slutt den redselsfulle stund da skaperens triumf ble til skaperens avsky. Hver setning bar preg av en sjel som både ønsket å forklare og fryktet å bli forstått for godt.

Jeg lukket heftet og følte en kulde gå gjennom meg dypere enn vinterluften utenfor. «Dette,» sa jeg, «burde aldri falle i hendene på den nysgjerrige. Men kanskje burde det heller ikke opphøre å eksistere.»

«Hva gjenstår da?» utbrøt Ernest. «Skal vi bevare det og dermed friste fremtiden? Eller ødelegge det og dermed skjule vår tids skyld for dem som kommer etter oss?»

Han reiste seg og begynte å gå frem og tilbake over gulvet. Lyset kastet hans skygge opp på veggen; den syntes større enn hans legeme og vaklet over takbjelkene som en anklage. «Min far,» fortsatte han, «oppdro oss i den tro at den som får liv betrodde, skylder vern, mildhet og ansvar. Victor mottok mer kjærlighet enn de fleste mennesker, og dog gav hans hånd liv uten vern, makt uten omsorg, bevissthet uten hjem. Er ikke dette den sanne forbrytelse, dypere enn alt som fulgte? Og om så er, burde ikke verden få vite det?»

«Jo,» svarte jeg, «men verden behøver ikke vite alt for å vite nok. Mellom taushet og full åpenbaring finnes en strengere sannferdighet. Vi kan bevare hans historie og tilintetgjøre det som kunne tjene til etterlikning.»

Han stanset. «De vil skille advarselen fra anvisningen.»

«Om vi formår det,» sa jeg. «Ikke for å beskytte stolthet eller navn, men for å verne de ennå ufødte mot en kunnskap som, løsrevet fra kjærlighet og ansvar, blir til vanhellig makt.»

Lenge svarte han ikke. Så gikk han atter til kisten, tok opp bunke etter bunke og skilte dem med stadig sikrere hånd. Til den ene side la han brev, personlige bekjennelser, beretninger om samvittighet, lidelse og anger; til den andre de tettere, mørkere blad hvor antydningene til fremgangsmåte, de arbeidsomme sammenstillinger og de farligste slutninger stod. Jeg hjalp ham uten ord. Det var et arbeid som minnet om å skille ben fra aske etter et bål hvor både skyld og sannhet var blitt brent sammen.

Da alt var ordnet, bar Ernest den fordømte bunten til ildstedet. Han holdt den et øyeblikk over flammen. I hans ansikt lå ingen hevn, bare sorgens høye strenghet.

«Victor,» sa han, og stemmen brast nesten under navnet, «måtte dette være den barmhjertighet jeg ennå kan vise både deg og dem som ellers kunne bli dine etterfølgere.»

Papirene tok langsomt fyr. Først krøllet kantene seg som tørre blad under høstild; så grep flammen fastere, og skriften, disse mørke spor av et overmodig sinn, lyste opp et øyeblikk som om den ville kjempe mot sin undergang, før den sank sammen i glødende flak. Vi stod og så til det siste tegn var blitt aske.

Den andre bunten ble liggende på bordet mellom oss, mindre i omfang, men tyngre i betydning. Utenfor lå natten stille over fjell og is, og månen kastet et blekt skjær inn gjennom ruten, som om kulden selv ville bevitne vår beslutning.

«Dette,» sa Ernest til sist, med trett, men fast røst, «skal bevarer, ikke som ære, men som dom. Ikke for å vekke beundring, men frykt. Om min brors navn må leve, så la det leve bundet til den sannhet at mennesket ikke kan ta skaperens plass uten å pådra seg et ansvar større enn dets stolthet kan bære.»

Jeg bøyde hodet; for jeg følte at denne avgjørelse, skjønt ufullkommen som all menneskelig rettferd, var den eneste som ikke helt krenket hverken de døde eller de levende. Og mens ilden døde ned og etterlot mørkerøde årer under asken, syntes det meg at Victor Frankenstein for annen gang var lagt i grav: ikke med legemet alene, men med den farligste del av sin arv. Men det som gjenstod av ham, hans advarsel, hans fall og hans

skyld, ville ikke så lett la seg begrave.

Kapittel 15: Aske over havet

Uken etter at de siste bladene av Victor Frankensteins papirer var blitt lukket, forseglet og lagt under Ernest Frankensteins hånd, hvilte over huset ved sjøen en stillhet så tung at selv de minste huslige lyder syntes å krenke den. Det var som om alt levende der inne hadde lært å gå med senkede stemmer, ikke av fred, men av ærbødighet for en ulykke som ennå ikke hadde opphørt å virke. De døde var ikke til stede i legemlig skikkelse; og likevel stod de, for vårt indre blikk, nærmere enn mange levende gjør. Hver gjenstand bar et minne; hver korridor syntes å holde tilbake et navn.

Det var i denne dunkle ro at et bud kom fra kysten.

Mannen som førte brevet, var en sjøvant skikkelse, herdet av vind og salt, og han overgav det til meg med den uvillige alvor som mennesker av hans slag antar når de aner at de bærer noe som ikke bare angår handel eller ferdsel, men menneskers skjebne. Seglet var brutt og fornyet flere ganger under reisen; arket bar spor av fukt og grov behandling. Det var datert fra en liten havn ved den nordlige kyst, hvor noen få fiskere og fangstmenn i vintermånedene holdt stand mellom havets raseri og landets øde stein.

Beretningen var kort, og nettopp derfor desto mer fryktinngytende.

En skute, som hadde søkt nødhavn etter storm, hadde ved skumring sett et bål ute på en lav, sort holme, løsrevet fra fastlandet av tidevann og isbrått vann. Flammen var ikke lik den en fisker tenner for ly eller arbeid; den steg høy og samlet, som

fra tørrved lagt med vilje og i mengde. Flere av mennene hadde undret seg, for intet fartøy lå der, og ingen menneskelig bolig fantes i mils omkrets. Da de med kikkert søkte å skjelne hva som nærret ilden, mente én å se en høy skikkelse bevege seg foran lysmassen, men de andre kunne ikke bekrefte dette. Stormen økte, og intet landingsforsøk ble gjort den natten. Ved daggry var bålet sluknet. Da to mann senere nådde holmen i fjære, fant de forkullet tømmer, en mengde svart aske som vinden allerede hadde begynt å spre, og blant den enkelte hvite, sprø stykker som de ikke våget å undersøke nærmere. Intet helt legeme lå der; intet spor førte bort, med mindre det var noen merker mot den nordlige klippekant som sjøen for lengst hadde vasket utydelige.

Brevet endte med den rå, men ikke ufølsomme bemerkning at dersom dette angikk «den store mannen» som noen hadde hørt rykter om fra innlandet, burde de herrer som hadde vist slik uro over saken, straks få vite det.

Da jeg hadde lest dette, ble jeg sittende lenge uten å tale. Ernest stod ved vinduet og så ut over den vinterbleke sjø, hvor en stripe lys under de lave skyene lå som et sår i horisonten. Han vendte seg ikke straks mot meg, men jeg så på hans holdning at han hadde gjettet innholdet.

«Så er det kommet til havet igjen,» sa han omsider. «Alt begynte i mørke, på avstand fra menneskers øyne, og nå vil det også ende der, om det da virkelig ender.»

Jeg gav ham brevet. Han leste med en fasthet som jeg misunte ham, men da han nådde de linjer hvor asken og de hvite restene ble nevnt, før en skygge over hans ansikt, og han la arket fra

seg som om det hadde brent ham.

«Det kan være ham,» sa han. «Og det kan være en annen ulykke, en annen villfarelse, enda et bedrag skapt av avstand, frykt og dårlig lys. Men om det er ham, kaptein Walton, da er dette den eneste grav som var ham mulig: uten navn, uten bønn, uten hånd som lukker øynene.»

«Og uten visshet,» svarte jeg. «Selv i døden unndrar han seg den klare erkjennelse. Jeg så ham på min skute tale om sin egen undergang med en overbevisning som syntes å komme fra samvittigheten selv, og likevel har hver ny beretning siden den dag gitt hans skikkelse noe av et gjenferds utrettelige liv. Det er som om naturen nekter å si: her opphørte han.»

Ernest tok brevet igjen og holdt det mot lyset. «Kanskje er dette den siste barmhjertighet som er gitt oss,» sa han langsomt. «At vi ikke vet. For om vi visste at han levde, måtte vi søke ham; og om vi fant ham, hva skulle vi da gjøre? Drepe ham? Overgi ham til mennesker som ville gjøre hans elendighet om til skue? Eller be ham leve videre som et monument over det som aldri skulle vært skapt? Men om vi visste at han døde, ville heller ikke da samvittigheten tie. Min bror er ikke mindre skyldig fordi hans verk er borte.»

Den dag ble det besluttet at vi skulle reise til kysten.

Jeg hadde lenge ønsket å se avslutningen på dette mørke drama med egne øyne, om avslutning det var; og Ernest, som hittil hadde vært bundet til Genève av plikt mot hus, navn og de gjenværende levninger av slektens anliggender, erklærte at han ikke lenger kunne utholde å få sannheten tilmålt gjennom andres fryktsomme beretninger. Med oss fulgte den samme

trofaste ledsager som i de foregående ferder hadde vist mer styrke enn mange menn av høyere stand, og hvis navn, skjønt beskjedent i verden, i mitt sinn for alltid er knyttet til en urokkelig menneskelighet. Vi reiste uten følge og uten oppstyr; for dette var ingen ferd som tålte nysgjerrige øyne.

Veien mot havet førte oss gjennom landskaper som syntes å ha mistet enhver mildhet. Skogene stod svarte og tause; elvene, delvis bundet av is, førte sitt mørke vann frem med et stumt raseri under de hvite kantene; over myrer og nakne heder drog en vind som ikke klaget, men dømte. Jo nærmere kysten vi kom, desto fattigere ble jorden, desto mer syntes den menneskelige bolig bare tålt, ikke velkommen. Det var som om naturen selv, etter å ha vært vitne til for mye lidenskap, nå hadde trukket sin trøst tilbake.

Da vi omsider nådde havnen hvorfra brevet var sendt, møtte vi menn av det slag som lever i stadig fortrolighet med fare og derfor sjelden overdriver den. Nettopp deres nøkternhet gav beretningen vekt. De gjentok det som var skrevet, men la til enkelte trekk som i skriftens korthet hadde manglet. En av dem, en eldre sjømann med skjegg bleket av salt og år, sa at flammen hadde hatt et underlig skjær, ikke klart og gult alene, men stundom med et blått og hvitt lys i sin kjerne, som om ikke bare ved, men noe mer usedvanlig ble fortært. En annen påstod at han et øyeblikk hadde sett en arm løfte seg mot himmelen, høyere enn noe alminnelig menneskes kunne nå. Han sa dette med skamfull nøling, som en mann som frykter latter mer enn løgn, og jeg tvilte ikke på at han talte slik hans øyne hadde sett, om enn hans øyne kanskje hadde bedraget ham.

Vi drog straks ut til holmen.

Havet lå ikke i storm den dag, men i en mørk, tung ufred, som om det under sin tilsynelatende ro skjulte krefter som bare ventet på natt eller tidevann for å bryte løs. Holmen selv var knapt verdig navnet land; den steg opp av vannet som en forkullet knoke av jordskorpen, med svarte steiner, lavt siv og noen få vridde vekster som syntes å holde fast ved livet mer av trass enn av næring. Ingen fugl skrek der. Selv bølgene slo mot kanten med en lyd som minnet mer om hvisken enn om brus.

Vi steg i land under en himmel av bly. Ikke langt fra midten av den nakne flekken fant vi stedet. Der lå restene av et bål, bredt og omhyggelig anlagt mellom steiner som hadde tjent som vern mot vinden. Tømmeret var nesten helt fortært; asken var dyp og fin, men gjennomtrukket av havfuktighet, så den klamret seg til støvel og hånd som kaldt støv fra en grav. Her og der lå forkullede ender av planker, og jeg bemerket, med en uro som gikk gjennom meg som isvann, at noe av veden ikke syntes å være tilfeldig vrakgods, men stykker valgt og båret sammen over tid. Dette var ingen nødbåltenning i mørket; dette var en handling forberedt med vilje.

Ernest stod lenge uten å bøye seg. Hans blikk hvilte på asken med en alvor som ville ha søkt menneskelig trekk selv i det som ikke lenger bar noen form. Endelig knelte han, ikke som en tilbedende, men som en dommer som tvinges til å røre ved beviset på det han helst ville slippe å vite. Han løftet forsiktig opp et hvitt, porøst fragment, betraktet det, og lot det falle. Jeg så av hans ansikt at han ikke våget å uttale den tanke som hadde rørt seg i oss alle.

«Det er nok til at samvittigheten tror,» sa han lavt, «og for lite til at forstanden kan slutte.»

Vi søkte omkring på hele holmen. Ved den nordlige kanten, hvor klippen falt bratt ned i sjøen, fant vi merker som kanskje var fotspor, kanskje bare ujevnheter i den frosne leiren, halvt utslettet av vind og vann. De førte ikke tilbake. Om en skikkelse hadde stått der og sett ut mot havet etter at ilden døde, kunne intet nå bevise det. Om den hadde kastet seg i bølgene, ville havet ha vært et mer trofast skjul enn noen grav. Om den hadde gått bort over en iskant eller steinrygg ved natt, hadde naturen allerede tatt også det vitnesbyrdet tilbake.

Mens vi fremdeles undersøkte stedet, fant vår ledsager noe innklemt mellom to steiner ved bålets ytterkant: et lite stykke mørkt lær, delvis svidd, som kunne ha tilhørt en rem eller en pose. Inni det lå, beskyttet mot fullstendig fortæring, en sammenfoldet flik papir, så skadet at vi knapt våget å åpne den. De få ordene som ennå kunne leses, var ingen fullstendig setning, bare bruddstykker, som om hele tanken var blitt oppslukt med legemet den tjente. Jeg skjelnet tydelig: «ingen hånd ... igjen» og lenger nede: «... minnet må dø ...» Resten var svartnet bort.

Jeg kan ikke med sikkerhet si hvis hånd som hadde skrevet disse ordene. De var store og ujevne, men ikke rå; og i deres form var det noe besynderlig som kunne skyldes både uvant redskap og voldsom sinnstilstand. Ernest så på dem og lukket øynene et øyeblikk.

«Han ønsket det,» sa han, «om det er hans ord. Ikke bare å dø, men å utslette stien tilbake. Likevel ser De, Walton, hvor

fullstendig slikt ønske alltid blir nektet oss. Han ville at minnet skulle dø; men her står vi, og samler selv hans aske til fortelling.»

Jeg svarte ikke straks, for jeg følte styrken i denne bebreidelse. Hvilken rett hadde vi til å forfølge et vesen inn i den siste ensomhet dersom denne ensomhet var det eneste som gjenstod av frihet for ham? Men straks reiste en annen tanke seg med like stor kraft: hvilken rett hadde vi til å la den lære som var kjøpt med så mye uskyldig blod, gå tapt i mørket? Mellom disse to krav stod mitt sinn splittet, slik det hadde vært siden den natt om bord da jeg første gang så den sørgende kjempe bøye seg over sin døde skaper.

Da vi vendte tilbake til havnen, var dagen allerede på hell. En stripe rødlig glans under skydekket hvilte over sjøen som et siste glimt fra en sluknende ovn. Jeg ble stående på bryggen og se ut mot holmen, som nå bare var en mørkere flekk i mørket. Ingen flamme steg mer derfra. Intet tegn gav seg til kjenne. Og likevel var det meg umulig å betrakte stedet som tomt. Det hadde fått den eiendommelige fylde som tilkommer steder hvor et menneskes vilje, lidelse og beslutning har nådd sitt ytterste punkt.

Den natt talte Ernest og jeg lenge sammen ved et enkelt vertshusbord, mens vinden ristet skoddene og havet svarte i det fjerne. Samtalen vendte snart fra holmen til de papirer som vi hadde forseglet.

«Nå må det avgjøres fullstendig,» sa Ernest. «Ikke bare i hjertet, men i handling. Min brors skrifter kan ikke bli liggende som en fristelse for den lærde forfengelighet eller den rastløse

nysgjerrighet. Vi har allerede skilt ut det som angår familiens historie, hans anger, hans advarsler og de deler av hans beretning som er nødvendige for at sannheten ikke skal forvandles til fabel. Men de øvrige bladene, de antydninger, de beregninger, de sammenstillinger av stoffer og fremgangsmåter, hvor uklare de enn er for meg, må bort.»

«Jeg er enig,» sa jeg. «Og dog føler jeg i dette øyeblikk den samme skrekk som da jeg første gang forlot mitt eget skip for å redde mine menn fra den æreslyst som nesten gjorde meg til deres bødde. For den som brenner et skrift, brenner ikke bare fare; han brenner også muligheten for forsvar, for forståelse, for den fulle dom. Men kanskje ligger nettopp ydmykheten i å innrømme at ikke alt som kan vites, bør bevares.»

Ernest så fast på meg. «Det er min brors sanne epitafium,» sa han. «Ikke at han visste, men at han ikke spurte seg selv lenge nok om han hadde rett til å handle på sin viten.»

Vi vendte hjem med denne beslutning stadfestet.

Noen dager senere, da himmelen hang lav og grå over Genève, og sjøen lå uten glans som et blylokk over begravde ting, førte Ernest de forseglede buntene frem. Vi var få til stede. Han hadde avslått enhver større krets, enhver offentlig handling; for dette var ingen soningsseremoni som kunne rense et navn ved synlig dyd, men en taus plikt mot de døde og mot de ufødte. Et kar av jern var satt i den gamle hagen, hvor vinteren hadde gjort trærne til sorte årer mot himmelen. Der, på den samme jord som hadde båret så mye håp i hans barndom, skulle restene av hans farligste arv fortæres.

Ernest brøt seglene selv. Jeg så hans hånd skjelve én eneste gang, da han tok opp et blad hvor hans brors skrift gikk tett og bestemt over siden med den samme kraft som engang hadde søkt å tvinge naturens porter. Han leste ikke. Han så bare et øyeblikk på linjene, som om han tok avskjed ikke med en hemmelighet, men med en del av sitt eget blod, og gav så bladet til ilden. Ett for ett fulgte de andre. Flammen grep dem først nølende, siden med hunger. Skriften vred seg, mørknet, glødet og forsvant. Arkene krøllet seg som om de under siste pine søkte å skjule det de hadde båret.

Ingen av oss talte mens dette pågikk. Vinden tok stundom en liten flik aske og førte den opp i luften, hvor den et øyeblikk danset mot den grå himmel før den sank og ble borte. Jeg kunne ikke se dette uten å tenke på den ensomme flammen ute ved havet. Om skapningen virkelig hadde lagt seg selv på bålet, ble nå skaperens siste redskaper gitt samme ende. Det var som om deres skjebner, etter å ha forfulgt hverandre gjennom liv og død, til sist møttes i aske.

Da alt var brent, stod Ernest lenge og så ned i det glødende jernet. Så sa han, ikke høyt, men med en fasthet som gav ordene tyngde:

«La verden få vite nok til å frykte overmotet, og ikke nok til å gjenta det.»

Slik ble beslutningen fullbyrdet.

Men om fortellingen dermed nærmet seg sitt sanne endepunkt, våger jeg ennå ikke å si. For selv etter at ilden hadde gjort sitt verk både ved havet og i hagen, ble mitt sinn ikke løst fra den gamle tvetydighet. Jeg hadde sett tegn som talte for død; jeg

hadde hørt beretninger som lot den synes fullført; og likevel levde i meg en rest av den uro som bare etterlates av vesener som én gang har overskredet de grenser hvor våre vanlige slutninger gjelder. Ikke fordi jeg trodde at han, av egen kraft, kunne unnsnippe all undergang, men fordi jeg hadde lært hvor ofte naturen og menneskets vitnesbyrd forener seg om å gjøre det siste øyeblikk uklart.

Kanskje ble han virkelig til aske på den forblåste holmen, og havet tok, med en strengere barmhjertighet enn menneskene kunne vist, den siste rest av hans jordiske form. Kanskje døde han stående ved klippekanten, etter at bålet hadde fortært bare de ting som kunne røpe ham, og lot så bølgene være hans grav. Eller kanskje, drevet av den samme ubeslutsomme lengsel etter både ende og fortsatt følelse som så lenge hadde revet ham, gikk han bort i mørket etter å ha tent ilden som et villedende tegn, og bærer ennå et sted under nordens himler sin ensomhet videre, ikke lenger som hevner, men som den siste, uvitnelige botgjører for en synd som aldri fullt ut var hans alene.

Jeg vet det ikke.

Men når vinden om natten kommer over sjøen og fører med seg en lukt av kulde, tang og fjern røyk, da synes det meg stundom at hele denne sørgelige historie hviler i samme usikre element som en gnist over sort vann: synlig et øyeblikk, så borte, og likevel nok til å minne oss om at mennesket ikke ustraffet strekker sin hånd inn i de mørke verksteder hvor liv og ansvar blir til.

Kapittel 16: Det som blir tilbake

Det er en eiendommelig lov i menneskesinnet at de begivenheter som under sin fullbyrdelse syntes å sprengte alle grenser for hva hjertet kunne bære, siden synker ned i erindringen uten å miste sin vekt, men ved å forandre sin art. De river ikke lenger brystet med den første fortvilelses skarpe jern; de blir en dypere og mer vedvarende tyngde, lik sneen som samler seg år etter år på de høye tinder, til den ikke lenger faller, men hviler, taus og truende, over dalene nedenfor. Slik var det med oss. Det som hadde vært jag, tvil, frykt, opphisselse og avsky, løste seg ikke i glemsel, men i en stillere sorg, og denne sorg tok bolig hos oss som en streng husvenn som hverken lar seg bortvise eller fullt ut omfavne.

Da våren omsider kom til Genève's bredder, kom den ikke slik jeg i yngre dager hadde sett den, som en jubel over den frigjorte jord, men som en varsom hånd lagt på et sykt menneskes panne. Snøen trakk seg tilbake fra åssidene; bekkene, som hele vinteren hadde talt i dempet hemmelighet under isen, steg frem og lot sin stemme høre; frukthagene fikk igjen et slør av blekt grønt; og over sjøen lå ofte et lys så mildt at det syntes lånt fra en verden hvor skyld og anger ikke hadde adgang. Men for oss var naturens fornyelse ikke lenger et løfte om uskyld. Den var snarere en påminnelse om dens ubønnhørlige uavhengighet av menneskelig lidelse. Solen steg over fjellene som før; fuglene bygget i takskjeggene; vinden førte duften av våt jord og unge blader inn gjennom vinduene i det hus hvor så mange navn kun ble uttalt med senket røst. Alt dette var skjønt, og nettopp derfor gjorde det vondt.

Jeg hadde ennå ikke forlatt sveitsisk jord. Flere ganger hadde jeg bestemt dagen for min avreise; flere ganger lot jeg den passere. Min plikt kalte meg tilbake til mitt land, til de få bånd som fremdeles knyttet meg til det samfunn jeg så lenge hadde forsømt for å jage mine egne høye og farlige drømmer; men en annen plikt, mindre tydelig i lovens bokstav og desto sterkere i samvittighetens, holdt meg tilbake ved Ernest Frankenstein. Jeg kunne ikke forlate ham før jeg så at hans sinn hadde funnet en form for virksomhet som ikke bare bestod i å vokte asken etter de døde. For det var dette jeg tidlig fryktet: ikke at han skulle bryte sammen under sorgen, men at han skulle ordne den for seg selv til et slags dystert alter og vie hele sin gjenstående ferd til et minne som, om det ble dyrket uten mål, måtte gjøre selv kjærligheten til de døde urett.

Han bar sin sorg med en verdighet som ofte rørte meg dypere enn de voldsomste klager kunne ha gjort. Hos visse naturer er smerten som et uvær over et åpent hav; hos andre som ild i en lukket grav. Ernest tilhørte de siste. Han talte lite om sin far, om Victor, om Elizabeth, om William, om Justine eller om den trofaste Clerval; men deres fravær levde i hans gjerninger. Når han gikk gjennom de rom som ennå bar spor av fordums liv, var det ikke med den febrile rastløshet som søker å mane skygger frem, men med den alvorlige omsorg en prest vier et hellig sted som ikke lenger brukes til fest, men til minne. Likevel oppdaget jeg, etter hvert som dagene gikk, at denne ytre ro dekket over en indre kamp som ikke var mindre farlig fordi den var tyst.

En aften, da det siste skjær av sol lå som bleknet gull på Mont Blancs snødekte panne og sjøen nedenfor tok fargen av stål under den gryende skumring, bad han meg følge seg ut. Vi gikk

ned til den lille bryggen hvor vannet slo så jevnt mot stenene at lyden nesten syntes et urverk for tiden selv. Ingen båt var fortøyd der; ingen fisker sang ute på sjøen; hele landskapet hvilte i en slik tilbakeholdt ro at våre egne skritt lød som et avbrudd i naturens andakt.

Han ble stående lenge uten å tale. Da han omsider vendte seg til meg, så jeg at hans ansikt, om enn magrere enn før, hadde fått en fasthet som ikke kun var sorgens verk, men beslutningens.

«Kaptein Walton,» sa han, «De har vist meg en tålmodighet som jeg aldri fullt ut kan gjengjelde. De kom hit som en budbærer av ulykke, men er blitt hos meg som en venn. Jeg ville ikke la Dem reise uten å si hva som nå har modnet i meg; for jeg tror ikke at et menneske uten del i denne historie kunne forstå det, og de fleste som står utenfor den, ville enten fordømme min tanke som svakhet eller prise den som dyd. Den er kanskje ingen av delene.»

Jeg bad ham fortsette, og han gjorde det med en langsomhet som viste at hvert ord var prøvet i stillhet før det ble uttalt.

«Det har lenge vært min fristelse,» sa han, «å la hele denne arven bli til taushet. Å forsegle papirene, brenne det som ennå kunne vekke nysgjerrighet, og sørge for at navnet Frankenstein i fremtiden ble nevnt kun i forbindelse med de dygder som tilhørte min far og min mor, ikke med den uhyggelige fortapelse som fulgte min bror. Jeg har ønsket dette ikke bare av stolthet, skjønt også den har talt; men av tretthet. Hvem vil ikke ønske å skjule det som bringer skam, gru og uløselig tvil? Og dog» — her løftet han blikket mot fjellenes mørknende konturer — «og dog ville en slik taushet være en ny skyld. Om mennesket kan

gjøre noe så forferdelig som å tilrane seg skaperens makt uten å ta på seg skaperens kjærlighet, da må i det minste de som kommer etter, få vite hva en slik splittelse føder.»

Jeg svarte at jeg i mitt hjerte hadde næret den samme tanke, men at jeg ofte hadde vaklet mellom frykten for å spre en farlig beretning og frykten for å tie der advarsel var skyldig.

«Ja,» sa han, «der ligger den vanskelige vektskål. For enhver fortelling om dette vil vekke to slags ånder i leseren: medynk og overmot. Den ene er rettmessig, den andre dødelig. Noen vil lese og gråte over den ensomme skapning som ble støtt bort fra alle dører; andre vil lese og tenke at hvor én mann feilet, kan en annen lykkes. Det er mot de siste vi må tale med størst kraft. Men om vi fortier den første sannhet for å kvele den siste fristelse, gjør vi da ikke også urett mot den lidelse som virkelig fant sted?»

Hans ord svarte så nøye til mine egne mørkeste overveielser at jeg for en stund ikke kunne annet enn betrakte ham i stillhet. Jeg tenkte da hvor underlig det er at de som lidelsen har gjort til restene av en slekt eller et hus, stundom nettopp derved får et alvor som setter dem i stand til å dømme klarere enn de lykkelige.

«Hva vil De da gjøre?» spurte jeg.

«Ikke offentliggjøre alt,» svarte han. «Ikke slik at nysgjerrighet blir næret som ved et skuespill. Men heller ikke begrave det. Jeg vil la en redelig beretning, så nøktern som sannheten tillater og så gjennomtrengt av dens moralske vekt som samvittigheten krever, bli bevart der den kan nå de alvorlige og de ansvarlige, ikke de lettsindige. De dagbøker De førte, de brev De bærer, og

de papirer som ble tilbake etter Victor, må ikke spres som om de var eventyr; men de må heller ikke gå til grunne som om mennesket intet kunne lære av dem.»

Han stanset; så la han til med svakere stemme: «Jeg gjør dette ikke for min brors æres skyld. Hans ære er ikke vår å redde. Han var stor, men han var også skyldig. Jeg gjør det for de dødes skyld, som ikke kan tale, og for de levende, som ennå kan velge.»

Da han hadde talt slik, følte jeg en lindring som var av den smertefulle art, den som følger når et uklart ansvar endelig tar form. For siden den natt i nord da jeg så skapningen bøye seg over sin døde skaper og siden forsvinne ut på isen, hadde jeg båret i meg ikke bare minnet om et under, men et krav. Jeg hadde sett noe som få mennesker kunne tro og ingen rettskaffen sjel kunne høre om uten skrekk. Om jeg tiet, var jeg da klok eller feig? Om jeg talte, var jeg da tro mot sannheten eller forræder mot menneskets fred? Disse spørsmål hadde fulgt meg som skygger. I Ernests beslutning fant jeg ikke et fullkomment svar — slikt gis oss sjelden — men en vei som samvittigheten kunne gå uten straks å synke.

Vi vendte tilbake i den tiltagende kveld. Over vannet steg månen opp, stor og blek, og dens skinn la en bred, skjelvende sølvvei fra den fjerne bred mot våre føtter. Jeg kom da i hu en annen natt, et annet skinn over et annet vann, da jeg i nordens øde hadde trodd at naturens ytterste grenser ville gi meg det storverk min ungdom søkte. Hvor langt, tenkte jeg, kan et menneske reise uten å møte seg selv? Og er ikke ofte den ytterste pol og den dypeste samvittighet nærmere hverandre

enn vår forfengelighet vil innrømme?

I dagene som fulgte, satte vi i verk det som var besluttet. En del papirer, som utelukkende bestod av ufullstendige antydninger, beregninger uten sammenheng, og notater hvor Victor i sin mest forvirrede og opphissede tilstand synes å ha famlet etter en gjentakelse av den vei som allerede hadde ført ham til fortapelse, ble etter lang overveielse ødelagt. Jeg kan ikke nekte for at min hånd skalv da ilden tok dem; men da flammen krøllet de tette ark sammen og gjorde deres tegn til sort aske, syntes det meg ikke at vi utslettet kunnskap, men snarere nektet fristelsen et språk. Andre dokumenter, særlig de som vitnet om hendelsenes gang, om Victors bekjennelse, om hans anger, om skapningens egne ord og om de uskyldiges skjebne, ble ordnet, forseglet og lagt i et skrin som Ernest bestemte skulle bevares under betingelser så strenge som om det rommet en pest.

Det var under dette arbeidet at vi flere ganger kom til de steder hvor fortellingen syntes å stanse og mørket begynne. Vi lette ikke lenger etter skapningen; den jakt var opphørt. Men spørsmålet om hans endelige ende lot seg ikke så lett bringe til hvile. Fra tid til annen nådde det oss ennå rykter, svake og motstridende som lyder på et fjell i tåke. En gjeter i de høye daler hadde sett en høy skikkelse krysse et snøfelt ved skumring. En fisker ved en avsides arm av sjøen påstod at han i grålysningen hadde skimtet en mann av uhørt vekst stående urørlig på en odde, som om han lyttet til bølgenes tale. En postfører fra et fjernere kanton fortalte, med den blanding av troskap og overtro som ofte følger slike beretninger, at hundene en natt hadde hylende vegret seg for å passere en skogstrekning hvor man i sneen neste morgen fant spor ingen

vanlig fot kunne ha satt.

Jeg ville ha avvist alt som fabler, hadde det ikke vært for at jeg selv hadde sett det umulige. Ernest hørte disse meldinger med en uro han skjulte dårligere enn han trodde. En gang, da et slikt rykte nettopp var kommet oss for øre, fant jeg ham stående ved vinduet med begge hender presset mot karmen så hardt at knokene var hvite.

«Ønsker De at han lever?» spurte jeg, kanskje skarpere enn jeg burde, for spørsmålet sprang ikke kun av omsorg for ham, men av min egen uavklarte gru.

Han vendte seg langsomt mot meg. «Nei,» svarte han. «Og heller ikke at han er død. Ser De ikke hvor forferdelig dette er? Om han lever, da vandrer den skyld som min bror skapte ennå omkring på jorden. Om han er død, da er han gått til sin dom uten en eneste hånd som kunne holde ham tilbake fra fortvilelsens ytterste handling. Jeg vet ikke hva jeg bør ønske. Kanskje er dette den siste straff som tilfaller oss som ble igjen: at vi ikke engang kan forme vår bønn uten å frykte dens oppfyllelse.»

Disse ord gjorde et slikt inntrykk på meg at jeg lenge etter hørte dem for mitt indre øre hver gang noe nytt, om enn aldri bekreftet, nådde oss om den ensomme kjempe. Etter hvert ble også slike meldinger sjeldnere. Enten hadde de ingen sann grunn, eller så hadde selve tiden, som sløver både fotspor og menneskers årvåkenhet, latt hans bane gå ut i et mørke hvorfra ingen lyd kom tilbake. Men tvetydigheten, den trofaste ledsager av alt som hadde med denne skjebne å gjøre, forlot oss ikke. Den ble bare stillere.

Omsider kom dagen da jeg ikke lenger kunne utsette min avreise. Den morgen jeg skulle reise, lå en svak dis over sjøen, og fjellene steg opp av den som øyer av sten i et blekt hav av luft. Huset var mer stille enn vanlig, som om selv tjenerskapet forsto at en avslutning av en eller annen art var nær. Ernest fulgte meg til vognen, men før jeg steg inn, førte han meg til side under de gamle trær som minnet om de lykkeligere tider da denne familie ennå var hel.

«Det er mulig,» sa han, «at vi aldri møtes igjen. Verden er større for Dem enn for meg, og min vei blir sannsynligvis bundet til dette sted eller til andre plikter som ikke fører langt. Men før De går, må jeg be Dem om én ting. Om De noen gang, ved en merkverdighet av skjebnen, skulle få visshet om den skapningens ende — om De hører hans siste ord, eller ser hans siste spor, eller på annen måte kommer nærmere hans skjebne enn vi nå står — da må De ikke skjule det for meg, om det så smerter meg. Jeg vil ikke lenger leve på rykter.»

Jeg gav ham mitt løfte. Så tok han min hånd og holdt den et øyeblikk fastere enn hans vante besinnelse ellers tillot.

«De kom til oss fra is og mørke,» sa han, «og De har etterlatt Dem ikke trøst, for slikt finnes ikke i denne sak, men noe bedre enn trøst: sannferdighet. Måtte De selv finne fred, om ikke i glemsel, så i nyttig gjerning.»

Jeg kunne ikke svare annet enn med en bevegelse; mitt bryst var for fullt. Jeg steg inn, og vognen satte seg i gang. Da jeg så tilbake, stod han ennå under trærne, rank og ensom, som den siste søyle etter et sammenstyrtet tempel.

Min reise tilbake til England, og senere de år som fulgte, tilhører ikke denne histories ytre stoff; og dog er de ikke uten betydning for dens siste mening. For mennesket lever ikke ved store katastrofer alene. Det er snarere ved de stille dagers tilbakekomst, ved arbeidet, ved plikter som først synes små og siden viser seg å være de eneste broer over avgrunnen, at vi lærer om en sjel er knust eller bare såret. Jeg vendte tilbake til mitt land som en annen enn den som hadde forlatt det. Den unge, oppadstrebbende ånd som engang hadde søkt ære ved oppdagelse og nesten gjort sine menn til offer for egen berømmelseslyst, var ikke død i meg, men den var dømt, og rettmessig dømt. Jeg kunne ikke lenger uttale ord som storverk, triumf eller erobring uten å høre et ekko av latterløs anklage i dem. Det forekom meg at det finnes en grense hvor menneskets høyeste bestrebelser, om de ikke holdes i tømme av kjærlighet og ansvar, går over fra det opphøyde til det vanhellige.

Jeg søkte derfor ikke lenger de ytterste farer. De få år som ennå ble meg gitt i virksom alder, viet jeg til oppgaver som ville ha forekommet min yngre natur beskjedne, men som min modnere samvittighet lærte å akte høyere: å føre skip trygt fremfor dristig, å være mer oppmerksom på menneskene under mitt ansvar enn på de kartløse felter foran oss, og, når anledning bød seg, å dempe snarere enn å nære den stormfulle hunger etter ry som så lett forkler seg som storhet. Om jeg lyktes i dette, skal jeg ikke selv dømme; men jeg vet at hver gang jeg sto overfor et valg mellom ære og omsorg, reiste minnene fra nord seg som tause dommere.

Ernest og jeg holdt ved like en brevveksling, uregelmessig, men trofast. Hans brev var ikke mange i ord, men rike i alvor. Han hadde ikke, slik jeg en tid fryktet, begravd seg levende i familienes gravkammer av minner. Han hadde tatt del i de offentlige og private plikter som falt ham naturlig som en mann av hans navn og stand, men med en ydmykhet som viste at lidelsen hadde rensket ham for all tom arvelig stolthet. Han skrev til meg om de fattige i Genève, om foreldreløse barn som trengte vern, om en ung mann hvis voldsomme lærebegjær han forsøkte å lede bort fra den tørre og farlige forfængelighet mot de studier som tjener menneskelig vel mer enn menneskelig ry. «Om noe godt,» skrev han en gang, «kan vokse av den jord som er gjødslet med vår families ulykke, må det være dette: at man lærer å skjelne mellom kunnskap som opplyser samvittigheten og kunnskap som oppblåser viljen.»

I et senere brev betrodde han meg at han av og til reiste til de høye steder hvor søkingen en gang hadde ført oss. Ikke for å gjenoppta den, sa han, men for å stille sitt sinn der naturens strenghet kunne bringe det i rette forhold. «Når jeg står ved breen,» skrev han, «og ser de urgamle masser gli, umærkelig for øyet, men uopphørlig i sin gang, da synes menneskets overmot meg både latterlig og fryktelig. Vi er små, og dog kan vår litenhet bringe ruinen over andre små. Det er kanskje derfor vi må være desto mer varsomme.»

Det siste brevet jeg mottok fra ham, kom på en høstkveld da vinden gikk tungt om huset og løvet ble jaget over gårdsplassen som rastløse tanker. Hans hånd var den samme, men skriften noe langsommere. Han skrev at han hadde vært ved sjøen i skumringen og sett lyset dø over vannet. «Jeg tenkte da,» het

det, «på alle dem vi har mistet, og på ham som kanskje gikk under uten bønn og uten grav. Om jeg ennå skal si noe til ende om denne historie, er det ikke at skyld kan oppveies, for visse handlinger bærer en følge som intet menneske kan gjøre ugjort; men at der hvor livet ikke kan gjenopprettes, kan hjertet ennå velge om det vil bli hardt eller sant. Min bror skapte et vesen og fornektet det. Skapningen søkte kjærlighet og svarte avslaget med forbrytelse. Samfunnet så avsky og glemte å spørre hva det selv hadde vært med på å forme. Hver sto skyldig, og de uskyldige døde. Om det finnes noen lærdom, må den være at ingen makt til å frembringe, styre eller dømme kan være rett uten barmhjertighet. For alt vi gjør uten kjærlighet, vender tilbake til oss forkledd som skjebne.»

Disse linjer har jeg siden båret med meg som en siste nøkkel til de låste rom i denne sørgelige fortelling. For hva er det som blir tilbake når undringen har stilnet, når gruen ikke lenger er ny, når de direkte vitner dør og ryktene løser seg opp i folkesnakk? Ikke det underlige alene. Underet forgår fortere enn moralen. Det som blir tilbake, er spørsmålet om hva mennesket skylder det liv det berører — ikke bare det liv det avler i naturens vanlige orden, men enhver sjel det vekker, former, leder, forlater eller støter bort. Vi er alle, i mindre og mer tillatte former, skapere av hverandres håp og fortvilelse. Et ord kan tenne det som senere blir til dyd eller forbrytelse; et blick kan gi eller nekte et menneske plass i menneskeheten. Om dette er sant i det daglige, hvor mye mer forferdelig sant var det ikke i den handling Victor Frankenstein våget?

Likevel må jeg, om jeg vil være rettferdig, også si dette: Det finnes i mennesket en drift mot å overskride det givne som ikke

bare er forfengelighet. Den er delvis den samme kraft som får oppdageren til å sette seil, dikteren til å søke ord for det uhørte, den lidende til å lete etter lindring for andre, den tenkende til å spørre etter naturens hemmelige lover. Uten denne trang ville verden være fattigere og ånden sløvere. Men når denne drift river seg løs fra all ærbødighet, når den ikke lenger vil tjene, men herske, ikke forstå, men eie, og når den søker å bli elsket for sin makt i stedet for å elske det den rører ved, da blir den en kulde mer dødelig enn nordhavet. Da føder den ikke storhet, men øde.

Og hva med ham, den ensomme, den avskydde, den veltalende og fordervede skapning, som på én gang var offer, gjerningsmann, barn og bøddel for sin egen håpløse skjebne? Om jeg sier at jeg hatet ham, taler jeg sant. Om jeg sier at jeg ynket ham, taler jeg ikke mindre sant. Bildet av hans ansikt ved den døde Victors leie har aldri helt forlatt meg: ikke fordi det var heslig — skjönt det var det hinsides hva pennen bør dvele ved — men fordi det i all sin vanskaping bar et uttrykk av sorg så menneskelig at min avsky ikke kunne holde det helt ute. Om han døde i flammer på en ensom iskant, slik han lovet, eller om hans sterke lemmer bar ham videre til en mer ukjent ende, vet jeg ikke. Kanskje er det best slik. Visse liv kan ikke avsluttes for vår nysgjerrighet uten at deres alvor forringes. Han tilhører nå den delen av menneskelig erfaring som vandrer på grensen mellom historie og advarsel.

Ofte, når natten er stille og vinden stryker langs huset med en lyd som minner om fjerne bølger under is, går mine tanker tilbake til den siste scenen i nord: den døde mann, hvis geni var like stort som hans blindhet; den levende skapning, hvis lengsel

etter kjærlighet ble forvridd til hevn; og jeg selv, et vitne som kom søkende etter ære og ble sendt tilbake med et mørkere, men sannere kall. Jeg takker ikke Forsynet for det jeg så, for intet fromt sinn kan takke for slikt; men jeg bøyer meg for at jeg så det og derfor ikke lenger kan leve som om menneskets handlinger endte ved dets hensikt.

Slik slutter ikke denne historie med visshet, men med alvor. De døde vender ikke tilbake. Ingen hånd kan løse den knute av tap som ble strammet omkring huset Frankenstein. Ingen senere god gjerning kan gi William hans barneår, Justine hennes navn, Clerval hans fremtid, Elizabeth hennes bryllupsmorgen, Alphonse hans alderdoms fred, eller Victor den uskyld han kastet bort i sin overmodige tørst. Men dersom noe kan reddes ut av ruinene, er det denne innsikt: at mennesket, hvor høyt det enn stiger i kunnskap, forblir lavt om det ikke lærer å elske det avhengige, det ufullkomne og det fremmede; at den som vil skape, også må våge å bli bundet; og at den dypeste hunger i menneskets bryst ikke er etter makt, men etter å bli sett uten å bli forkastet.

Når jeg nå lukker disse blad, gjør jeg det ikke i den tro at alt er sagt, men i vissheten om at nok er sagt til å vekke den samvittighet som ennå ikke helt er sovnet i vår art. Utenfor mitt vindu ligger havet mørkt under kveldens siste lys. En enslig stripe ild hviler ved horisonten, mens skyggene samler seg over vannet. Det er i slike timer jeg tenker at verden selv bærer vår lignelse i sitt åsyn: lys og mørke ikke forsonet, men sammenholdt; kulde og glød i samme himmel; og menneskehjertet stående mellom dem, fattig og formastelig, skyldig og lengtende, alltid i ferd med å strekke sin hånd ut —

mot herredømme, mot erkjennelse, mot en annen hånd.

Det som blir tilbake, er kanskje ikke svaret, men ansvaret. Og kanskje er det nok.

Laget med ❤️ i 🇳🇴 av Plyx

Denne utgaven er utgitt av Plyx ved bruk av kildemateriale i det fri fra Project Gutenberg. Vi takker Project Gutenberg og deres frivillige for å bevare klassisk litteratur for alle. Denne oppfølgeren ble generert av Plyx ved hjelp av kunstig intelligens.

Skann for din digitale utgave og
lydutgave